

WYTYCZNE

EWALUACJA INNOWACYJNOŚCI W PROGRAMACH ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014–2020.

GRUDZIEŃ 2017 R.

Niniejszy dokument zawiera przekład wersji wytycznych pt. „Guidelines: Evaluation of Innovation in Rural Development Programmes 2014-2020” z grudnia 2017 r. Przekład ten został zamieszczony, aby wytyczne były bardziej użyteczne i dostępne dla wszystkich zainteresowanych stron. Należy pamiętać, że ostatecznym tekstem referencyjnym jest wersja w języku angielskim. Wersja angielska jest dostępna [pod tym linkiem](#).

Informacja o prawach autorskich

© Unia Europejska, 2017

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Zalecany sposób cytowania:

Komisja Europejska – Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – Dział C.4 (2017): Wytyczne. Ewaluacja innowacyjności w programach rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020.

Zastrzeżenie prawne:

Informacje i poglądy zawarte w niniejszym sprawozdaniu są wyłącznie opiniami autorów i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Komisji. Komisja nie gwarantuje dokładności danych zawartych w niniejszym sprawozdaniu. Komisja ani żadna osoba działająca w jej imieniu nie ponosi odpowiedzialności za wykorzystanie informacji zawartych w niniejszej publikacji.

Biuro pomocy ds. ewaluacji jest odpowiedzialne za funkcję ewaluacji w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD), przedstawiając wytyczne dotyczące ewaluacji PROW i polityki wchodzącej w zakres kompetencji i wytycznych działu C.4 „Monitorowanie i ewaluacja” DG AGRI Komisji Europejskiej (KE). W celu poprawy ewaluacji unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich biuro pomocy ds. ewaluacji wspiera wszystkie zainteresowane strony zajmujące się ewaluacją, w szczególności DG AGRI, organy krajowe, instytucje zarządzające PROW i ewaluatorów, poprzez opracowywanie i rozpowszechnianie odpowiednich metod i narzędzi; gromadzenie i wymianę dobrych praktyk; budowanie zdolności oraz komunikowanie się z członkami sieci w kwestiach związanych z ewaluacją.

Dodatkowe informacje na temat działalności europejskiego biura pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich można uzyskać w internecie poprzez serwer Europa (<http://enrd.ec.europa.eu>).

WYTYCZNE

EWALUACJA INNOWACYJNOŚCI W PROGRAMACH ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014–2020.

GRUDZIEŃ 2017 R.

SPIS TREŚCI

1.	STRUKTURA LOGICZNA.....	4
1.1	Innowacyjność i rozwój obszarów wiejskich	4
1.2	Ramy polityki UE.....	12
1.2.1	Ramy polityki dla innowacji w UE i polityce rozwoju obszarów wiejskich.....	12
1.2.2	Wspólne elementy ewaluacji w odniesieniu do innowacji.....	15
1.3	Wyzwania w ewaluacji innowacyjności.....	18
2.	JAK PRZEPROWADZAĆ EWALUACJĘ INNOWACYJNOŚCI W PROW?	20
2.1	Zalecane podejście do ewaluacji innowacyjności w PROW na lata 2014–2020 (przegląd)	20
2.2	Kontrola potencjału innowacyjnego działań/poddziałań w ramach PROW (zalecane)	23
2.3	Uzupełnienie wspólnych elementów ewaluacji w odniesieniu do innowacji (zalecane)	27
2.4	Udzielenie odpowiedzi na istotne wspólne pytania ewaluacyjne (obowiązkowe)	28
2.4.1	Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają innowacje, współpracę i rozwój bazy wiedzy na obszarach wiejskich?”	29
2.4.2	Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają wzmocnienie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników?”	40
2.4.3	Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21: „W jakim stopniu krajowa sieć obszarów wiejskich przyczyniła się do osiągnięcia celów, o których mowa w art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013?”	49
2.4.4	Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23: „W jakim stopniu PROW przyczynia się do osiągnięcia zasadniczego celu strategii „Europa 2020” polegającego na inwestowaniu 3% unijnego PKB w badania i rozwój oraz w innowacje?”	63
2.4.5	Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW przyczyniły się do wspierania innowacji?”	71
3.	ZAŁĄCZNIKI	84
3.1	Glosariusz	84
3.2	Identyfikacja potencjału innowacyjnego PROW:	86

TABELE I WYKRESY

Tabela 1.	Elementy ewaluacji i źródła informacji w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1	33
Tabela 2.	Zalecane metody w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1	36
Tabela 3.	Kryteria oceny, wskaźniki i wymagane dane i źródła	44
Tabela 4.	Zalecane metody w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2	46
Tabela 5.	Proponowane dodatkowe kryteria oceny, wskaźniki i dane służące do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21	54
Tabela 6.	Metody zalecane w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 21	60
Tabela 7.	Kryteria oceny, wskaźniki i dane wymagane do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23	66
Tabela 8.	Przykład planowanych i faktycznych wartości wspólnych i dodatkowych wskaźników	69
Tabela 9.	Elementy ewaluacji powiązane ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 30	74
Rysunek 1.	Uproszczone przedstawienie sposobu, w jaki PROW wspierają innowacyjność	6
Rysunek 2.	Ramy polityki dla innowacji w UE i polityce rozwoju obszarów wiejskich	12
Rysunek 3.	Wspólne elementy ewaluacji do celów ewaluacji innowacyjności	16
Rysunek 4.	Zarządzanie ewaluacją innowacyjności w PROW na lata 2014–2020	20
Rysunek 5.	Wymogi w zakresie sprawozdawczości związane z innowacyjnością	21
Rysunek 6.	Podejście do ewaluacji innowacyjności w PROW	23
Rysunek 7.	Etapy kontroli działań/poddziałów w ramach PROW pod kątem ich potencjału innowacyjnego	24
Rysunek 8.	Przykład logiki interwencji związanej ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1	32
Rysunek 9.	Przykład potencjału innowacyjnego każdego poddziałania w ramach działania 16	42
Rysunek 10.	Logika interwencji KSOW w odniesieniu do innowacyjności	52
Rysunek 11.	Przykład logiki interwencji dotyczącej wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 30	72

PODZIĘKOWANIA

Niniejsze wytyczne zostały opracowane przez zespół ekspertów z europejskiego biura pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich (w skład którego weszli Boru Douthwaite, Marili Parissaki, Andreas Resch, Jela Tvrdonova, Valérie Dumont, Matteo Metta, Myles Stiffler i Hannes Wimmer).

W pracach uczestniczyli różni eksperci, którzy dokonali recenzji wytycznych (Anna Maria Augustyn, Simona Cristiano, Anikó Juhász, Bill Slee) lub podzielili się wiedzą na temat praktyk w zakresie ewaluacji (Bart Van Herck, Dimitris Skuras).

Przedstawiciele DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich zapewniili spójność wytycznych z ramami polityki UE.

Przedstawiciele państw członkowskich zgłosili uwagi na temat projektów wersji wytycznych na posiedzeniu grupy konsultacyjnej, które odbyło się w dniu 22 marca 2017 r., oraz na 11. posiedzeniu grupy ekspertów ds. monitorowania i ewaluacji WPR w dniu 10 maja 2017 r.

O przedstawienie uwag na temat wytycznych poproszono również punkt kontaktowy ENRD i punkt obsługi sieci EPI.

WPROWADZENIE

Jaki jest cel ewaluacji PROW?

Innowacyjność jest jednym z trzech celów przekrojowych polityki obszarów wiejskich,¹ który można zrealizować poprzez interwencje wdrażane w ramach działań i obszarów docelowych w programach rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2014–2020².

Osiągnięcia w ramach realizacji tego przekrojowego celu stanowią przedmiot ewaluacji innowacyjności³. W tym kontekście ocenia się wkład innowacji wspieranych przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w realizację PROW i celów politycznych UE, aby odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością.

Istnieją różne przyczyny, dla których należy dokonać ewaluacji innowacyjności:

- **Zapewnienie rozliczalności interwencji** i wykazanie, w jaki sposób wspierały one innowacyjność na obszarach wiejskich i przyczyniły się do realizacji wyników i efektów programów w zakresie polityki obszarów wiejskich i celów strategicznych UE do 2020 r.;
- **Lepsze ukierunkowanie wsparcia z EFRROW na innowacje** poprzez wybranie najodpowiedniejszych beneficjentów i obszarów do objęcia programami oraz najbardziej adekwatnych i kwalifikujących się działań;
- **Zintensyfikowanie wspólnego procesu uczenia się między zainteresowanymi stronami** dotyczącego tego, w jaki sposób można najlepiej wspierać i wdrażać innowacyjne projekty poprzez wyciąganie wniosków z dotychczasowych doświadczeń i zrozumienie warunków, których spełnienie jest konieczne, aby odnieść sukces.

Dlaczego te wytyczne są potrzebne?

Ewaluacja innowacyjności zyskała na znaczeniu w okresie programowania 2014–2020, ponieważ wzrosła ranga tego zagadnienia w ogólnym programie działań politycznych. Programy rozwoju obszarów wiejskich mogą wspierać procesy wprowadzania innowacji oraz przynosić różne wymierne i niewymierne wyniki na obszarze objętym programem i w całym systemie innowacyjności.

Określenie tych wyników wiąże się z różnymi wyzwaniem metodycznymi w procesie ewaluacji. W jaki sposób zidentyfikować przedmiot ewaluacji? Jakie efekty przyczyniające się do procesów wprowadzania innowacji na obszarach wiejskich można przypisać PROW? W jaki sposób można ocenić wkład innowacji, które powstają dzięki wsparciu EFRROW, w szerszej pojęte wyniki i efekty

Głównym celem dokumentu jest uzupełnienie innych wytycznych i zapewnienie porad zainteresowanym stronom uczestniczącym w ewaluacji PROW w zakresie tego, w jaki sposób przeprowadzać działania ewaluacyjne, aby **odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością**. Ponieważ można się spodziewać, że efekty PROW w zakresie innowacyjności na obszarach wiejskich zmaterializują się najprawdopodobniej w **perspektywie długoterminowej**, w niniejszych wytycznych skupiono się w szczególności na tych działaniach związanych z ewaluacją, które zostaną przedstawione w rocznym sprawozdaniu z realizacji (RSR), które ma zostać złożone w 2019 r., oraz w ocenie ex post.

¹Dwa pozostałe cele przekrojowe dotyczą środowiska oraz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej.

²Art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt (v) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 oraz część I.5 lit. c) załącznika I do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

³Art. 68 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

PROW? W jaki sposób można zmierzyć osiągnięcia w zakresie realizacji celów regionalnych/krajowych/unijnych?

Czwarta tematyczna grupa robocza pod nazwą „Ewaluacja innowacyjności w PROW na lata 2014–2020” Centrum Informacyjnego ds. Oceny miała na celu: 1) ocenić główne wyzwania w ewaluacji innowacyjności i odnieść się do nich; 2) dokonać przeglądu dotychczasowych doświadczeń w ewaluacji tego obszaru; 3) zidentyfikować i zaprojektować praktyczne rozwiązania w zakresie ewaluacji innowacyjności w ramach PROW; oraz 4) opracować **niewiążące wytyczne do celów odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością**, uzupełniając istniejące wytyczne oraz wspólny system monitorowania i ewaluacji.

Do jakich grup skierowane są niniejsze wytyczne?

Wytyczne pt. „Ewaluacja innowacyjności w programach rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020” zostały opracowane dla różnych grup zainteresowanych stron zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich:

Instytucje zarządzające znajdą w nich informacje na temat ewaluacji innowacyjności na poziomie PROW: informacje na temat koncepcji, ram politycznych oraz przedmiotu pytań ewaluacyjnych związanych z innowacyjnością. Podano w nich praktyczne wskazówki, aby pokazać, jak przygotować ewaluację, zarządzać nią i koordynować oraz w jaki sposób ocenić wkład innowacji w realizację celów PROW.

Eksperti ds. ewaluacji znajdą rozwiązania różnych wyzwań związanych z ewaluacją innowacyjności (np. w jaki sposób badać potencjał PROW w zakresie innowacyjności podczas określania logiki innowacyjnych interwencji PROW, w jaki sposób analizować wkład innowacji w realizację celów PROW oraz wyniki i skutki PROW). Ewaluatorzy będą mogli również skorzystać z pomocy w kwestii sposobu wyboru najlepszego podejścia do ewaluacji oraz gromadzenia dowodów, aby odpowiedzieć na pytania ewaluacyjne.

Inne zainteresowane strony mogą też wykorzystać wytyczne jako dokument referencyjny: **Urzędnicy Komisji Europejskiej (KE)** (w przypadku pytań pojawiających się w związku z ewaluacją innowacyjności), **Grupy operacyjne (GO) europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI)** (jako informacje uzupełniające w procesie opracowywania projektów i poznawania jego potencjału w zakresie innowacyjności), **członkowie lokalnych grup działania (LGD)** (podczas ewaluacji/samooceny w zakresie innowacyjnych właściwości ich strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (CLLD) oraz ich skutków w dziedzinie innowacyjności na obszarach wiejskich); **krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW)** w procesie przygotowywania i wspierania LGD i grup operacyjnych EPI.

Jaka jest struktura wytycznych?

Wytyczne składają się z trzech części:

W **rozdziale 1** objaśniono system innowacyjności na obszarach wiejskich i koncepcję ewaluacji innowacyjności w rozwoju obszarów wiejskich. W koncepcji omówiono ramy polityczne UE i PROW oraz ich wzajemne powiązania, a także przedstawiono przegląd wspólnych elementów ewaluacji. W rozdziale 1.3 omówiono również wyzwania związane z ewaluacją innowacyjności w polityce rozwoju obszarów wiejskich.

Rozdział 2 zawiera informacje dla instytucji zarządzających na temat specyfiki zarządzania ewaluacją innowacyjności i wymogów w zakresie sprawozdawczości. W rozdziale 2.2 omówiono strategię odpowiedzi na pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością i zapewniono szczególne wskazówki dotyczące każdego ze wspólnych pytań ewaluacyjnych nr 1, 2, 21, 23 i 30, które dotyczą aspektów związanych z innowacyjnością. W tej części opisano również metody, które są odpowiednie do ewaluacji innowacyjności.

Rozdział 3 (załączniki) zawiera glosariusz i etapy procesu identyfikacji potencjału PROW w zakresie innowacyjności.

1. STRUKTURA LOGICZNA

1.1 Innowacyjność i rozwój obszarów wiejskich

Jak można rozumieć innowacyjność?

W kontekście rozwoju obszarów wiejskich UE przyjęto dosyć szeroką definicję innowacyjności – opisana szeroka definicja innowacji sprawia, że można ją dostosować do różnych sytuacji społeczno-gospodarczych i środowiskowych w całej UE. Dotyczy ona architektury PROW, a także jej zdolności do wdrożenia w istniejącym kontekście oraz zapewnienia nowych rozwiązań w odpowiedzi na wyzwania i potrzeby obszarów wiejskich. Takie rozwiązania nie muszą być radykalne i zakrojone na szeroką skalę, ale mogą obejmować mniejsze zmiany, które niekiedy stanowią przygotowanie gruntu pod większe przedsięwzięcia.

„Innowację często opisuje się jako **nowy pomysł, który okazuje się udany w praktyce**. Innowacja może mieć charakter technologiczny, ale również nietechnologiczny, organizacyjny lub społeczny. Innowacja może opierać się zarówno na nowych, jak i na tradycyjnych praktykach stosowanych w nowym kontekście geograficznym lub środowiskowym. Tym nowym pomysłem może być nowy produkt, praktyka, usługa, proces produkcji lub nowy sposób organizacji itd. Taki nowy pomysł staje się innowacją tylko wtedy, gdy zostanie powszechnie przyjęty, a jego użyteczność zostanie potwierdzona w praktyce”⁴.

W jaki sposób interwencje w ramach PROW przyczyniają się do tworzenia innowacji?

Polityka rozwoju obszarów wiejskich została zaprojektowana w taki sposób, aby wspierać innowacje (technologiczne, instytucjonalne i społeczne) stanowiące czynnik, który umożliwia realizację celów i priorytetów w ramach rozwoju obszarów wiejskich, a także by stawić czoła wyzwaniom na obszarach wiejskich. Działania/poddziałania w ramach PROW i beneficjenci (np. grupy operacyjne EIP, LGD, rolnicy itd.) generują efekty, wyniki i skutki, które przyczyniają się do realizacji celów PROW, oddziałujących z wzajemnością na system innowacyjności, którego część stanowią.

System innowacyjności na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym lub ponadnarodowym obejmuje raczej różnorodną grupę podmiotów działających na rzecz innowacji, w tym przedsiębiorców obszarów wiejskich (np. rolników, leśników), a także branżę produkcyjną i turystyczną, przetwórców, handlowców, organy regulacyjne, badaczy, usługi doradcze, rząd i organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Interaktywny eksperymentalny proces uczenia się, który funkcjonuje między tymi

Poza polityką rozwoju obszarów wiejskich **na system innowacyjności może oddziaływać wiele innych czynników**, które są obecne na obszarach wiejskich, takie jak badania, edukacja, polityka podatkowa i inne programy finansowane przez fundusze UE („Horyzont 2020”, programy operacyjne finansowane z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych), które stanowią wsparcie innowacyjnych działań i procesów. Decydującą rolę może odgrywać również popyt rynkowy na innowacje.

To, czy dana innowacja wejdzie w główny nurt, zależy nie tylko od siły kreatywnego pomysłu, ale również od możliwości rynkowych, chęci sektora do wprowadzenia tego pomysłu w życie, opłacalności, wiedzy i postrzegania, losowych czynników zewnętrznych itd. Nie można przewidzieć sposobu wzajemnego oddziaływania tych czynników w procesie zmiany nowego pomysłu w innowację. W związku z tym dopiero po fakcie można stwierdzić, czy nowy pomysł doprowadził do faktycznej innowacji.

⁴„Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability” https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/pb_guidelines_eip_implementation_2014_en.pdf

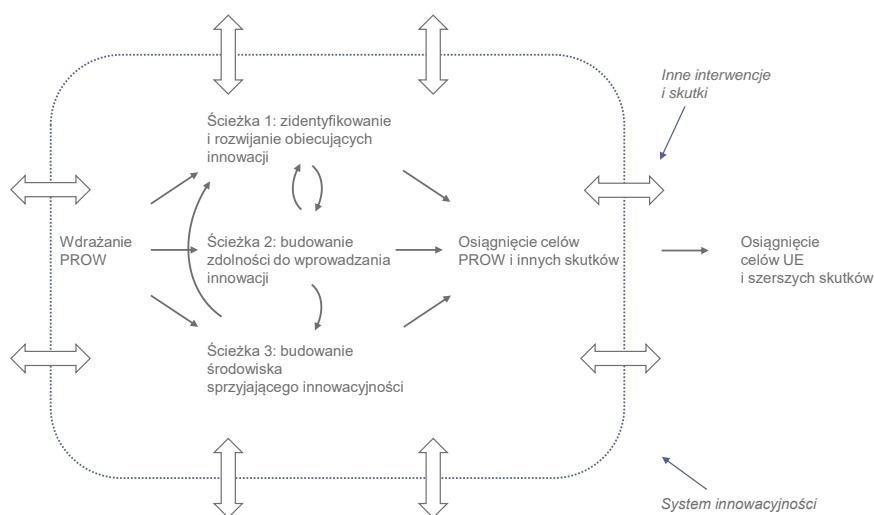
podmiotami, odgrywa istotną rolę w systemie innowacyjności, ponieważ podmioty te wprowadzają w życie nowe pomysły (nowe dla systemu). Przepływ technologii i informacji między podmiotami ma strategiczne znaczenie dla procesu wprowadzania innowacji w ramach systemu innowacyjności.

Proces wprowadzania innowacji obejmuje trzy ścieżki:

- **Ścieżka 1:** Przewiduje uchwycenie i rozwój nowych pomysłów (tj. nowych poglądów, podejść, produktów, praktyk, usług, procesów/technologii produkcji, nowych sposobów organizacji lub nowych form współpracy i uczenia się);
- **Ścieżka 2:** Dotyczy zdolności poszczególnych osób, możliwości wynikających z wiedzy oraz zdolności samego systemu innowacyjności do eksperymentowania, samoorganizacji i wykorzystywania nowych pomysłów i podejść;
- **Ścieżka 3:** Wymaga umożliwienia środowisku instytucjonalnemu i politycznemu wykorzystania nowych innowacyjnych procesów.

Tych trzech ścieżek nie należy postrzegać jako odrębnych przypadków, lecz jako nakładające się na siebie i wzajemnie powiązane punkty wejścia dla innowacji (rys. 1).

Rysunek 1. Uprozczone przedstawienie sposobu, w jaki PROW wspierają innowacyjność

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

Działania/poddziałania w ramach PROW i ich połączenie mogą przyczynić się do realizacji jednej, dwóch lub wszystkich trzech ścieżek w różnym stopniu, w zależności od konkretnego podejścia na rzecz wsparcia innowacyjności zastosowanego w danym PROW (zob. [sekcja 1.2.1](#)).

Przykłady możliwego wsparcia PROW na rzecz ścieżki 1:

- opracowanie, testowanie i promocja maszyny do mechanicznej kontroli zachwaszczania gruntów rolnych (np. działania prowadzone na mocy art. 17 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013);
- testowanie i świadczenie nowych rodzajów usług na obszarach wiejskich (np. działania prowadzone na mocy art. 20 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013);
- wprowadzenie nowego sposobu organizacji spotkań, konferencji i szkoleń (np. stosowanie nowych technik ułatwień, konferencje w formie okrągłego stołu) (np. działania prowadzone na podstawie art. 14 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013).

Pierwszą ścieżkę można opisać jako zdolność do identyfikacji i rozwijania obiecujących pomysłów, które mogą doprowadzić do wprowadzenia dowolnego rodzaju innowacji (technologicznej, nietechnologicznej, społecznej, organizacyjnej itd.). Taki nowy pomysł zwiększa swoją skalę i staje się prawdziwą innowacją, która w idealnym scenariuszu stanowi odpowiedź na konkretną potrzebę lub może zostać wykorzystany przez wiele osób. Istnieją dwa główne sposoby, w jakie można rozwinąć pomysł, aby tworzyć procesy wprowadzania innowacji, tj.: 1) poprzez podejście indywidualne (uchwycenie pomysłu danej osoby i rozwijanie go); lub 2) poprzez pracę grupową różnych zainteresowanych stron, aby odkryć nowe pomysły, które mogą być rozwijane (zrzeszanie najlepszych partnerów w grupie, która łączy niezbędne, uzupełniające się kompetencje, aby stworzyć projekt innowacji).

Aby mieć charakter innowacyjny, dany pomysł (bądź przynajmniej jego niektóre aspekty) musi być nowy w danym środowisku lub miejscu i gwarantować prawdopodobną użyteczność (np. wsparcie dla co najmniej jednej zainteresowanej strony w podjęciu innych działań, ulepszeniu

dotychczasowych działań lub zmniejszeniu ich kosztów, reakcja na potrzebę lub stworzenie szansy).

Druga ścieżka polega na budowaniu zdolności do wprowadzania innowacji. W pewnych okolicznościach druga ścieżka wynika z przeprowadzenia pierwszej ścieżki. PROW mogą ułatwić proces identyfikacji wyzwań i możliwości w zakresie rozwoju, gromadząc zainteresowane i ważne podmioty działające na rzecz innowacji [np. poprzez grupy operacyjne EPI⁵, badające innowacyjne praktyki na drodze współpracy między właściwymi podmiotami, które posiadają uzupełniającą się wiedzę (np. rolnicy, przedsiębiorstwa, usługi doradcze, badacze i inni), aby zrealizować cele innowacyjnego projektu]. Dzięki temu można wypełnić lukę między nauką a praktyką, budując niezbędne zdolności i wiedzę. Korzyści może przynieść również synergia, która powstaje za pośrednictwem projektów angażujących wiele podmiotów poprzez politykę UE w zakresie badań naukowych i innowacji w ramach programu „Horyzont 2020”⁶⁷. Grupy operacyjne mogą uruchomić nisze społeczno-techniczne. Nisza społeczno-techniczna jest chronionym obszarem, na którym ludzie mogą uczyć się o nowych technologiach, instytucjach i nowych sposobach realizacji różnych działań oraz eksperymentować z ich udziałem. Właściwie zbudowane i połączone nisze mogą stanowić podstawę szerszych zmian społecznych w kierunku zrównoważonego rozwoju⁸.

Przykłady możliwego wsparcia PROW na rzecz ścieżki 2

W ramach PROW można wesprzeć następujące istotne umiejętności i cechy podmiotów działających na rzecz innowacji⁹, które mogą wpłynąć na działania związane ze „zdolnością do wprowadzania innowacji”:

- wiedza i umiejętności techniczne i specjalistyczne wymagane do skutecznego wprowadzenia nowych pomysłów, w tym zdolność do identyfikacji i wyboru wariantu (np. działania prowadzone na mocy art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013);
- Umiejętności organizacyjne i miękkie niezbędne, aby ułatwić procesy wprowadzania innowacji i w nich pośredniczyć¹⁰, w tym zdolność do budowania połączeń i sieci między zainteresowanymi stronami, zdolność do wdrażania powtarzających się cykli tworzenia wizji, planowania i uczenia się na podstawie rozważań oraz zdolność do zidentyfikowania najważniejszych czynników dynamizujących i wyzwań w ramach systemu (np. działania prowadzone na mocy art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013);
- Zwiększona zdolność do skutecznych działań zbiorowych¹¹ (np. do organizacji działań demonstracyjnych i informacyjnych w drodze współpracy, aby podmioty mogły dzielić się doświadczeniami i wiedzą lub aby ustanowić współpracę między podmiotami łańcucha dostaw w zakresie dostarczania biomasy na potrzeby produkcji żywności i energii itd.) – działań prowadzonych na podstawie art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013;
- interwencje w ramach PROW mogą budować zdolność do wprowadzania innowacji, zapewniając możliwości transferu wiedzy (np. usługi, szkolenia i mentoring) – działania prowadzone na podstawie art. 15 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

⁵„Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability” https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/pb_guidelines_eip_implementation_2014_en.pdf

⁶Program „Horyzont 2020” stanowi istotne wsparcie koncepcji podejścia opierającego się na zaangażowaniu wielu podmiotów w badania, dzięki czemu rolnicy, doradcy i inni specjaliści współtworzą wraz z badaczami rozwiązania lub opracowują innowacyjne możliwości, aby skoncentrować badania naukowe i innowacje na praktycznych potrzebach rolniczych; zob. program prac na lata 2018–2020 programu „Horyzont 2020”, s. 8–9, gdzie przedstawiono wymogi dla projektów angażujących wiele podmiotów (http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-food_en.pdf) oraz broszura EPI na temat podejścia opierającego się na zaangażowaniu wielu podmiotów (https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_brochure_multi-actor_projects_2017_en_web.pdf).

⁷Sprawozdania strategicznej grupy roboczej Stałego Komitetu ds. Badań Naukowych w Dziedzinie Rolnictwa (SCAR) na temat systemów wiedzy i innowacyjności w zakresie rolnictwa:

– „Agricultural Knowledge and Innovation Systems Towards 2020” – dokument programowy na temat łączenia innowacji i badań

http://www.gppq.fct.pt/h2020/_docs/brochuras/bioeco/agricultural-knowledge-innovation-systems-towards-2020_en.pdf (na temat budowania podejścia opierającego się na zaangażowaniu wielu podmiotów);

– „Agricultural Knowledge and Innovation Systems towards the Future - A Foresight paper”, https://ec.europa.eu/research/scar/pdf/akis-3_end_report.pdf#view=fit&pagemode=none

⁸Aby uzyskać więcej informacji na temat nisz społeczno-technicznych, zob. Schot i Geels (2008).

⁹ENRD (2013). Towards Successful Innovation Brokerage: Insights for the 2007-2013 Rural Development Programmes oraz Leeuwis C., Schut M., Waters-Bayer A., Mur R., Atta-Krah K. i Douthwaite B. 2014. Capacity to innovate from a system CGIAR research program perspective. Penang, Malaysia: CGIAR Research Program on Aquatic Agricultural Systems. Program Brief: AAS-2014-29.

¹⁰ENRD (2013) zidentyfikowała brokerstwo innowacji jako jedną z najważniejszych zdolności systemu, polegającą na obecności (i działalności) tych podmiotów, które zobowiązały się do zmiany i które są kreatywne, aktywne, zmotywowane, bezstronne, przejrzyste i wrażliwe na kontekst innowacji.

¹¹Douthwaite i Hoffecker (zapowiedź) oraz Nemes i Augustyn (2017).

Trzecia ścieżka dotyczy zmieniających się warunków ramowych i środowiska, które mają wpływ na systemy innowacyjności. Obejmuje ona poprawę różnych warunków prorozwojowych¹², takich jak:

- warunki instytucjonalne (np. przyznawanie uprawnień, zapewnianie standardów, środowisko polityczne/prawne wspierające innowacyjność),
- warunki proceduralne (np. źródła elastycznych środków finansowych, aby zaspokoić potrzeby zainteresowanych stron w zakresie innowacji),
- warunki zawodowe (np. dostęp do szkoleń, aby zapewnić niezbędne umiejętności, wiedzę oraz środki w celu promowania innowacji),
- warunki organizacyjne (np. możliwość interakcji z innymi partnerami, którzy chcą poszukiwać innowacyjnych rozwiązań),
- warunki operacyjne (np. umożliwienie wprowadzania innowacji na poziomie transnarodowym lub międzysektorowym),
- warunki techniczne (np. wspieranie nowych technik i technologii, które mają zastosowanie w sektorach gospodarki rolnej i w infrastrukturze obszarów wiejskich).

PROW może wesprzeć trzecią ścieżkę, łącząc różne działania/poddziałania (np. środki inwestycyjne zapewniają środowisko sprzyjające dowolnemu rodzajowi innowacji technicznej i technologicznej, działania w zakresie zapewnienia jakości i marketingu poprawiają warunki instytucjonalne i proceduralne, transfer wiedzy i działania doradcze zapewniają prorozwojowe środowisko zawodowe) .

Potencjał kilku pętli wzajemnego wzmocnienia poprzez wymianę informacji zwrotnych przedstawiono na **rys. 1**. Przykładowo:

- proces wprowadzania innowacji technologicznych lub instytucjonalnych zwiększa zdolność systemu do innowacyjności, co z kolei przekłada się bezpośrednio na przyspieszenie wprowadzania innowacji i zwiększenie ich jakości;

Przykłady możliwego wsparcia PROW na rzecz ścieżki 3

- PROW, w ramach którego pierwszeństwo mają działania informacyjne i szkoleniowe (art. 14 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) oraz usługi doradcze (art. 15 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) na podstawie tych innowacyjnych praktyk, które są opracowywane w ramach GO danego PROW (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013), lub tych innowacyjnych praktyk, które są opracowywane przez GO w innych regionach lub państwach (działania KSOW, pomoc techniczna).
- PROW, w ramach którego ulepsza się dostęp do internetu na obszarach wiejskich, zapewni lokalnym przedsiębiorstwom i rolnikom dostęp do informacji i rynków, zwiększając tym samym ich zdolność i motywację do wprowadzania innowacji (np. działania prowadzone na podstawie art. 20 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013).
- PROW, w ramach którego GO opracowuje innowacyjne narzędzia uprawowe pozwalające na wmieszanie resztek poźniowych, może zachęcić do innowacyjnych inwestycji i ściślejszego przestrzegania przepisów zabraniających spalania resztek poźniowych (np. działania prowadzone na podstawie art. 17 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013).
- Działanie w ramach PROW na rzecz tworzenia krótkich łańcuchów dostaw żywności lub spółdzielni producentów może zwiększyć liczbę połączeń i wzmocnić współpracę między konsumentami i producentami, aby stworzyć bardziej innowacyjny system żywnościowy¹³ (np. działania prowadzone na podstawie art. 16, 17 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013).

¹²ENRD (2013). Towards Successful Innovation Brokerage: Insights for the 2007-2013 Rural Development Programmes.

¹³EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (2016), warsztaty pt. „Cities and Food: Connecting Consumers and Producers”. Dostępne na stronie internetowej: https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_factsheet_cities_and_food_en_web.pdf

- interwencje w ramach PROW na rzecz polityki przyjaznej innowacjom (ścieżka 3) prowadzą do szybszego wprowadzania innowacji, co zwiększa zdolność w tym zakresie.

Zwiększenie zdolności do wprowadzania innowacji pomaga podmiotom działającym na rzecz innowacji w tworzeniu i wykorzystywaniu połączeń, aby wpłynąć na prorozwojowe środowisko instytucjonalne lub polityczne z korzyścią dla innowacji, które wprowadza się w ramach PROW. Pętle wzajemnego wzmocnienia są istotne, ponieważ zapewniają perspektywę efektu dźwigni¹⁴, tj. umożliwienia stosunkowo drobnym PRW przyspieszenia i wsparcia skutków na większą skalę (np. praktyki innowacyjnych energooszczędnych gospodarstw rolnych, które wypracowano w ramach projektu PROW na rzecz innowacji, rozpowszechniają się wraz z pozytywną informacją zwrotną, którą przekazują rolnicy przyjmujący te praktyki, a następnie rozszerzają się dalej i wpływają na innych, zachęcając ich do przyjęcia tych samych praktyk, co prowadzi do istotnych skutków w zakresie oszczędzania energii w regionie). Ponadto projekty na rzecz innowacji mogą doprowadzić do ulepszenia działań w ramach PROW. W ramach projektu na rzecz innowacji można na przykład zbadać wykonalność i oszczędność kosztową przyszłego działania rolno-środowiskowo-klimatycznego.

W jaki sposób PROW oddziałuje na system innowacyjności?

PROW generuje dwa rodzaje wyników, które mają związek z innowacyjnością:

- **Wyniki prorozwojowe** związane z trzema ścieżkami (np. zmiany w częstotliwości i jakości pojawiających się innowacyjnych pomysłów, zdolność do wprowadzania innowacji oraz środowisko prorozwojowe);
- **Wyniki w zakresie innowacji** wypływające z wyników prorozwojowych (np. nowe praktyki, zwiększony dochód, przyjęcie bardziej zrównoważonych praktyk gospodarki rolnej).

Oba rodzaje wyników przyczyniają się do realizacji celów PROW i można je ocenić dzięki odpowiednim wskaźnikom. To, czy i w jaki sposób wpływają na istniejący system innowacyjności, zależy od tego, w jaki sposób beneficjenci PROW interpretują i nadają sens temu, co oferuje program¹⁵. Na ich reakcję wpływ mają również przeszłe i bieżące procesy poza PROW, które stymulują innowacje:

- działania w zakresie badań nad nowymi technologiami i procesami,
- rozszerzenie promocji innowacji i programy edukacyjne w tym zakresie,
- środki podatkowe, gwarancje kredytowe, innowacyjne sposoby udzielania zamówień publicznych,
- programy krajowe/regionalne w ramach programu „Horyzont 2020” i innych europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych – interwencje w ramach tych programów są wdrażane zgodnie z tym samym podejściem do innowacyjności jak w PROW,
- popyt na rynku.

Podobnie działania w ramach PROW będą wpływać na interpretację i stosowanie innych bieżących procesów i interwencji, które z kolei wpływają na działania w ramach PROW.

PROW nie są wdrażane w próżni, lecz funkcjonują w złożonym systemie innowacyjności w konkretnym kontekście społeczno-gospodarczym. Pozycja wyjściowa PROW zależy od istniejącego kontekstu innowacji (tj. podmiotów działających na rzecz innowacji oraz interakcji między nimi, istniejącego środowiska prorozwojowego, popytu rynkowego i innych interwencji).

¹⁴Senge P. M. i Sterman J. D. (1992). Systems thinking and organisational learning: Acting locally and thinking globally in the organisation of the future. *European journal of operational research*, 59(1), s. 137–150.

¹⁵Pawson R. (2013). *The science of evaluation: A realist manifesto*. Londyn, Wielka Brytania: Sage Publications.

Celem każdej ewaluacji będzie uchwycenie pozycji wyjściowej i przypisanie wszelkich zaobserwowanych zmian do wdrażanych działań i poddziałań w ramach PROW.

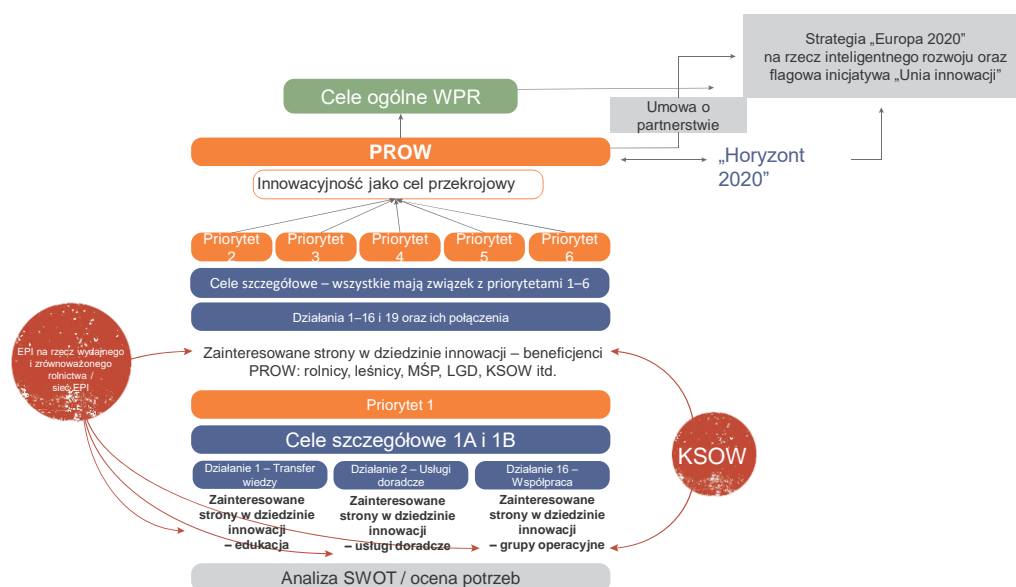
1.2 Ramy polityki UE

1.2.1 Ramy polityki dla innowacji w UE i polityce rozwoju obszarów wiejskich

Istnieją dwa unijne instrumenty finansowania, które szczególnie wspierają innowacyjność w rolnictwie i leśnictwie. Jednym z nich jest polityka rozwoju obszarów wiejskich, która jest jednym z dwóch filarów wspólnej polityki rolnej (WPR). Drugim instrumentem jest program „Horyzont 2020”¹⁶, ramowy program unijny na rzecz badań naukowych i innowacji, który służy wdrażaniu inicjatywy przewodniej „Unia innowacji”¹⁷.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich została zaprojektowana tak, aby funkcjonować w synergii z programem „Horyzont 2020”, aby zrealizować cele UE w zakresie innowacyjności, a w szczególności cele inteligentnego rozwoju. Jednym z zasadniczych celów UE w zakresie inteligentnego rozwoju jest zwiększenie połączonych inwestycji publicznych i prywatnych na rzecz badań i rozwoju do 3% PKB UE, a także poprawa warunków dla badań i rozwoju oraz innowacji¹⁸.

Rysunek 2. Ramy polityki dla innowacji w UE i polityce rozwoju obszarów wiejskich

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

Wspólna polityka rolna odgrywa ważną rolę w przyczynianiu się do inteligentnego rozwoju poprzez innowacje. Realizacja trzech celów WPR wymaga tworzenia, wymiany i wdrażania nowej wiedzy, nowych technologii, nowych produktów i nowych sposobów organizacji, uczenia się i współpracy.

¹⁶Program „Horyzont 2020” jest największym programem unijnym na rzecz badań naukowych i innowacji, którego celem jest połączenie badań naukowych i innowacji we wszystkich sektorach, w tym w rolnictwie i leśnictwie, w celu osiągnięcia zatrudnienia i inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Wiele innych polityk UE, które dotyczą innowacyjności i rozwoju umiejętności, również może przyczynić się do badań naukowych i innowacji w rolnictwie (polityka spójności, COSME, Erasmus, LIFE+).

¹⁷Ich celem jest rozwiązanie najważniejszych wyzwań dla społeczeństwa, takich jak zmiana klimatu i efektywne gospodarowanie zasobami, oraz wzmocnienie połączeń w łańcuchu innowacyjności (https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_pl).

¹⁸https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_pl

W architekturze polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 podkreślono znaczenie innowacyjności na etapach projektowania i wdrażania programów¹⁹. Innowacyjność w rozwoju obszarów wiejskich może odnosić się do różnych obszarów, takich jak: rozwój w gospodarstwie, organizacja łańcucha żywnościowego i zarządzanie ryzykiem, ochrona i wspieranie ekosystemów, promowanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa, rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich itd.

W jaki sposób innowacyjność jest zakorzeniona w programach rozwoju obszarów wiejskich?

W strategii PROW zawarto **opis podejścia PROW „do innowacji, z myślą o osiągnięciu priorytetów unijnych w zakresie rozwoju obszarów wiejskich”**²⁰. Opis ten uwzględnia również EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa. Na poziomie każdego priorytetu unijnego każda strategia odnosi się do konkretnych potrzeb w zakresie innowacji, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT i ocenie potrzeb²¹. Ponadto wszystkie priorytety unijne powinny przyczyniać się do realizacji celu przekrojowego w zakresie innowacyjności²².

Innowacyjność nie tylko jest celem przekrojowym, ale jest również w PROW częścią dwóch celów szczegółowych unijnego celu przekrojowego 1 pt. „Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich”:

- FA 1A: wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich,
- FA 1B: wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników.

PROW charakteryzują się dużą elastycznością w zakresie wdrażania i łączenia działań, czego celem jest zaspokojenie konkretnych potrzeb terytorialnych i potrzeb w zakresie innowacyjności oraz możliwości osiągnięcia przez nie synergii. Środki można zaprogramować w ramach różnych priorytetów i celów szczegółowych, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację poszczególnych celów. Niektóre działania w ramach PROW mogą wywierać jeszcze bardziej bezpośrednie skutki dla innowacyjności, mianowicie w ramach celów szczegółowych 1A i 1B:

1. działanie 1 – transfer wiedzy i działalność informacyjna;
2. działanie 2 – Usługi doradcze
3. działanie 16 – współpraca (wspieranie ustanawiania i funkcjonowania grup operacyjnych EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa);
4. działanie 19 – LEADER/CLLD, promujące innowacyjność jako jedną z zasad LEADER i zachęcające do wdrażania działań innowacyjnych na małą skalę we wszystkich aspektach życia na obszarach wiejskich (gospodarczych, społecznych i środowiskowych).

Środki promujące innowacje można również zaprogramować w ramach innych celów szczegółowych. Przykładowo działanie 16 można powiązać z większością celów szczegółowych i priorytetów dla rozwoju obszarów wiejskich. Jest to główne działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, które wspiera **europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa** (EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa).

¹⁹Art. 5 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

²⁰Art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt (v) rozporządzenia nr 1305/2013.

²¹Art. 8 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 1305/2013.

²²Art. 5 rozporządzenia nr 1305/2013.

EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa jest częścią strategii „Europa 2020”, której celem jest przyspieszenie innowacji w UE, poprzez wspieranie konkurencyjnego i zrównoważonego sektora rolnictwa i leśnictwa, który „osiąga więcej przy mniejszych nakładach”. EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa przyczynia się do zapewnienia stabilnych dostaw żywności, paszy i biomateriałów, harmonijnie korzystając w ramach pracy z podstawowych surowców naturalnych, na których opiera się rolnictwo. EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa zrzesza podmioty działające na rzecz innowacji (rolników, doradców, badaczy, przedsiębiorstwa, NGO itd.) na szczeblu unijnym oraz w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w formie GO. Takie innowacje mogą mieć charakter technologiczny, ale również nietechnologiczny, organizacyjny lub społeczny. Innowacja może opierać się zarówno na nowych, jak i na tradycyjnych praktykach stosowanych w nowym kontekście geograficznym lub środowiskowym. GO EPI opierają się na projektach i odnoszą się do konkretnego (praktycznego) problemu lub możliwości, co może doprowadzić do wprowadzenia innowacji i przyczynić się do osiągnięcia celów programu. Każda GO składa się z tych kluczowych podmiotów (np. rolników, doradców, badaczy, przedsiębiorstw, NGO), które znajdują się w najlepszej sytuacji, aby realizować cele projektu, wymieniać doświadczenia z zakresu wdrażania i rozpowszechniać wyniki. W ramach swojego podejścia GO jak najlepiej wykorzystują różne rodzaje wiedzy (praktycznej, naukowej, technicznej, organizacyjnej itd.) w sposób interaktywny. Praktyczną strategią wsparcia tego podejścia jest „brokerstwo innowacji”. W rozporządzeniu przewidziano cztery możliwości finansowania brokerstwa innowacji²³. Brokerstwo innowacji może odgrywać ważną rolę w odkrywaniu innowacyjnych pomysłów i ułatwianiu rozruchu GO, działając w szczególności jako most łączący podmioty działające na rzecz innowacji (rolników, badaczy, doradców, NGO itd.) w ramach interaktywnych projektów na rzecz innowacji. „Broker informacji” ma na celu odkryć inicjatywy oddolne, pomaga w udoskonaleniu innowacyjnych pomysłów oraz zapewnia wsparcie w celu znalezienia partnerów i funduszy. Głównym zadaniem brokera jest pomóc w przygotowaniu solidnej propozycji innowacyjnego projektu.

Inne środki²⁴, w których konkretnie odniesiono się do innowacyjności, obejmują:

1. Tworzenie grup i organizacji producentów, w ramach którego działalność obejmuje m.in. „organizowanie i ułatwianie procesów wprowadzania informacji”²⁵ (działanie 9);
2. innowacyjność jest jedną z siedmiu zasad LEADER/CLLD²⁶ (działanie 19).

Zasadniczo każde działanie/poddziałanie w ramach PROW ma potencjał w zakresie wspierania innowacji. Szczególne podejście do innowacyjności przyjęte przez PROW zostaje odzwierciedlone w kryteriach kwalifikowalności i wyboru projektów na rzecz innowacji i w połączeniu działań w ramach celów szczegółowych, aby wspierać innowacyjność (działania na rzecz wiedzy, usługi doradcze, współpraca, inwestycje, tworzenie sieci kontaktów itd.). Instytucje zarządzające mogą stosować różne podejścia do organizacji i łączenia tych miękkich (np. działania 1, 2 i 16) i twardych działań (wspieranie

²³„Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability”, sekcja 8.2, s. 13.

²⁴Rozporządzenie (UE) nr 1303/2013, część 5 załącznika 1 do rozporządzenia (UE) nr 808/2014 oraz wytyczne w zakresie programowania na potrzeby innowacyjności i wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (2014 r., s. 10).

²⁵Art. 27 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013 oraz część 5 załącznika 1 do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

²⁶Art. 32–34 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013 oraz część 5 załącznika 1 do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

inwestycji, rozwoju terytorialnego, marketingu, środowiska, przyrody itd.), aby promować innowacyjność.

Innowacje mogą wносить również wkład uzupełniający w realizację innych celów szczegółowych.

Przykładowo działania na rzecz współpracy zaprogramowane w ramach celu szczegółowego 2A mogą przyczynić się do wypracowania innowacyjnego podejścia na rzecz zwiększenia różnorodności biologicznej, tym samym wnosząc wkład uzupełniający w realizację celu szczegółowego 4A. Innowacyjne działania danej GO mogą także przyczynić się do opracowania nowej techniki, która pomoże ograniczyć szkody spowodowane erozją gleby w wyniku produkcji podstawowej produktów rolnych (działania zaprogramowane w ramach celu szczegółowego 4C). Zwiększa to jednak także konkurencyjność i dostęp do rynku (wkład uzupełniający w realizację celu szczegółowego 2A).

Tworzenie sieci kontaktów w kontekście polityki rozwoju obszarów wiejskich odgrywa ważną rolę we wspieraniu innowacyjności:

- **Sieć EPI** jest nową siecią na lata 2014–2020, która została wdrożona szczególnie w celu wspierania europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa²⁷. Główne cele sieci EPI są następujące: połączenie GO EPI, ułatwienie wymiany wiedzy, wiedzy fachowej i dobrych praktyk oraz ustanowienie dialogu między społecznościami rolników i badaczy. Sieć EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa jest prowadzona przez Komisję Europejską (DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich) z pomocą punktu obsługi. Zespół punktu obsługi ułatwia działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów, poprawiania komunikacji, wymiany wiedzy i dzielenia się wiedzą poprzez konferencje, grupy dyskusyjne, warsztaty, seminaria i publikacje. Nadrzędnym celem jest stymulowanie interakcji między wszystkimi podmiotami uczestniczącymi w EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa: rolnikami, badaczami, doradcami, NGO, przedsiębiorstwami, organami publicznymi itd. Interaktywna platforma internetowa EPI wspiera funkcje tworzenia sieci kontaktów. Umożliwia tworzenie sieci kontaktów między wszystkimi zainteresowanymi stronami, które mają związek z innowacją, w szczególności między GO, podmiotami oferującymi usługi doradcze, badaczami, rolnikami i innymi zainteresowanymi stronami biorącymi udział w procesie wymiany wiedzy.
- **Krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW)** wspierają innowacje w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich²⁸. Są one wspierane na poziomie UE przez Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD). KSOW mogą działać jako „brokerzy innowacji”²⁹, co wymaga ścisłego związku ze światem rolniczym i jego głębokiego zrozumienia, a także bardzo dobrych umiejętności komunikacyjnych. KSOW współpracuje z siecią EPI, aby czerpać inspiracje oraz wymieniać informacje i podejścia dotyczące zachęcenia do wprowadzania innowacji. Poza gromadzeniem dobrych praktyk i przykładów oraz ułatwianiem wymian tematycznych między zainteresowanymi stronami zaangażowanymi w rozwój obszarów wiejskich KSOW mają również specjalne zadanie, które polega na łączeniu usług wsparcia innowacji oraz usług doradczych³⁰. Dzięki temu można łatwiej uchwycić innowacyjne pomysły praktyków.

1.2.2 Wspólne elementy ewaluacji w odniesieniu do innowacji

Wyjściowym punktem do ewaluacji jest plan ewaluacji³¹ uwzględniony w PROW. Plan ewaluacji przewiduje ocenę innowacyjności jako jeden z tematów ewaluacji i jedno z działań ewaluacyjnych,

²⁷Art. 53 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

²⁸Art. 54 lit. d) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

²⁹„Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability” (2014 r., s. 13).

³⁰Art. 54 ust. 3 lit. b) ppkt (iv) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

³¹Część 1 pkt 9.3 lit. a) w załączniku I do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

które mają związek z zagadnieniami przekrojowymi. Te powiązane działania i ustalenia opisuje się w rocznych sprawozdaniach z realizacji³².

Wspólny system monitorowania i ewaluacji obejmuje elementy ewaluacji do celów oceny innowacyjności, tj. wspólne pytania ewaluacyjne, kryteria oceny i wskaźniki.

Na poziomie celu szczegółowego istnieją dwa wspólne pytania ewaluacyjne, które mają związek z innowacyjnością i celami szczegółowymi 1A i 1B. Pytania te mają uchwycić wkład interwencji pod względem spodziewanych produktów i wyników:

- wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają innowacje, współpracę i rozwój bazy wiedzy na obszarach wiejskich?”;
- wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają wzmocnienie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników?”.

Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21: „W jakim stopniu krajowa sieć obszarów wiejskich przyczyniła się do osiągnięcia celów, o których mowa w art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013?” dotyczy **innych aspektów PROW**, w szczególności w celu uchwycenia przewidywanych produktów i wyników uzyskanych przez KSOW. To wspólne pytanie ewaluacyjne jest istotne pod względem innowacyjności, ponieważ dotyczy celu d) określonego w art. 54 ust. 2, którym jest „wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich”.

Na poziomie celów unijnych istnieją dwa wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacją, których celem jest ujęcie wkładu programów pod względem spodziewanych skutków.

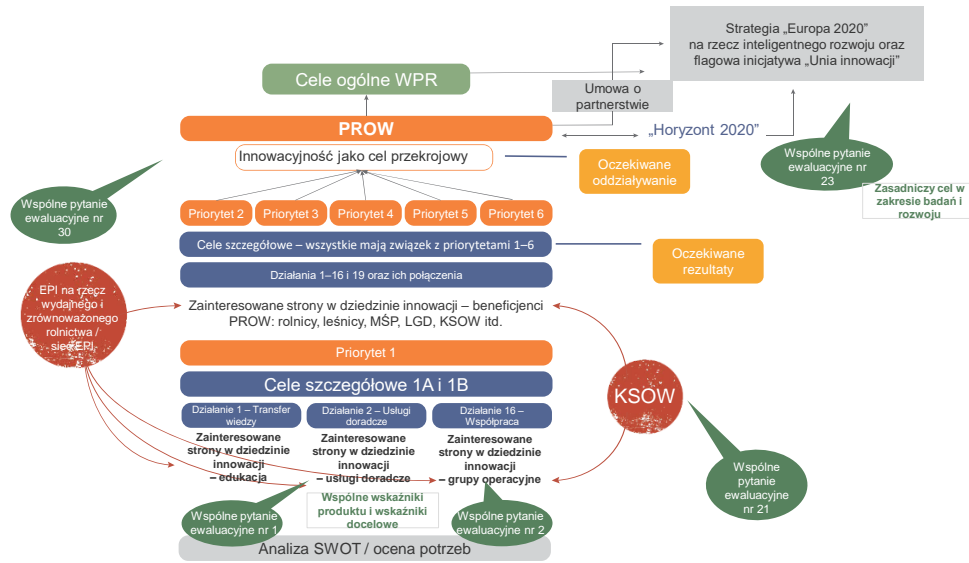
- Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23 dotyczy osiągnięcia zasadniczego celu UE: „W jakim stopniu PROW przyczynia się do osiągnięcia zasadniczego celu strategii „Europa 2020” polegającego na inwestowaniu 3% unijnego PKB w badania i rozwój oraz w innowacje?”.
- Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 służy ocenie innowacyjności jako celu przekrojowego: W jakim stopniu PROW przyczynia się do wspierania innowacji?”.

Na poniższej ilustracji wskazano, jaki związek mają wspólne elementy ewaluacji (wspólne pytania ewaluacyjne, kryteria oceny i wskaźniki) i ramy polityki na różnych poziomach. Istnieje siedem **wspólnych wskaźników**, które mają związek ze wspólnymi pytaniami ewaluacyjnymi w odniesieniu do innowacji: 5 wskaźników produktu i 2 wskaźniki docelowe³³.

Rysunek 3. Wspólne elementy ewaluacji do celów ewaluacji innowacyjności

³²Pkt 2 w załączniku VII do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

³³Załącznik IV do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

1.3 Wyzwania w ewaluacji innowacyjności

Istnieje kilka wyzwań, które należy uwzględnić, przeprowadzając ewaluację innowacyjności w PROW.

Wyzwania koncepcyjne

- **Jasne określenie przedmiotu ewaluacji:** na czym skupia się ewaluacja innowacyjności?
- **Struktura systemu wiedzy i innowacyjności:** jakie są elementy składowe, powiązania między nimi oraz granice danego systemu wiedzy i innowacyjności na ocenianym obszarze wiejskim? Jaka jest rola PROW w tym systemie?³⁴
- **Przegląd podejścia do innowacji zastosowanego w PROW:** jaki jest konkretny potencjał innowacyjny danego PROW? Jakie są cele? Czy kryteria wyboru zostały zaprojektowane specjalnie pod kątem innowacyjności?

Wyzwania związane ze wspólnym systemem monitorowania i ewaluacji

- **Rozwijanie dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu:** w jaki sposób zaprojektować dodatkowe elementy ewaluacji i elementy ewaluacji specyficzne dla programu, które mają związek z ewaluacją innowacyjności?
- **Sprawozdania z wyników testów:** w jaki sposób dostosować procedury ewaluacji do ram czasowych rocznego sprawozdania z realizacji w 2019 r., a także do ewaluacji ex post w 2024 r.?

Wyzwania metodyczne

- **Przypisanie procesów wprowadzania innowacji do interwencji w ramach PROW:** jak mierzyć zakres, w jakim procesy wprowadzania innowacji rozpoczęte na obszarach wiejski można bezpośrednio lub pośrednio przypisać interwencjom w ramach PROW?
- **Przypisanie efektów innowacji do wyników i skutków PROW.**
- **Opracowanie właściwych podejść do ewaluacji:** jak łączyć i mieszać metody ilościowe i jakościowe w interpretacji ustaleń z ewaluacji i tworzeniu podstaw wniosków i zaleceń?

Wyzwania organizacyjne

- **Zapewnienie efektywnego i skutecznego zarządzania danymi:** W jaki sposób zarządzać danymi związanymi ze wspólnymi i dodatkowymi wskaźnikami, gromadzić je i analizować, w szczególności jeżeli zarządzanie działaniami wspierającymi innowacje jest podzielone między różne organy odpowiedzialne?
- **Koordinacja zaangażowanych zainteresowanych stron:** W jaki sposób ustanowić wspólną procedurę i zapewnić wspólne zrozumienie między instytucjami zarządzającymi i między różnymi zainteresowanymi stronami, które uczestniczą w ewaluacji innowacyjności (np. LGD, GO EPI, doradcami rolników/leśników, badaczami)?
- **Korzystanie z ustaleń z ewaluacji w celu lepszego opracowywania i wdrażania polityki:** Jak sporządzać wnioski i zalecenia w następstwie ustaleń z ewaluacji, aby ulepszyć PROW, jego

³⁴Zob. seminarium EPI na temat systemów wiedzy i interaktywnych innowacji: https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/field_event_attachments/sem-knowledge-20151203-pres02-inge_van_oost.pdf

przejrzystość i rozliczalność oraz wspólne uczenie się między zainteresowanymi stronami zaangażowanymi w PROW?

2. JAK PRZEPROWADZAĆ EWALUACJĘ INNOWACYJNOŚCI W PROW?

2.1 Zalecane podejście do ewaluacji innowacyjności w PROW na lata 2014–2020 (przegląd)

Zarządzanie ewaluacją innowacyjności

Ewaluacja innowacyjności i udzielanie odpowiedzi na pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością stanowią część ewaluacji PROW. W związku z tym zwykle zarządza się nimi wraz z innymi działaniami w ramach ewaluacji PROW³⁵. W tabeli poniżej przedstawiono przegląd tego procesu.

Przygotowanie, organizację i proces przeprowadzania ewaluacji innowacyjności omówiono szczegółowo w rozdziałach 2.2–2.4.

Rysunek 4. Zarządzanie ewaluacją innowacyjności w PROW na lata 2014–2020

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

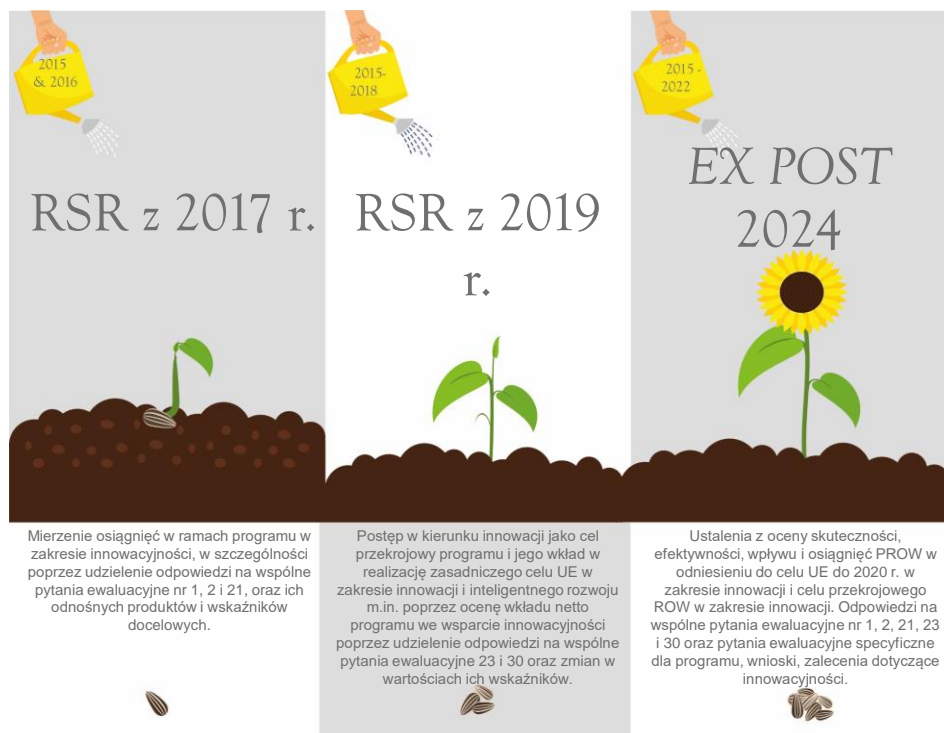
³⁵Więcej wskazówek znajduje się w wytycznych pt. „Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?”, https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_pl

Sprawozdawczość z ewaluacji innowacyjności

Sporządzanie sprawozdań z ustaleń ewaluacji dla Komisji Europejskiej jest obowiązkiem instytucji zarządzających³⁶. Na rys. 5 przedstawiono, w ramach których wspólnych pytań ewaluacyjnych można zawrzeć ustalenia z ewaluacji w RSR w 2017 r., 2019 r. i w ocenie *ex post*.

W RSR w 2019 r. i w ocenie *ex post* można spodziewać się istotnych ustaleń z ewaluacji innowacyjności. Ponieważ wspieranie innowacyjności rozumie się jako proces, jego wyniki ciężko jest odnotować na wczesnych etapach wdrażania programu.

Rysunek 5. Wymogi w zakresie sprawozdawczości związane z innowacyjnością

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

W związku z tym w niniejszych wytycznych skupiono się na tym, w jaki sposób podchodzić do ewaluacji innowacyjności od 2019 r. włącznie.

Poza formatami zaprojektowanymi na potrzeby poziomu unijnego instytucja zarządzająca może wykorzystać również **inne formaty sprawozdań**, aby informować podmioty działające na rzecz innowacji, zainteresowane strony zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich i szerszą opinię publiczną o ustalenia z ewaluacji PROW (zob. również inne wytyczne³⁷). Opcjonalnie niektóre państwa członkowskie mogą również postanowić, że przeprowadzą samodzielną ewaluację innowacyjności i przygotują specjalne sprawozdania z ewaluacji.

³⁶Art. 66 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 oraz art. 15 rozporządzenia (UE) nr 808/2014 i załącznik VII do tego rozporządzenia.

³⁷Zob. wytyczne „Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?”, biuro pomocy ds. ewaluacji, wrzesień 2016 r., https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_pl

Przykład: Ciągła ewaluacja EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa w Szwecji

W Szwecji ewaluacja innowacyjności jest przeprowadzana w ramach ewaluacji PROW i składa się z części ewaluacji ilościowej i jakościowej. Obiema częściami zarządza sekretariat ds. ewaluacji³⁸. Celem ewaluacji ilościowej jest opracowanie ustaleń dotyczących wyłącznie RSR, które ma zostać złożone w 2019 r., oraz oceny *ex post*. Ocena ilościowa, która miała być przeprowadzona w 2017 r., wykazała, że wykorzystanie działań związanych z innowacją utrzymywało się na dość niskim poziomie. Ewaluacja jakościowa została zaprojektowana jako ciągła ewaluacja formatywna, która skupia się na wdrażaniu EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa. Przeprowadza ją badawczy zespół zadaniowy z uniwersytetu w Umeå. Celem tej ciągłej ewaluacji jest stałe zapewnianie informacji zwrotnych i zaleceń w zakresie zarządzania i wdrażania EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (działanie 16 PROW). Przewiduje się, że ustalenia będą opracowywane przez cały okres programowania, a także na potrzeby RSR składanych w 2017 r. i 2019 r. oraz na potrzeby oceny *ex post*. Obie części ewaluacji przeprowadzają niezależni ewaluatorzy, których wybiera się w drodze postępowania o udzielenie zamówienia przeprowadzonego zgodnie z prawem o zamówieniach publicznych.

Ramy prawne wymagają, aby odpowiedzieć na wszystkie właściwe pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością³⁹, oceniając właściwe wspólne wskaźniki⁴⁰ i ujmując osiągnięcia w zakresie wsparcia innowacyjności w unijnej polityce obszarów wiejskich.

Proponuje się następujące niewiążące etapy pracy:

Kontrola potencjału innowacyjnego działań/poddziałów w ramach PROW (zalecane)

Przed rozpoczęciem działań ewaluacyjnych w celu odpowiedzi na pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością instytucje zarządzające lub eksperci ds. ewaluacji mogą chcieć skontrolować potencjał innowacyjny działań/poddziałów w ramach PROW (niebieski obszar na rys. 6). Ten krok umożliwi ewaluatorowi i IZ zrozumienie, w jaki sposób każde działanie/poddziałanie może przyczynić się do osiągnięcia celów PROW związanych z innowacyjnością (zob. [rozdział 2.2](#)).

Uzupełnienie wspólnych elementów ewaluacji w odniesieniu do innowacji (zalecane)

Wspólny system monitorowania i ewaluacji zapewnia podstawowe elementy ewaluacji służące udzielaniu odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacjami. Jeżeli wspólne elementy ewaluacji (kryteria oceny⁴¹ i wspólne wskaźniki⁴²) nie wystarczą, aby ująć wszystkie oczekiwane skutki, instytucje zarządzające mogą opracować brakujące elementy (np. cząstkowe pytania ewaluacyjne, dodatkowe kryteria oceny⁴³ oraz dodatkowe wskaźniki ilościowe i jakościowe⁴⁴), najlepiej we współpracy z ekspertami ds. ewaluacji (zielone obszary na rys. 6) (zob. [rozdział 2.3](#)).

³⁸Link do strony szwedzkiego sekretariatu ds. ewaluacji: <https://www.jordbruksverket.se/utvardering>

³⁹Pkt 7 w załączniku VII do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

⁴⁰Pkt 2, 3 i 4 w załączniku IV do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

⁴¹Kryteria oceny przedstawione w dokumencie roboczym pt. „Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020”, https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/working-document-common-evaluation-questions-rural-development-programmes_en

⁴²Załącznik IV do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

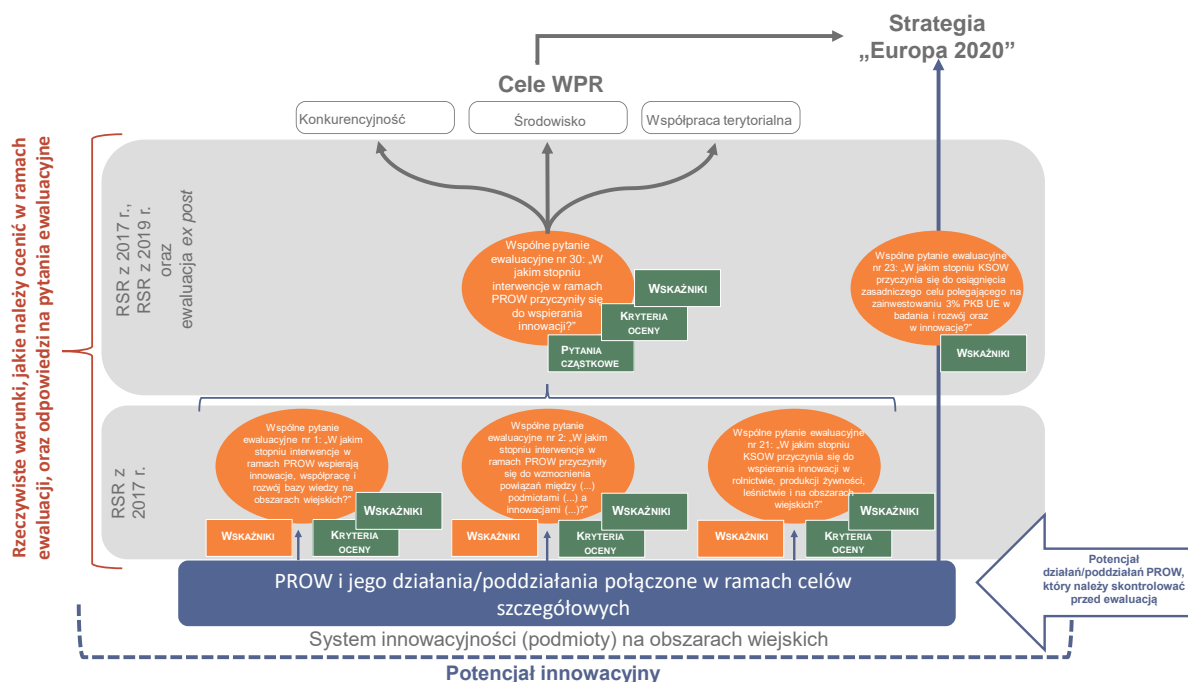
⁴³W państwach członkowskich można opracować dodatkowe kryteria oceny poza kryteriami określonymi w dokumencie roboczym pt. „Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020”.

⁴⁴Dodatkowe wskaźniki są to wskaźniki opracowane w państwach członkowskich w dodatku do wspólnych wskaźników, jeżeli takie wspólne wskaźniki są niewystarczające, aby udzielić odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne zgodnie z kryteriami oceny. Więcej wskazówek znajduje się w wytycznych pt. Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?, https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_pl

Udzielenie odpowiedzi na istotne wspólne pytania ewaluacyjne (obowiązkowe)

Ewaluatorzy PROW oceniają osiągnięcia PROW w zakresie wspierania innowacji oraz ich wkład w osiągnięcie unijnych i krajowych/regionalnych celów polityki rozwoju obszarów wiejskich. Wykorzystają ustalenia z ewaluacji przy formułowaniu odpowiedzi na wspólne, dodatkowe i specyficzne dla programu pytania ewaluacyjne (pomarańczowe obszary na rys. 6). Udzielenie odpowiedzi na pytania ewaluacyjne związane z innowacjami będzie wymagało zastosowania szczególnego podejścia (zob. rozdział 2.4).

Rysunek 6. Podejście do ewaluacji innowacyjności w PROW

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

2.2 Kontrola potencjału innowacyjnego działań/poddziałań w ramach PROW (zalecane)

Dlaczego należy kontrolować działania w ramach PROW pod kątem ich potencjału innowacyjnego?

Institucje zarządzające mają dużą swobodę w łączeniu i projektowaniu różnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach celów szczegółowych, co sprawia, że w PROW stosuje się bardzo różne podejścia do innowacyjności. Kontrola wyboru i łączenia działań/poddziałań w ramach PROW pomaga lepiej rozumieć konkretne podejście do innowacji oraz potencjał innowacyjny PROW. Stanowi to użyteczną podstawę do odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością, szczególnie na późniejszych etapach ewaluacji (np. przy RSW w 2019 r. lub ocenie ex post), kiedy będzie można uchwycić wpływ skutków PROW na procesy wprowadzania innowacji.

Jaki jest potencjał innowacyjny działań/poddziałań w ramach PROW?

Potencjał innowacyjny działań/poddziałań w ramach PROW – ujmowany odrębnie bądź też w połączeniu z innymi działaniami/poddziałaniami w ramach celów szczegółowych – rozumie się jako zdolność tych działań/poddziałań do wspierania innowacji w ramach systemu innowacyjności na obszarach wiejskich poprzez a) rozwijanie innowacyjnych pomysłów; b) budowanie zdolności do

wprowadzania innowacji w ramach współpracy; oraz c) tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności.

Jakie są etapy robocze identyfikacji potencjału innowacyjnego PROW?

Kontrola działań i poddziałań w ramach PROW koncentruje się na tym, jak projektuje się działania, aby wesprzeć rozwój nowych pomysłów, budować zdolność do wprowadzania innowacji lub tworzyć środowisko sprzyjające innowacyjności. Metodą pracy może być ocena oparta na pracy ekspertów lub metoda partycypacyjna, która uwzględni większą liczbę kluczowych zainteresowanych stron zaangażowanych w PROW. Taką kontrolę można przeprowadzić, odpowiadając na zaproponowane kluczowe pytania (zob. rys. 7).

Rysunek 7. Etapy kontroli działań/poddziałań w ramach PROW pod kątem ich potencjału innowacyjnego

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

Co należy skontrolować w PROW?

Kontrola powinna koncentrować się na zdolności zarówno poszczególnych działań, jak i grup działań w ramach celów szczegółowych do wspierania innowacji (np. ich zdolności do wnoszenia wkładu w realizację trzech ścieżek innowacyjności, które objaśniono w rozdziale 1.1). Podobnie w ramach kontroli działań KSOW można zidentyfikować również potencjał KSOW w zakresie wspierania innowacji (zob. sekcja 2.4.3).

Ogólnie kontrola potencjału innowacyjnego powinna obejmować co najmniej działania, które mają związek z następującymi wspólnymi pytaniami ewaluacyjnymi:

W art. 15 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 określono siedem elementów, które muszą zostać uwzględnione w ramach doradztwa i usług doradczych⁴⁵. Tylko w jednym z tych elementów (określonym w ust. 4 lit. c)) odniesiono się konkretnie do innowacji. Nie istnieje wymóg, by inne rodzaje doradztwa (np. określone w ust. 4 lit. g) – szczególne doradztwo dla rolników rozpoczynających działalność po raz pierwszy) miały wspierać innowacje, ani nie ma co do tego pewności. Dlatego analiza sposobu zaprojektowania działania w ramach danego PROW może wykazać, czy dane działanie (lub w stosownych przypadkach poddziałanie) może mieć znaczenie w kontekście wspierania innowacji.

⁴⁵ Art. 15 ust. 4 lit. a)–g).

1. wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1 ma związek z działaniami 1, 2 i 16 (odpowiednio art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013). Kontrola skoncentruje się na potencjale innowacyjnymi tych działań i pomoże odpowiedzieć na część wspólnego pytania ewaluacyjnego dotyczącą innowacyjności;
2. wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2 wiąże się z działaniem 16 (współpraca). Poddziałania w ramach działania 16 zostaną skontrolowane głównie pod kątem ich potencjału do wniesienia wkładu w realizację trzech ścieżek. Wyniki pomogą odpowiedzieć na część wspólnego pytania ewaluacyjnego dotyczącą innowacyjności;
3. wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 obejmuje cztery cele KSOW. Kontrola potencjału innowacyjnego KSOW skoncentruje się na działaniach KSOW, które przyczyniają się do realizacji wspólnego celu KSOW pt. „wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich”. Kontrola pomoże odpowiedzieć na część wspólnego pytania ewaluacyjnego dotyczącą innowacyjności;
4. odpowiedź na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23 zostanie udzielona podczas oceny wkładu PROW w realizację zasadniczego celu dotyczącego badań i rozwoju oraz innowacji, który zakłada osiągnięcie 3% PKB UE (łącznie sektora publicznego i prywatnego)⁴⁶, przy zastosowaniu wskaźników związanych z tym celem. Kontrola wszystkich działań w ramach PROW pod kątem potencjału innowacyjnego jest ważna, aby: a) określić działania, które przyczyniają się do wspierania innowacyjności oraz b) uwzględnić wydatki, które mają związek z tymi działaniami, przy obliczaniu wskaźników zastosowanych do odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23;
5. wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 ma związek z celem przekrojowym w zakresie innowacyjności. W tym przypadku kontrola obejmie wszystkie działania/poddziałania oraz ich połączenia w ramach każdego celu szczegółowego, aby zidentyfikować te, które mają potencjał do wspierania innowacyjności na wszystkich etapach trzech ścieżek. Ta analiza ułatwi ewaluatorowi sporządzenie ewaluacji w formie analizy przykładów w oparciu o teorię zmiany, którą zaproponowano do zastosowania przy odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30.

Jakie są wyniki?

Kontrola pomaga wyraźniej określić logikę interwencji PROW związaną z innowacyjnością. W kontroli identyfikuje się działania w ramach PROW, które mają największy potencjał do wspierania innowacyjności, oraz wyjaśnia się także, z którymi obszarami (ścieżkami) mają one związek. Na etapie późniejszej ewaluacji efektów uwzględnione zostaną wyniki tej kontroli, aby porównać potencjał z rzeczywistymi osiągnięciami na rzecz wsparcia innowacyjności w ramach PROW. Dzięki temu ewaluator będzie mógł skoncentrować się w swojej pracy na tych działaniach i poddziałaniach, które uważa się za szczególnie istotne w kontekście wspierania innowacyjności.

⁴⁶Zob.: http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_en.htm

Co należy robić?

- Ocenić projekt działania (powiązanie z potrzebami, cele, kryteria wyboru, beneficjenci) pod kątem potencjału w zakresie wspierania innowacyjności i jego intensywności.
- Zapoznać się z logiką interwencji związaną z innowacyjnością, która leży u podstaw PROW.

Czego nie wolno robić?

- Ograniczać kontroli potencjału innowacyjnego PROW wyłącznie do zawarcia słowa „innowacyjny” w kryteriach wyboru i działaniach.

2.3 Uzupelnienie wspólnych elementów ewaluacji w odniesieniu do innowacji (zalecane)

Dlaczego i kiedy należy uzupełniać wspólny system monitorowania i ewaluacji?

Wspólny system monitorowania i ewaluacji zapewnia podstawowy zestaw elementów ewaluacji (wspólnych wskaźników produktu), aby odpowiedzieć na właściwe wspólne pytania ewaluacyjne nr 1, 2 i 21 (zob. [sekcja 1.2.1](#)). Ponadto w dokumencie roboczym pt. „[Common Evaluation Questions for RDPs 2014-2020](#)” zaproponowano kryteria oceny w odniesieniu do wszystkich wspólnych pytań ewaluacyjnych, które mają związek z innowacyjnością, oraz niektóre dodatkowe wskaźniki. Przykładowo wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23 ma związek z zasadniczym celem UE do 2020 r., co można wykorzystać jako podstawę do odpowiedzi na to pytanie. Jedynym pytaniem, które uzupełniono o dodatkowe wskaźniki, jest wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30⁴⁷.

Przed rozpoczęciem ewaluacji należy dokonać przeglądu wspólnych elementów ewaluacji i w razie potrzeby je uzupełnić. W tej analizie można uwzględnić ustalenia z kontroli potencjału innowacyjnego PROW w zakresie wspierania innowacyjności (zob. [rozdział 2.2](#)).

Jakie są etapy opracowywania dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu?

Opracowanie dodatkowych elementów ewaluacji (co zostało szczegółowo opisane w wytycznych pt. „[Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?](#)”) można podsumować w następujący sposób:

- Należy dokonać ponownej analizy logiki interwencji, na której oparty jest PROW, pod kątem innowacyjności (zob. [rozdział 2.2](#)).
- Należy dokonać przeglądu wspólnych pytań ewaluacyjnych, kryteriów oceny i wskaźników związanych z innowacyjnością i sprawdzić, czy są one wystarczające, aby udzielić odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością.
- Należy uzupełnić wspólny system monitorowania i ewaluacji o dodatkowe elementy ewaluacji związane z innowacyjnością, jeżeli wspólne elementy nie wystarczają, aby odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne związane z innowacyjnością.
- Należy opracować elementy ewaluacji specyficzne dla programu do celów oceny innowacyjności, związane z celami szczegółowymi specyficznymi dla programu i pytaniami ewaluacyjnymi, które mają szczególne znaczenie dla IZ.

Dodatkowe elementy ewaluacji (dodatkowe pytania ewaluacyjne, dodatkowe kryteria oceny i dodatkowe wskaźniki) zasugerowane w rozdziale 2.4 niniejszych wytycznych **NIE SĄ WIAŻĄCE!** Każda IZ może podjąć decyzję o opracowaniu i zastosowaniu własnych dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu.

⁴⁷DOKUMENT ROBOCZY: „Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020”, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/working-document-common-evaluation-questions-rural-development-programmes_en

Co należy robić?

- Kontrolować kryteria i wskaźniki oceny wspólnego systemu monitorowania i oceny w celu zapewnienia, by mogły one skutecznie zapewnić odpowiedź na wspólne pytania ewaluacyjne.
- Opracować dodatkowe kryteria oceny i wskaźniki, jeżeli wspólne kryteria i wskaźniki nie wystarczają, aby zgromadzić dowody i odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne.

Czego nie wolno robić?

- Korzystać wyłącznie ze wskaźników produktu, aby odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne (nie mogą one w pełni pokazać, czy osiągnięto cel danej polityki).

2.4 Udzielenie odpowiedzi na istotne wspólne pytania ewaluacyjne (obowiązkowe)

Chociaż udzielenie odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne jest obowiązkowe, w niniejszym rozdziale przedstawiono niewiążące wskazówki na temat tego, jak odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne nr 1, 2, 21, 23 i 30, które mają związek z innowacyjnością. Na te pytania należy odpowiedzieć w rozszerzonym rocznym sprawozdaniu z realizacji, które ma zostać złożone w 2019 r., oraz w ramach oceny *ex post*.

W odniesieniu do każdego wspólnego pytania ewaluacyjnego należy zachować następującą strukturę:

- **Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego**
- **Szczególne wyzwania**
- **Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne:** *W niniejszym rozdziale zaproponowano kroki, metody i wskazówki dotyczące tego, jak stosować wspólne i dodatkowe wskaźniki, aby odpowiedzieć na wspólne pytania ewaluacyjne.*
 - a. Logika interwencji
 - b. Elementy ewaluacji
 - c. Proponowana metoda ewaluacji
 - d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania
 - e. Wnioski i zalecenia
- **Dodatkowe informacje**

2.4.1 Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają innowacje, współpracę i rozwój bazy wiedzy na obszarach wiejskich?”

Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego

Istnieją trzy działania, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celu związanego ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1 (tj. celu wspierania innowacyjności): działanie 1 (art. 14 „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”), działanie 2 (art. 15 „Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i zastępstw”) oraz działanie 16 (art. 35 „Współpraca”)⁴⁸. Ponadto można uznać, że do innowacyjnego aspektu wspomnianego powyżej celu przyczynia się również działanie 19 (art. 42 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013).

Ważne jest, aby zbadać, jakie aspekty działań wspierają innowacyjność. Przykładowo dana logika interwencji w ramach priorytetu 1 może wykazać, że działania 1 i 16 również bezpośrednio przyczyniają się do realizacji celu szczegółowego 1B (działanie 16) lub celu szczegółowego 1C (działanie 1), a nie tylko celu szczegółowego 1A.

Elementy tych działań związane z innowacyjnością można rozróżnić w następujący sposób:

Działanie 1 (art. 14) obejmuje szkolenie zawodowe i nabywanie umiejętności, demonstracje i działalność informacyjną. Ponadto może również obejmować wymianę zarządzających gospodarstwami i lasami oraz wizyty w gospodarstwach i lasach. Chociaż w art. 14 nie ma mowy wyraźnie o innowacyjności, działania te mogą odgrywać ważną rolę w **budowaniu zdolności do wprowadzania innowacji**.

Działanie 2 (art. 15) obejmuje doradztwo na rzecz indywidualnych rolników, młodych rolników i innych zarządców gruntów, a także szkolenie doradców lub służb wsparcia innowacji. Działanie to obejmuje kilka elementów, takich jak doradztwo w zakresie działań w ramach PROW na poziomie gospodarstwa, których celem jest m.in. innowacyjność⁴⁹. Świadczenie usług doradczych jest jednym ze sposobów **budowania zdolności do wprowadzania innowacji** (zob. [rozdział 1.1](#)), oferując możliwość transferu wiedzy. Ponadto w kontekście EPI doradcy/służby wsparcia innowacji przyjmują rolę „trenera” w interaktywnych procesach wprowadzania innowacji w kontekście GO.

Działanie 16 (art. 35) zapewnia wsparcie w zakresie a) współpracy między wieloma różnymi podmiotami, które przyczyniają się do osiągnięcia celów polityki rozwoju obszarów wiejskich (sektory rolnictwa i leśnictwa, łańcuch żywnościowy, grupy producentów, spółdzielnie, organizacje międzybranżowe i inne); b) tworzenia klastrów i sieci; oraz c) ustanawiania i funkcjonowania GO EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa. Działanie 16 obejmuje 10 poddziałań i wspiera innowacyjność w odniesieniu do **wszystkich trzech ścieżek** opisanych w rozdziale 1.1 (zob. ramka poniżej).

Działanie 19 (art. 42) zapewnia wsparcie na rzecz lokalnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez zastosowanie zasad LEADER⁵⁰. Jedną z tych zasad koncentruje się na promowaniu innowacji poprzez działalność lokalnych grup działania i beneficjentów strategii CLLD. Działanie 19 obejmuje 5 poddziałań, które mogą wspierać innowacyjność poprzez jedną, dwie lub wszystkie trzy ścieżki opisane w rozdziale 1.1 (zob. ramka poniżej).

⁴⁸Artykuły te znajdują się w rozporządzeniu (UE) nr 1305/2013.

⁴⁹Art. 15 ust. 4 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

⁵⁰Art. 32 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013.

Przykład budowania zdolności do wprowadzania innowacji poprzez działanie 1:

- nowe umiejętności rolników/MŚP w zakresie stosowania innowacyjnych procesów/technik lub nowe umiejętności organizacyjne;
- wymiany i wizyty, które ułatwiają transfer wiedzy z jednego gospodarstwa/regionu do drugiego.

Przykład budowania zdolności do wprowadzania innowacji poprzez działanie 16:

- Opracowywanie nowych produktów, praktyk, technologii w sektorach rolnictwa, żywności i leśnictwa (poddziałanie 16.2⁵¹) ma związek z identyfikacją i rozwojem innowacji na drodze współpracy;
- Wszystkie pozostałe poddziałania mają potencjał **budowania zdolności do wprowadzania innowacji**, pod warunkiem że proces współpracy oznacza wspólną identyfikację nowych możliwości, tworzenie nowych pomysłów, eksperymentowanie z nowoczesną technologią lub określanie nowych sposobów działania;
- Ponadto wsparcie na rzecz projektów współpracy przez doradców i służby wsparcia innowacji, w tym przez wsparcie oferowane w tym celu przez KSOW, może przyczynić się do **budowania zdolności do wprowadzania innowacji**.
- Zaangażowanie zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji w projekty współpracy (np. służby wsparcia innowacji, działy ds. innowacji, ośrodki badawczo-rozwojowe lub ośrodki innowacyjno-technologiczne) może przyczynić się do **budowania środowiska sprzyjającego innowacyjności**. Przykładowo przeprowadzenie wspólnego projektu badawczego może przynieść skutki mające wpływ na prawodawstwo (np. na przepisy dotyczące środowiska);
- Ustanawianie i funkcjonowanie GO może zapewnić jeszcze bardziej całościowe podejście do wsparcia innowacji poprzez połączenie **wszystkich trzech ścieżek**: Identyfikację nowych pomysłów (punkt wyjścia dla GO), budowanie zdolności do wprowadzania innowacji (wsparcie ze strony doradców/służb wsparcia innowacji) i tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności (wyniki projektów GO).

Przykład budowania zdolności do wprowadzania innowacji poprzez działanie 19:

- Stosowanie nowych sposobów projektowania strategii, w tym różnych form zapewniania udziału społeczności lokalnej w procesie podejmowania strategicznych decyzji (np. różnych działań aktywizacyjnych związanych z gromadzeniem informacji, różnych warsztatów i platform dyskusyjnych itd.), przyczyniając się tym samym do **tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności (ścieżka 3)**;
- Wdrażanie innowacyjnych działań aktywizacyjnych, które wykraczają poza projektowanie i wdrażanie strategii oraz zapewniają zaangażowanie szerszej grupy osób w różne innowacyjne działania LGD (np. skoncentrowane na budowaniu silnego poczucia tożsamości terytorialnej poprzez np. włączenie dziedzictwa naturalnego i kulturowego), które z kolei wspierają **tworzenie środowiska prorozwojowego i rozwijanie potencjalnych innowacyjnych pomysłów (ścieżki 3 i 1)**;
- Uruchamianie innowacyjnych projektów współpracy, które umożliwiają transfer nowej wiedzy, doświadczeń i technologii na obszar działania LGD i zapewniają przestrzeń do **rozwoju potencjalnie innowacyjnych pomysłów (ścieżka 1)**.

⁵¹Art. 35 ust. 2 lit. b) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

Szczególne wyzwania

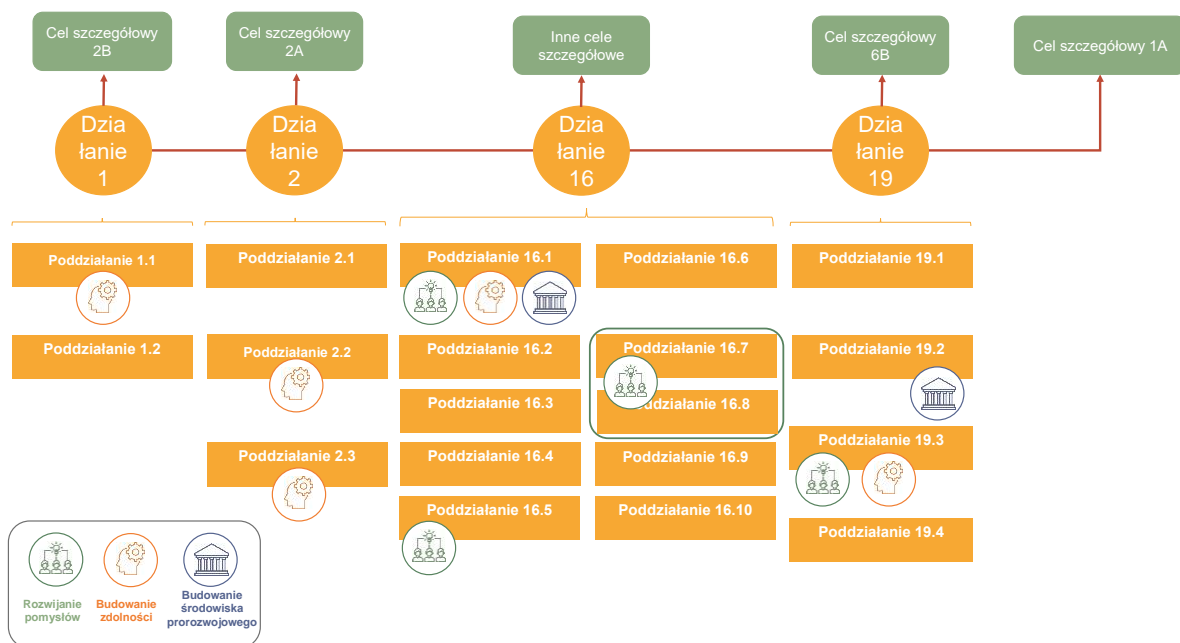
- **Rozwijanie dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu:** Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1 ma związek z jednym wspólnym wskaźnikiem docelowym (T1), który może nie wystarczyć, aby odpowiedzieć na wspólne pytanie ewaluacyjne, w związku z czym może zaistnieć konieczność uzupełnienia tego pytania dodatkowymi wskaźnikami, które służą do mierzenia związanych z innowacjami wydatków ponoszonych w ramach stosownych działań. Równocześnie w celu odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1 można zastosować dwa wspólne wskaźniki produktu (O.13 „Liczba beneficjentów, którzy skorzystali z usług doradczych” i O.16 „Liczba operacji EPI”). W zależności od danej logiki interwencji ocena wszystkich aspektów związanych z innowacyjnością może wymagać kolejnych elementów ewaluacji.
- **Przypisanie zaobserwowanych zmian** w odniesieniu do wspierania innowacji do **działań 1, 2, 16 i 19**.
- **Uchwycenie wkładu działań zaproponowanych w ramach innych celów szczegółowych** (poza celem szczegółowym 1B) we wspieranie innowacyjności.

Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1

a. Logika interwencji

Logikę interwencji związaną ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1 można ponownie przeanalizować również pod kątem innowacyjności. Można tego dokonać na podstawie wyników kontroli potencjału innowacyjnego (zob. [rozdział 2.2](#)) działań 1, 2, 16 i 19, które są zwykle programowane w połączeniu z innymi działaniami w ramach innych celów szczegółowych niż cel szczegółowy 1A. Dzięki temu będzie można uchwycić osiągnięcia w ramach programu w odniesieniu do założeń celu szczegółowego 1A oraz określić, którzy beneficjenci i zainteresowane strony w PROW mogą być dostawcami danych i informacji.

Rysunek 8. Przykład logiki interwencji związanej ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

W tym przykładzie poddziałanie 1 „szkolenie i nabywanie umiejętności” i poddziałanie 2 „szkolenie doradców” zidentyfikowano jako poddziałania mające potencjał w zakresie wspierania innowacji poprzez budowanie zdolności do wprowadzania innowacji. Połączenie poddziałań 16.7 i 16.8 ma potencjał w zakresie wspierania innowacji poprzez rozwijanie innowacyjnych pomysłów, zaś poddziałanie 16.1 ma potencjał w zakresie wspierania innowacji w ramach wszystkich trzech ścieżek. Poddziałanie 19.2, które wspiera strategię CLLD, przyczynia się do tworzenia środowiska prorozwojowego. Poddziałanie dotyczące współpracy LEADER (19.3) przyczynia się do rozwijania innowacyjnych pomysłów na drodze współpracy i buduje zdolność do wprowadzania innowacji.

b. Elementy ewaluacji

W odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1 wspólne kryteria oceny i wskaźniki pozostają na poziomie produktu operacji w ramach działań 1, 2, 16 i 19. Może zająć konieczność opracowania dodatkowych kryteriów oceny i wskaźników do celów oceny wyników tych działań (zob. [tabela 1](#)).

Tabela 1. Elementy ewaluacji i źródła informacji w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
Wspólne elementy ewaluacji (wspólny system monitorowania i ewaluacji i elementy proponowane w dokumencie roboczym „Wspólne pytania ewaluacyjne na lata 2014–2020”)			
Projekty PROW były innowacyjne i oparte na poszerzanej wiedzy.	T1: % wydatków w ramach art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW. <u>Dodatkowy wskaźnik:</u> % innowacyjnych projektów wśród wszystkich projektów otrzymujących wsparcie z PROW.	Dane na temat zrealizowanych wydatków z tytułu działań 1, 2 i 16. W miarę możliwości należy gromadzić również dane na temat wydatków z tytułu poddziałań, w odniesieniu do których zidentyfikowano potencjał w zakresie wspierania innowacji.	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).
Utworzono grupy operacyjne.	O.16 Liczba operacji EPI.	Liczba operacji EPI (pozycja danych O.16).	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).
Udział różnych partnerów w działaniach prowadzonych przez GO EPI.	O.16 Liczba i rodzaj partnerów w działaniach EPI. <u>Dodatkowy wskaźnik:</u> Liczba i rodzaj partnerów zaangażowanych w projekty współpracy.	Liczba i rodzaj partnerów.	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu). Streszczenia praktyki GO.

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
GO EPI wdrożyły i rozpowszechniły działania innowacyjne.	O.16 Liczba operacji EPI. <u>Dodatkowy wskaźnik:</u> Liczba wspieranych działań innowacyjnych realizowanych i upowszechnianych przez GO EPI w podziale na rodzaj, sektor itd.	Liczba operacji EPI (pozycja danych O.16).	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu). Streszczenia praktyki GO.
Dodatkowe elementy ewaluacji (opcjonalne)			
W skład grup operacyjnych EPI wchodzi zainteresowane strony w dziedzinie innowacji.	Skład grup operacyjnych EPI (liczba i rodzaj partnerów), który obejmuje zainteresowane strony w dziedzinie innowacji.	Liczba partnerów GO. Rodzaj partnerów GO.	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu). Badania w odniesieniu do grup operacyjnych EPI i badania z udziałem LGD. Internetowe platformy GO. Streszczenia praktyki GO.
Lokalne grupy działania wspierają projekty innowacji.	Liczba projektów wdrożonych przez LAG i ich beneficjentów oznaczonych jako innowacyjne (z zastrzeżeniem przestrzegania kryteriów kwalifikowalności i wyboru).	Monitorowanie danych dotyczących projektów LGD.	Baza danych operacji LGD.
Zainteresowane strony w dziedzinie innowacji odbyły szkolenie.	Liczba i rodzaj zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji, które odbyły szkolenie.	Liczba i rodzaj zainteresowanych stron, które odbyły szkolenie.	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
			Wywiady, badania z udziałem IZ i organizatorów szkoleń.
Kluczowe czynniki powodzenia w zakresie wsparcia innowacji w ramach działania 1, działania 2, działania 16 i działania 19.	Opis kluczowych czynników, które przyczyniły się do wsparcia innowacji na obszarach wiejskich.	Informacje jakościowe.	Wywiady, badania i grupy dyskusyjne z udziałem beneficjentów poddziałań związanych z innowacjami w ramach działania 1 i działania 2 oraz z udziałem GO. EIP-AGRI i LGD. Streszczenia praktyki GO. Baza danych operacji LGD.

c. Proponowana metoda ewaluacji na potrzeby odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1

Sposób obliczania wspólnych wskaźników powiązanych ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1 opisano w załączniku 11 do wytycznych „Ocena wyników PROW”:

Proponuje się, aby ocena części wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1 związanej z innowacyjnością przebiegała następująco:

- **ETAP 1: Należy określić potencjał innowacyjny beneficjentów** działań/poddziałów 1, 2, 16 i 19 (beneficjenci, którzy realizowali operacje zakwalifikowane jako innowacyjne).
- **ETAP 2: Należy określić ilościowo wskaźniki produktów i wskaźniki docelowe** z wykorzystaniem danych z monitorowania dotyczących beneficjentów (którzy prowadzili operacje zakwalifikowane jako innowacyjne), które to dane pochodzą z bazy danych na temat operacji PROW/LGD. Aby skorzystać z bazy danych operacji do celów ewaluacji innowacyjności, instytucje zarządzające mogą dodawać i gromadzić pozycje danych związane z innowacyjnością.
- **ETAP 3: Należy zgromadzić dowody w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne z zastosowaniem określonych metod.** W gromadzeniu danych na potrzeby proponowanych kryteriów oceny i dodatkowych wskaźników rezultatu przydatne mogą być na przykład badania, grupy dyskusyjne i Metoda Delphi. Stosując te metody, należy rozważyć kwestię jakości i ważności danych, gdy są one zgłaszane przez beneficjentów (zob. tabela 2).
- **ETAP 4: Należy przeprowadzić analizę i interpretację zgromadzonych dowodów** oraz wykorzystać je w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 1 w zakresie wsparcia innowacyjności.

Tabela 2. Zalecane metody w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 1

Metody	Wskazówki dotyczące wykorzystania tych metod
Badania z udziałem kierowników działania 1 i działania 2	<ul style="list-style-type: none"> • Należy wybrać kierowników/beneficjentów poddziałów związanych z innowacyjnością w ramach działania 1 i działania 2 do celów przeprowadzenia badania.
Badania z udziałem beneficjentów działania 1 i działania 2	<ul style="list-style-type: none"> • Należy dobrać próbę projektów współpracy (np. według sektora, wielkości GO, położenia geograficznego itp.) w celu zgromadzenia danych i informacji od beneficjentów na potrzeby wskaźników w ramach badania.
Badania dotyczące projektów współpracy GO	<ul style="list-style-type: none"> • Należy opracować badania z uwzględnieniem pytań otwartych dotyczących kwestii, w jaki sposób działania w ramach działania 1 i działania 2 oraz GO i LGD przyczyniły się do: a) dzielenia się innowacyjnymi pomysłami; b) budowania zdolności do wprowadzania innowacji; c) tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności.
Badania z udziałem LGD i ich beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • Należy zastosować ustalenia z badań do: <ul style="list-style-type: none"> ○ oceny kwestii, w jaki sposób różnego rodzaju działania szkoleniowo-informacyjne w ramach działania 1 przyczyniają się do wspierania innowacyjności; ○ oceny kwestii, w jaki sposób usługi doradcze przyczyniają się do wspierania innowacyjności; ○ oceny kwestii, w jaki sposób grupy operacyjne przyczyniają się do uzyskania rezultatów, które można wykorzystać;

Metody	Wskaźniki dotyczące wykorzystania tych metod
	<ul style="list-style-type: none"> o oceny kwestii, w jaki sposób lokalne grupy działania promują innowacyjność, realizując projekty wspierane w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub działania prowadzone przez LGD w ramach ich aktywizacji.
Grupy dyskusyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie w grupy dyskusyjne podmiotów działających na rzecz innowacji (takich jak służby wsparcia innowacji, doradcy działający w charakterze brokerów innowacji, ośrodki badań naukowych i innowacji itp.). • Analiza wpływu odpowiednich poddziałań działania 1 i działania 2 oraz grup operacyjnych i lokalnych grup działania na zdolność do wprowadzania innowacji i tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności. • Rozważenie możliwości zastosowania tematycznych grup dyskusyjnych (takich jak grupa dyskusyjna ds. brokerstwa innowacji).
Metoda Delphi	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie ekspertów w dziedzinie innowacyjności (np. ekspertów zaangażowanych w działania i projekty współpracy, ale również innych ekspertów w dziedzinie innowacyjności, takich jak pracownicy naukowo-dydaktyczni).

Praktyki ewaluacyjne zgłoszone w RSR w 2017 r.

Przykłady w zakresie identyfikacji potencjału innowacyjnego

- **Kastylia–León (ES)** – podkreślono potencjał innowacyjny LGD i zaleca się analizę lokalnych strategii rozwoju w celu określenia rodzajów operacji wdrożonych w ramach strategii, które promują wkład LGD w realizację celów związanych z innowacyjnością w ramach celu szczegółowego 1A.
- **Wyspy Kanaryjskie (ES)** – podobnie podkreślono potencjał innowacyjny LGD i zaleca się uwzględnienie w systemie monitorowania i ewaluacji zmiennej wskazującej, czy operacje zrealizowane przez LGD w kontekście lokalnych strategii rozwoju w ramach działania 19 są innowacyjne.

Przykładowe dodatkowe elementy ewaluacji

- **Bawaria (DE)** – wspomniano o wykorzystaniu dodatkowych kryteriów oceny związanych z innowacyjnością na poziomie LGD (np. nowe, wielosektorowe projekty stosowane przez LGD, nowe procesy/techniki, które zostały przetestowane). Zastosowano dodatkowy wskaźnik rezultatu (nowe pomysły/rozwiązania, innowacje – działanie 19). Wskaźnik określono pod względem ilościowym, a informacje zgromadzono za pomocą a) badania internetowego z udziałem kierowników LGD, b) wywiadów o częściowo zorganizowanej strukturze z udziałem wybranych kierowników LGD.
- **Czechy** – opisano gromadzenie danych w zakresie dodatkowego wskaźnika rezultatu – „liczba uczestników kończących działania koncentrujące się na innowacjach” – z wykorzystaniem bazy danych dotyczących operacji. Wspomniano również o badaniu z udziałem beneficjentów wspieranych projektów, które to badanie służyło zgromadzeniu informacji na temat innowacyjności.

Przykładowe metody

- **Kastylia–León (ES)** – zalecono przeprowadzenie wywiadu z każdym kierownikiem działania oraz uwzględnienie dodatkowych elementów danych w systemie monitorowania, co umożliwi dokonanie oceny stopnia, w jakim innowacyjne elementy są włączane do różnych operacji, a różne operacje przyczyniają się do realizacji celów w zakresie innowacyjności.
- **Kastylia-La Mancha (ES)** – w tym przypadku wykorzystano badanie przesłane wszystkim uczestnikom szkolenia na potrzeby oceny m.in. wkładu transferu wiedzy i działań informacyjnych w innowacyjność. Badanie umożliwiło ocenę innowacyjnych sesji szkoleniowych.

d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania

Rodzaje ryzyka	Rozwiązania
Niektóre pozycje danych (np. ostateczna liczba projektów współpracy) mogą nie być dostępne przed końcem okresu programowania.	Rodzaje utworzonych struktur współpracy/GO (struktury prawne, skład, oświadczenie o zobowiązaniu partnerów itp.) można zbadać w ramach oceny jakościowej jako wskaźnik zastępczy względem ostatecznej liczby struktur współpracy.
Informacje na temat składu i rodzaju partnerów uczestniczących w projektach współpracy lub zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji w ramach działania 1 i działania 2 mogą nie być rejestrowane w ramach danych z monitorowania.	Skład i rodzaje partnerów można ocenić w ramach badań i wywiadów dotyczących wspieranych operacji. Innym rozwiązaniem może być pozyskanie przydatnych danych z formularzy wniosków dotyczących wspieranych operacji.
Rodzaj stworzonej innowacji i jej zastosowanie mogą nie być zapisywane w tabelach monitorowania.	Badania, grupy operacyjne i wywiady z grupami operacyjnymi mogą pomóc w oszacowaniu rodzajów uzyskanej innowacji.

e. Wnioski i zalecenia

We wnioskach i zaleceniach należy uwzględnić przynajmniej następujące kwestie związane z polityką:

- **Realizację potencjału innowacyjnego** (w ramach trzech ścieżek) działania 1, działania 2, działania 16 i działania 19 i ich określonych poddziałań;
- **Efekt działań szkoleniowo-informacyjnych** w ramach działania 1 i tego rodzaju działań realizowanych przez służby doradcze w ramach działania 2 w zakresie budowania zdolności do wprowadzania innowacji;
- **Efekt projektów współpracy**, szczególnie GO, w zakresie wspierania innowacyjności, a konkretnie:
 - przydatne wnioski dotyczące identyfikacji innowacyjnych pomysłów, które należy wprowadzić w życie, można wyciągnąć na podstawie liczby, zakresu, treści i czasu realizacji projektów GO;
 - przydatne wnioski dotyczące osiągnięć w zakresie zdolności innowacyjnych na obszarach wiejskich w ramach działania dotyczącego współpracy można wyciągnąć na podstawie liczby i rodzaju projektów GO oraz zaangażowania zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji;
 - wnioski dotyczące stopnia, w jakim w ramach projektów GO tworzy się struktury i procedury ułatwiające tworzenie innowacji;
- **Efekty działalności LGD** (w tym współpracy między poszczególnymi LGD) i projektów wdrożonych w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Dodatkowe informacje

Wytyczne „Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?”; załącznik 11

Wytyczne „Cooperation measure”, art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, listopad 2014 r.

Dokumenty opracowane w ramach warsztatów ENRD na temat Środka 16 „Współpraca”, czerwiec 2016 r.,

Bruksela: http://enrd.ec.europa.eu/news-events/events/enrd-workshop-measure-16-cooperation_en

2.4.2 Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW wspierają wzmocnienie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników?”.

Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego

Wspólne pytanie ewaluacyjne 2 wiąże się przede wszystkim z działaniem 16 i jego 10 poddziałaniami określonymi w art. 35 „Współpraca”⁵². Istnieją trzy sposoby promowania **powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją**⁵³:

1. poprzez współpracę między wieloma różnymi podmiotami z sektora rolnictwa i leśnictwa, łańcucha dostaw żywności i innymi podmiotami, które przyczyniają się do osiągnięcia celów polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także z grupami producentów, spółdzielniami i organizacjami międzybranżowymi;
2. tworzenie klastrów i sieci, które stanowią bardziej konkretne, ale istotne formy współpracy;
3. tworzenie grup operacyjnych EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, nowego elementu polityki rozwoju obszarów wiejskich, którego celem jest zbliżenie do siebie badań i praktyki.

W miarę upływu czasu wsparcie w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich na rzecz takich form współpracy podlegało ewolucji. W poprzednim okresie programowania wspierano ściśle określone formy współpracy (systemy jakości żywności i grupy producentów) lub współpracę na szczeblu lokalnym (w ramach LEADER). W ramach obecnie obowiązującej polityki promuje się powiązania między szerokim gronem podmiotów i zapewnia się większą elastyczność pod względem zakresu i tematu działań w zakresie współpracy. Poprzez tworzenie powiązań między podmiotami z sektora rolnictwa, leśnictwa i łańcucha dostaw żywności a podmiotami z sektora badań/innowacji w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich silny nacisk kładzie się na innowacyjność jako sposób na osiągnięcie celów PROW. Przykładowo:

- Powiązanie badań i praktyki może sprzyjać identyfikacji innowacji, które mogą usprawnić wdrażanie programów i przyczynić się do realizacji celów PROW.
- Nacisk na wsparcie oferowane na rzecz projektów współpracy przez doradców i służby wsparcia innowacji (w tym wsparcie oferowane przez krajowe sieci obszarów wiejskich) może przyczynić

⁵²Art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013. Załącznik I do wytycznych „Cooperation measure” (wersja: listopad 2014 r.) zawiera pełny wykaz poddziałań w obrębie działania dotyczącego współpracy https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/16_measure_fiche_art_35_co-operation.pdf

⁵³Art. 35 ust. 1 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

się do budowania zdolności do wprowadzania innowacji oraz do poprawy konkurencyjności lub środowiska.

Współpraca na rzecz ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników to kolejna kwestia, na którą zwraca się szczególną uwagę w ramach wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2. Projekty współpracy swoim zakresem obejmują ochronę i poprawę zasobów (wody, gleby, powietrza), różnorodności biologicznej i środowiska naturalnego, a także łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej. Zarządzanie środowiskiem do celów łagodzenia zmiany klimatu może obejmować działania związane z wydajnością zaopatrywania w wodę, efektywnością energetyczną oraz oszczędnością wody i energii.

Przykład: Działania w zakresie współpracy stosowane na potrzeby ulepszonych zarządzania środowiskiem

Finlandia – Działanie 16 uzupełnia inne działania w ramach PROW, co ma na celu osiągnięcie celów priorytetów P4 i P5:

- 58% działania 16 oraz części działania 1 i działania 2 wykorzystuje się w celu promowania efektywności energetycznej;
- 49% działania 16 oraz części działania 1 i działania 2 wykorzystuje się do celów pochłaniania dwutlenku węgla i ochrony węgla;
- 10% działania 16, 84% działania 4 oraz części działania 1 i działania 2 wykorzystuje się do celów odnawialnych źródeł energii i gospodarowania odpadami;
- 5,5% działania 16, 89% działania 4 oraz części działania 1 i działania 2 wykorzystuje się w celu redukcji emisji gazów cieplarnianych lub amoniaku.

Poddziałania w zakresie współpracy (np. wsparcie na projekty pilotażowe działania 16.2, wsparcie dla wspólnych działań podejmowanych w celu przeciwdziałania zmianie klimatu lub przystosowania się do niej, a także w odniesieniu do wspólnego podejścia do projektów środowiskowych i ciągłych praktyk w zakresie ochrony środowiska działania 16.5) mają wpływ głównie na cel szczegółowy 4A-C i cel szczegółowy 5A-E.

Źródło: ENRD (2016). Warsztaty na temat Środka 16 „Współpraca”⁵⁴.

Przykład: Tworzenie powiązań między badaczami a rolnikami

Belgia – innowacyjna chlewnia przyczynia się do redukcji emisji amoniaku. Stworzenie powiązań między badaczami a rolnikami za pośrednictwem służb wsparcia innowacji miało kluczowe znaczenie dla rozwoju i testowania tych technik redukujących emisje amoniaku polegających na dodaniu konkretnych bakterii do odchodów trzody chlewnej. Przyczynia się to również do osiągnięcia celów środowiskowych PROW.

Źródło: EPI – Punkt obsługi⁵⁵

Przykład: Służby wsparcia innowacji

Hesja (DE) – służby wsparcia innowacji przyczyniły się do budowania zdolności do wprowadzania innowacji poprzez:

- wsparcie w realizacji działania 16;
- działania informacyjno-promocyjne w regionie;
- tworzenie sieci kontaktów obejmującej działania w zakresie współpracy w Hesji w Niemczech;
- wsparcie na rzecz działań w zakresie współpracy na etapie przygotowań i realizacji.

Źródło: ENRD (2016)

Warsztaty na temat Środka 16 „Współpraca”⁵⁶.

⁵⁴Prezentacja przykładów programowania związanych z priorytetami P4 i P5 w EFRROW. Dostępne na stronie internetowej: http://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/w10_m16_finland_karlsson.pdf

⁵⁵ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/content/innovative-stable-reducing-ammonia-emissions>

⁵⁶Prezentacja przykładów programowania związanych z priorytetami P4 i P5 w EFRROW. Dostępne na stronie internetowej: http://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/w10_m16.5_hesse_de_vonkutzleben.pdf

•

Szczególne wyzwania

- **Rozwijanie dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu:** wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2 wiąże się wyłącznie z jednym wspólnym wskaźnikiem docelowym (T2: Łączna liczba operacji współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy), co może stanowić niewystarczającą podstawę do udzielenia odpowiedzi na to wspólne pytanie ewaluacyjne.
- **Przypisywanie zaobserwowanych zmian** powiązaniom między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją. Dotyczy to zmian związanych z zarządzaniem środowiskiem i wynikami, działaniem dotyczącym współpracy M16 i jego wkładem w realizację celów PROW.
- **Przedstawienie wkładu działań zaprogramowanych w ramach celów szczegółowych innych niż 1B** (w tym poddziałania w ramach działania 16), służących wzmocnieniu powiązań między rolnictwem, leśnictwem, badaniami i innowacją, a w szczególności działań związanych z zarządzaniem środowiskiem i wynikami.

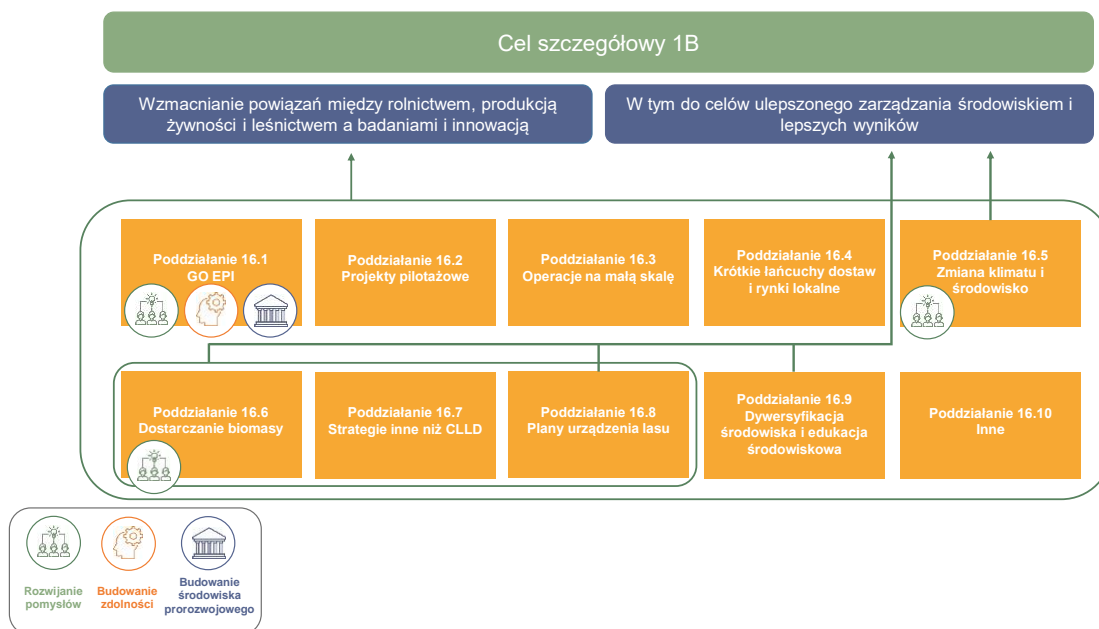
Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2:

a. Logika interwencji

W poniższym przykładzie na logikę interwencji związaną ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 2 składają się poddziałania działania 16 zaprogramowane w ramach celu szczegółowego 1B lub w ramach innych celów szczegółowych przyczyniających się do osiągnięcia celów 1B.

Jeżeli chodzi o przegląd logiki interwencji, możliwym punktem wyjścia jest analiza potencjału innowacyjnego poddziałań działania 16 pod względem trzech ścieżek innowacji.

Rysunek 9. Przykład potencjału innowacyjnego każdego poddziałania w ramach działania 16

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

Ponadto wszystkie poddziałania działania 16 zaprogramowane w ramach celów szczegółowych innych niż 1B należy uwzględnić w ocenie stopnia realizacji elementów wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2 związanych z innowacyjnością. Przykładowo, jeżeli poddziałanie M16.1 zostało zaprogramowane w ramach celu szczegółowego 2A, wówczas ocena na potrzeby odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2 może uwzględniać wkład tego poddziałania w tworzenie powiązań między rolnikami, badaczami i doradcami w dziedzinie innowacyjności.

Przykład ten ukazuje, w jaki sposób potencjał innowacyjny poddziałań działania 16 (który można by zaprogramować w ramach dowolnego celu szczegółowego dotyczącego rozwoju obszarów wiejskich) przyczynia się do realizacji dążeń polityki w ramach celu szczegółowego 1B. Choć wszystkie dziesięć poddziałań działania 16 przyczynia się do wzmocnienia powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, to jednak jedynie poddziałania 5, 6, 8 i 9 potencjalnie mogą przyczyniać się do wzmocnienia tego typu powiązań do celów ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników. Jeżeli chodzi o trzy ścieżki innowacji, poddziałania 1, 5, 6, 7 i 8 wspierają promowanie innowacyjnych pomysłów (ścieżka 1). Poddziałanie 1 wspiera również budowanie zdolności i tworzenie środowiska prorozwojowego (ścieżka 2 i 3).

b. Elementy ewaluacji

W odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2 wspólne kryteria oceny i wskaźniki pozostają na poziomie produktu operacji w ramach działania dotyczącego współpracy. Może zajść konieczność opracowania dodatkowych kryteriów oceny i wskaźników do celów oceny wyników tych działań. Kryteria oceny, wskaźniki i wymagane dane służące do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2.

Tabela 3. Kryteria oceny, wskaźniki i wymagane dane i źródła

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
Wspólne elementy ewaluacji (wspólny system monitorowania i ewaluacji i elementy proponowane w dokumencie roboczym „Wspólne pytania ewaluacyjne na lata 2014–2020”)			
Ustanowiono długoterminową współpracę między jednostkami sektorów rolnictwa, produkcji żywności i leśnictwa oraz instytucjami badań naukowych i innowacji.	<p>T2: łączna liczba operacji współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe).</p> <p><u>Dodatkowy wskaźnik:</u> Liczba i rodzaj partnerów zaangażowanych w projekty współpracy, w tym ich role i obowiązki.</p> <p>O.3 Liczba wspieranych operacji</p>	<p>Liczba operacji EPI (pozycja danych O.16).</p> <p>Liczba innych operacji współpracy (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe) wspieranych w ramach działania 16 „Współpraca” (pozycja danych O.17).</p> <p>Rodzaje zaangażowanych partnerów i ich liczba.</p> <p>Całkowita liczba wspartych operacji</p> <p>Liczba wspieranych operacji współpracy (O.16+O.17).</p>	<p>System monitorowania PROW.</p> <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu). <p>System monitorowania PROW.</p> <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).
Wdrożono operacje współpracy między sektorami rolnictwa, produkcji żywności i leśnictwa a sektorem badań i innowacji do celów ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników.	<p>T2: łączna liczba operacji współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe).</p> <p><u>Dodatkowy wskaźnik:</u> % operacji współpracy kontynuowanych po zakończeniu wsparcia z PROW, w tym</p>	<p>Liczba operacji EPI (pozycja danych O.16) dotyczących ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników.</p> <p>Liczba innych operacji współpracy (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe) wspieranych w ramach działania 16 „Współpraca” (pozycja danych O.17),</p>	<p>System monitorowania PROW.</p> <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
	do celów ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników. <u>Dodatkowy wskaźnik:</u> Liczba i rodzaj partnerów zaangażowanych w projekty współpracy, w tym ich role i obowiązki.	dotyczących ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników. Rodzaje zaangażowanych partnerów i ich liczba.	
	O.3 Liczba wspieranych operacji	Całkowita liczba wspartych operacji Liczba wspieranych operacji współpracy (O.16+O.17).	System monitorowania PROW. <ul style="list-style-type: none"> Formularze wniosków składane przez beneficjentów (początek projektu). Wnioski o płatność składane przez beneficjentów (koniec projektu).
Dodatkowe elementy ewaluacji (opcjonalne)			
Projekty współpracy zwiększyły zdolności do wprowadzania innowacji, w tym w dziedzinie ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników.	Liczba i rodzaj innowacji uzyskanych w ramach projektów współpracy, w tym innowacje koncentrujące się na zarządzaniu środowiskiem i wynikach.	Liczba uzyskanych innowacji. Liczba innowacji w zakresie ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników.	Badania. Wywiady i grupy dyskusyjne z udziałem uczestników projektów współpracy. System informacji geograficznej.

c. Proponowana metoda ewaluacji

Sposób obliczania wspólnych wskaźników powiązanych ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 1 opisano w załączniku 11 do wytycznych pt. „[Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?](#)”

Proponuje się, aby ocena części wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2 związanej z innowacyjnością przebiegała następująco:

- **ETAP 1: Należy określić beneficjentów działania 16** i jego poddziałań zgodnie z wynikami określenia ich potencjału innowacyjnego (beneficjenci, którzy prowadzili operacje zakwalifikowane jako innowacyjne).
- **ETAP 2: Należy określić pod względem ilościowym wskaźniki produktów i wskaźniki docelowe** z wykorzystaniem danych z monitorowania dotyczących grup operacyjnych, które to dane pochodzą z bazy danych na temat operacji PROW. Aby skorzystać z bazy danych operacji do celów ewaluacji innowacyjności, instytucje zarządzające mogą dodawać i gromadzić pozycje danych związane z grupami operacyjnymi i innowacyjnością.
- **ETAP 3: Należy zgromadzić dowody w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne** z zastosowaniem określonych metod. Należy opracować pytania otwarte w celu stosowania metod przedstawionych w tabeli poniżej (badania, grupy dyskusyjne i Metoda Delphi) z uwzględnieniem proponowanych kryteriów oceny i wskaźników oraz wyników identyfikacji potencjału innowacyjnego.
- **ETAP 4: Należy przeprowadzić analizę i interpretację zgromadzonych dowodów** oraz wykorzystać je w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 2 w zakresie wzmocnienia powiązań pod względem innowacyjności.

Tabela 4. Zalecane metody w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 2

Metody	Wskazówki dotyczące wykorzystania tych metod
Badanie dotyczące projektów współpracy z udziałem beneficjentów końcowych	<ul style="list-style-type: none"> • Należy dobrać próbę projektów współpracy (np. według sektora, wielkości GO, położenia geograficznego itp.) w celu zgromadzenia danych i informacji od beneficjentów na potrzeby wskaźników w ramach badania. • Należy wybrać między innymi projekty współpracy, które mogą wpływać na zarządzanie środowiskiem i wyniki (np. poddziałanie 5, 6, 8 i 9 lub grupy operacyjne w tej dziedzinie – M16.1). • Należy opracować badania z uwzględnieniem pytań otwartych dotyczących kwestii, w jaki sposób projekty współpracy przyczyniły się do: a) dzielenia się innowacyjnymi pomysłami; b) budowania zdolności do wprowadzania innowacji; c) tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności. • Wykorzystanie ustaleń z badań do celów: oceny wkładu projektów obejmujących różne formy współpracy (współpraca między różnymi podmiotami, klastrami i sieciami oraz grupami operacyjnymi) we wzmocnianie powiązań między badaniami/innowacjami a praktyką.
Grupy dyskusyjne o ustalonej strukturze	<ul style="list-style-type: none"> • Zorganizowanie grup dyskusyjnych z udziałem podmiotów działających w obszarze innowacyjności (takich jak służby wsparcia innowacji, doradcy działający w charakterze brokerów innowacji, ośrodki badań naukowych i innowacji itp.).

	<ul style="list-style-type: none">• Analiza wpływu powiązań między zainteresowanymi stronami na zdolność do wprowadzania innowacji i tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności.• Rozważenie możliwości zastosowania tematycznych grup dyskusyjnych (np. grupy dyskusyjnej ds. projektów współpracy zajmującej się kwestiami związanymi z ochroną środowiska, innej grupy ds. grup operacyjnych EPI itp.).
Metoda Delphi	<ul style="list-style-type: none">• Organizacja procesu delfickiego z udziałem ekspertów w dziedzinie innowacji (takich jak eksperci uczestniczący w projektach współpracy, ale również pracownicy naukowo-dydaktyczni itp.) w celu uzyskania oceny odpowiednich kryteriów.

Przykłady z rocznych sprawozdań z wykonania złożonych w 2017 r.

Meklemburgia-Pomorze Przednie (DE) – w tym przypadku wykorzystano trzy kryteria oceny związane z innowacyjnością:

- procesy wspierane w ramach PROW są innowacyjne i opierają się na zdobytej wiedzy;
- innowacyjne działania są realizowane i upowszechniane przez GO;
- dzięki uzyskanym rezultatom zaangażowani partnerzy zyskują lepszą pozycję na rynku za sprawą innowacyjności.

Informacje są gromadzone od grup operacyjnych EPI z zastosowaniem szeregu metod. Metody te uwzględniają różne wymiary innowacji i służą ocenie jakości i wyników grup operacyjnych:

- analiza podstawowa (ocena warunków ramowych, wywiady z podmiotami itp.);
- ocena właściwości i rodzajów innowacji na podstawie analizy kryteriów wyboru i analizy przykładów;
- analiza uzyskanych rezultatów i ich rozpowszechnienia (badanie i samoocena GO).

Źródła danych i informacji obejmują: dane z monitorowania, formularze wniosków, dokumentację projektów, pierwotne dane statystyczne gromadzone za pomocą badań, wtórne dane statystyczne pochodzące z różnych źródeł.

Badanie z udziałem beneficjentów (GO EPI) zostaje przeprowadzone zarówno przed, jak i po interwencji.

Czechy – propozycja stosowania podejścia opartego na analizie przykładów w celu gromadzenia informacji od GO oraz projektów współpracy związanych z innowacyjnością.

d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania

Rodzaje ryzyka	Rozwiązania
W przypadku niektórych wskaźników dane mogą nie być dostępne przed końcem okresu programowania (np. liczba operacji współpracy kontynuowanych po ustaniu wsparcia w ramach PROW).	Rodzaje utworzonych struktur współpracy/GO (struktury prawne, skład, oświadczenie o zobowiązaniu partnerów itp.) można zbadać w ramach oceny jakościowej (na podstawie grup dyskusyjnych lub wywiadów z partnerami GO).
Należy gromadzić informacje w przypadku niektórych wskaźników, które mogły nie zostać uwzględnione w systemie monitorowania PROW (np. dodatkowe wskaźniki).	Informacje można gromadzić w ramach badań i wywiadów. Ewentualnie instytucje zarządzające mogą rozważyć włączenie gromadzenia danych na potrzeby dodatkowych wskaźników w ramach baz danych operacji.

e. Wnioski i zalecenia

W głównych wnioskach i zaleceniach należy uwzględnić przynajmniej następujące kwestie związane z polityką:

- **Tendencję w ramach PROW do stosowania działania dotyczącego współpracy w celu identyfikacji innowacji na obszarach wiejskich.** Przykładowo utworzenie grupy operacyjnej świadczy o tym, że zidentyfikowano innowacyjny pomysł, który można zrealizować poprzez połączenie badań i praktyki. W tym względzie zakres, treść i czas realizacji projektu stanowią istotne informacje, na podstawie których można wyciągnąć dalsze wnioski;
- **Wpływ projektów współpracy na zdolność do wprowadzania innowacji.** Analiza liczby i rodzaju projektów współpracy oraz zaangażowania zainteresowanych stron w dziedzinie

innowacji może pozwolić na wyciągnięcie wniosków dotyczących osiągnięć w zakresie zdolności do wprowadzania innowacji na obszarach wiejskich w ramach działania dotyczącego współpracy;

- **Wpływ projektów współpracy na tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności** (tj. stopień, w jakim projekty współpracy umożliwiły tworzenie struktur i procedur ułatwiających tworzenie innowacyjnych pomysłów). Obejmuje to na przykład struktury i metody brokerstwa innowacji, ustanowienie trwałych powiązań między MŚP, służbami wsparcia innowacji i podmiotami finansującymi itp.

Dodatkowe informacje

Wytyczne „Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?”, załącznik 11

Wytyczne „Cooperation measure”, art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, listopad 2014 r.

Dokumenty opracowane w ramach warsztatów ENRD na temat Środka 16 „Współpraca”, czerwiec 2016 r., Bruksela: http://enrd.ec.europa.eu/news-events/events/enrd-workshop-measure-16-cooperation_en

2.4.3 Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21: „W jakim stopniu krajowa sieć obszarów wiejskich przyczyniła się do osiągnięcia celów, o których mowa w art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013?”

Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego

Pytanie to dotyczy osiągnięcia czterech celów krajowej sieci obszarów wiejskich⁵⁷. W wytycznych tych⁵⁸ wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 omawia się w kontekście celu krajowej sieci obszarów wiejskich: „wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich” na potrzeby ewaluacji innowacyjności promowanej w ramach krajowych sieci obszarów wiejskich w 2019 r. i w kolejnych latach.

Krajowa sieć obszarów wiejskich funkcjonuje w ramach różnych grup działań ustanowionych w planie działania sieci i obejmuje różne rodzaje zainteresowanych stron, w tym również podmioty działające na rzecz innowacji. Ważne jest zatem, aby ustalić, które grupy działań⁵⁹ mogą wspierać innowacje w ramach określonych trzech ścieżek (zob. [rozdział 1.1](#)) i jakiego rodzaju zainteresowane strony systemu innowacyjności zostały zaangażowane i mogą odczuć skutki tych działań pod względem wspierania innowacji.

⁵⁷Art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) 1305/2013.

⁵⁸Wytyczne dotyczące odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 znajdują się również w wytycznych „Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?”, załącznik 11, w którym uwzględniono wszystkie cele związane z krajową siecią obszarów wiejskich w związku z odpowiedzią na to wspólne pytanie ewaluacyjne https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_pl

⁵⁹Art. 54 rozporządzenia (UE) 1305/2013.

Działania uwzględnione w planie działania KSOW kwalifikowałyby się do siedmiu grup działań określonych w rozporządzeniu⁶⁰. Poniższa ramka zawiera przykłady pokazujące, w jaki sposób takie działania mogą wiązać się ze wspieraniem innowacji.

W ramach pomocy technicznej krajowe sieci obszarów wiejskich mają uzupełniać i wspierać wdrażanie PROW, w ten sposób przyczyniając się bezpośrednio do wspierania innowacji jako celu przekrojowego. KSOW mogą jednak działać również w ramach synergii z innymi podmiotami działającymi na rzecz innowacji na obszarach wiejskich, takimi jak LGD LEADER lub EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (zob. przykład w ramce).

Promowanie nowych pomysłów i dzielenie się innowacyjnymi pomysłami:

- gromadzenie przykładów projektów obejmujących wszystkie priorytety PROW: przykłady te mogą koncentrować się między innymi na innowacyjnych projektach lub na tworzeniu baz danych innowacyjnych projektów, co przyczyniłoby się do identyfikacji innowacji i dzielenia się nimi;
- ułatwianie tematycznych i analitycznych wymian między zainteresowanymi stronami z dziedziny rozwoju obszarów wiejskich, dzielenie się wnioskami i upowszechnianie ich. Takie wymiany mogą również wspierać innowacje poprzez promowanie nowych pomysłów i dzielenie się nimi oraz tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi nowej wiedzy;
- reklama i informacje dotyczące PROW i działalność informacyjna i komunikacyjna adresowana do społeczeństwa. Działania te mogą obejmować między innymi: informacje na temat osiągnięć PROW związanych z innowacyjnością, osiągnięć GO EPI, informacje na temat sposobu, w jaki w ramach strategii i partnerstw CLLD wspiera się innowacje oraz przykłady takich partnerstw i innowacyjnych projektów LEADER/CLLD itp.

Budowanie zdolności do wprowadzania innowacji:

- zapewnianie działań w zakresie szkoleń i tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wsparcia innowacji, koncentrujących się na innowacyjności w sektorach rolnictwa, leśnictwa i innych sektorach związanych z PROW. Szkolenia dla doradców i służb wsparcia innowacji mogą na przykład ułatwiać tworzenie GO EPI i tym samym przyczyniać się do budowania zdolności do wprowadzania innowacji na obszarach wiejskich, jako że zadaniem grup operacyjnych jest rozwój innowacyjnych projektów;
- zapewnianie szkoleń oraz tworzenie sieci kontaktów dla lokalnych grup działania, a w szczególności pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, ułatwiania współpracy między lokalnymi grupami działania i poszukiwania partnerów na potrzeby działania 16 (współpraca). KSOW może na przykład ułatwiać podejmowanie działań opartych na współpracy, które wspierają eksperymentowanie i innowacyjność.

Budowanie środowiska sprzyjającego innowacyjności:

- uczestnictwo w działaniach europejskich sieci, w szczególności ENRD i EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, oraz wkład w takie działania mogą stwarzać możliwość promowania środowiska sprzyjającego innowacyjności w ramach tych sieci;
- KSOW mogą wspierać innowacje poprzez: łączenie podmiotów działających na rzecz innowacji (rolników, badaczy, NGO, LGD itp.), gromadzenie informacji, zachęcanie do podejmowania inicjatyw oddolnych, pomoc w udoskonalaniu innowacyjnych pomysłów oraz udzielanie wsparcia w szukaniu partnerów i pozyskiwaniu finansowania, przy czym wszystkie te działania przyczyniają się do tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności.

Należy zauważyć, że to pytanie ewaluacyjne dotyczy wspierania innowacji w ramach KSOW nie tylko w sektorze rolnictwa, ale także w wymiarze ogólnym obejmującym obszary wiejskie jako takie. KSOW

⁶⁰Art. 54 ust. 3 lit. b) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.

mogą prowadzić wiele różnych działań wspierających innowacje i wprowadzających nowości na potrzeby społeczności wiejskiej, które to działania obejmują:

1. współpracę z organizacjami i przedsiębiorstwami na obszarach wiejskich mającą na celu tworzenie nowych pomysłów i podejść na potrzeby zaspokajania wspólnych potrzeb;
2. korzystanie z dobrych praktyk poprzez łączenie praktyków w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich z odpowiednimi ekspertami, środowiskiem akademickim i instytucjami badawczymi;
3. zapewnianie szkoleń dotyczących konkretnych zagadnień związanych z innowacyjnością;
4. udzielanie pomocy LGD i zainteresowanym stronom LEADER we wspieraniu innowacyjności jako kluczowej zasady ich lokalnych strategii rozwoju oraz w rozwijaniu nowych pomysłów i podejść.

Ważne jest zatem, aby przed omówieniem wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 21 wyjaśnić te kwestie i dobrze rozumieć sposób, w jaki KSOW może wspierać innowacje w ramach swoich działań.

Szczegółne wyzwania

- **Rozwijanie dodatkowych elementów ewaluacji i elementów ewaluacji specyficznych dla programu do celów ewaluacji innowacyjności w związku z krajowymi sieciami obszarów wiejskich.** W jaki sposób można opracowywać i stosować dodatkowe wskaźniki (rezultatu i oddziaływania) oprócz wskaźników produktu już przewidzianych we wspólnym systemie monitorowania i ewaluacji na potrzeby udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 z punktu widzenia wspierania innowacji?
- **Przypisanie procesów wprowadzania innowacji do interwencji KSOW:** w jaki sposób można mierzyć, w jakim stopniu procesy wprowadzania innowacji zachodzące na obszarach wiejskich można bezpośrednio lub pośrednio przypisać działalności KSOW?
- **Przypisanie innowacji wspieranych w ramach PROW krajowej sieci obszarów wiejskich,** w szczególności w ramach oceny zakresu, w jakim innowacje wspierane w ramach PROW można powiązać z działalnością KSOW. Oznacza to, że efekty działalności KSOW w zakresie wspierania innowacji należy oddzielić od efektów innych interwencji w ramach PROW (innych działań itp.).

Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21:

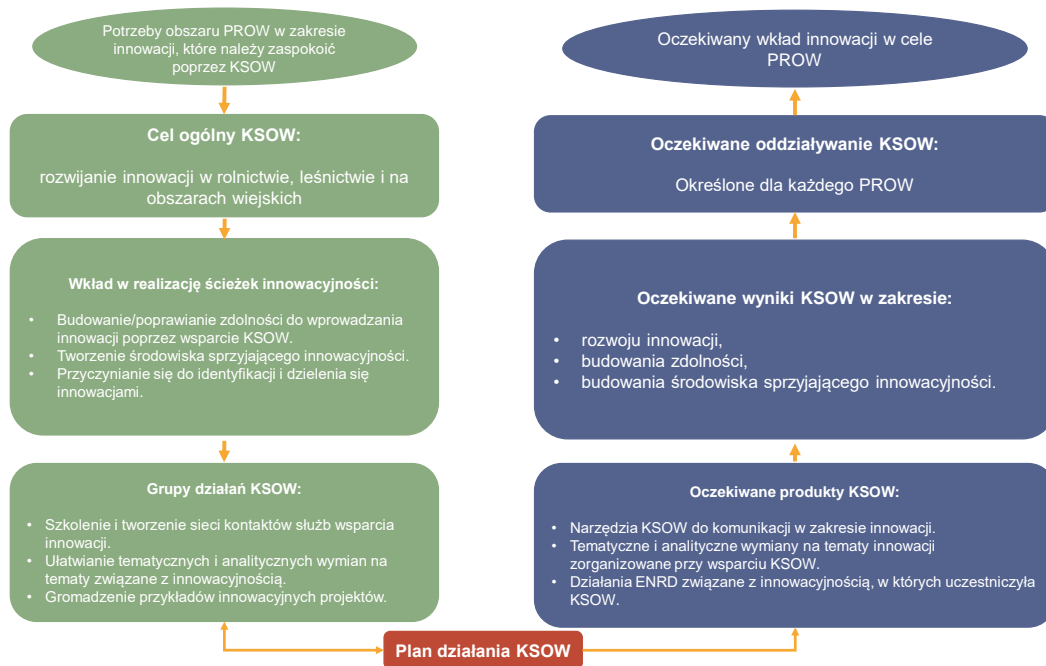
a. Logika interwencji

Podejście do innowacji przyjęte w ramach PROW na etapie opracowania programu⁶¹ obejmuje również KSOW. Na etapie przygotowania ewaluacji, która ma zostać przedstawiona w RSR składanym w 2019 r., grupa działań KSOW uwzględniona w planie działania KSOW zostaje przeanalizowana pod kątem możliwości wspierania innowacji w taki sam sposób, jak działania w ramach PROW. Dotyczy to potencjału krajowej sieci obszarów wiejskich pod względem: a) identyfikacji innowacyjnych pomysłów i dzielenia się nimi; b) budowania zdolności do wprowadzania innowacji; c) tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności. W rezultacie wszystkie działania zrealizowane w ramach grupy działań KSOW, która wykazała potencjał innowacyjny, uznaje się za element logiki interwencji związanej z innowacyjnością, leżącej u podstaw KSOW.

Na poniższym rysunku przedstawiono związaną z innowacyjnością logikę interwencji KSOW oraz sposób jej rekonstrukcji na podstawie obowiązującej logiki interwencji KSOW lub planu działania KSOW.

⁶¹Art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt (v) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 oraz część I pkt 5 lit. c) i e) załącznika I do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

Rysunek 10. Logika interwencji KSOW w odniesieniu do innowacyjności

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

Na podstawie rysunku związaną z innowacyjnością logikę interwencji KSOW można zrekonstruować w następujący sposób:

- **ETAP 1:** Należy określić potrzeby w zakresie innowacyjności na obszarze objętym PROW, które można zaspokoić w ramach sieci obszarów wiejskich.
- **ETAP 2:** Należy połączyć działania wymienione w planie działania KSOW (i określone wcześniej w ramach regulacyjnych na okres programowania 2014–2020⁶²) z trzema ścieżkami, a w rezultacie – z ogólnym celem polegającym na wspieraniu innowacji w ramach KSOW (na podstawie analizy potencjału innowacyjnego działań – zob. [rozdział 2.2](#)).
- **ETAP 3:** Należy zastosować teorię zmiany, aby określić oczekiwane produkty wytworzone dzięki danym działaniom, które prowadzą do spodziewanych rezultatów w powiązaniu z opisanymi trzema ścieżkami. Skutki powiązane ze wspólnymi celami KSOW i celami PROW.

b. Elementy ewaluacji

W przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 stosuje się jedno kryterium oceny, a mianowicie „KSOW wspierała innowacje w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich”⁶³. Potwierdzają to dwa wspólne wskaźniki produktu⁶⁴:

- liczba tematycznych i analitycznych wymian zorganizowanych przy wsparciu krajowej sieci obszarów wiejskich (O24);
- liczba działań w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w których uczestniczyła krajowa sieć obszarów wiejskich (O26).

⁶²Art. 54 rozporządzenia (UE) 1305/2013.

⁶³Biuro pomocy ds. ewaluacji, dokument roboczy: Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020, dostępne na stronie http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/working-document-common-evaluation-questions-rural-development-programmes_en

⁶⁴Tamże.

Proponowane dodatkowe kryteria oceny i wskaźniki przedstawiono w tabeli 5. W tym celu obowiązujące kryterium oceny zostało rozbite na szereg osobnych kryteriów według trzech ścieżek innowacji.

Tabela 5. Proponowane dodatkowe kryteria oceny, wskaźniki i dane służące do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21.

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
Wspólne elementy ewaluacji (wspólny system monitorowania i ewaluacji i elementy proponowane w dokumencie roboczym „Wspólne pytania ewaluacyjne na lata 2014–2020”)			
KSOW wspierała innowacje w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.	<p>O.24 – Liczba tematycznych i analitycznych wymian zorganizowanych przy wsparciu krajowej sieci obszarów wiejskich.</p> <p>O.25 – Liczba narzędzi komunikacyjnych krajowej sieci obszarów wiejskich (dotyczących innowacji).</p> <p>O.26 – Liczba działań w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w których uczestniczyła krajowa sieć obszarów wiejskich (dotyczących innowacji).</p> <p><u>Dodatkowy wskaźnik:</u></p> <p>% innowacyjnych projektów, na których powstanie wpłynęły działania KSOW, spośród całkowitej liczby innowacyjnych projektów otrzymujących wsparcie z PROW.</p>	<p>Dane w odniesieniu do zorganizowanych przez KSOW wymian tematycznych i analitycznych dotyczących innowacji.</p> <p>Dane dotyczące narzędzi komunikacyjnych związanych z innowacjami utworzonych przez KSOW.</p> <p>Informacje dotyczące związanych z innowacjami działań w ramach ENRD, w których uczestniczyła KSOW.</p> <p>Dane dotyczące projektów PROW dotyczących innowacji, które rozpoczęła/wspierała KSOW.</p>	<p>System monitorowania PROW.</p> <p>Monitorowanie i samoocena KSOW.</p> <p>Monitorowanie ENRD (statystki sieci).</p>
Dodatkowe elementy ewaluacji powiązane z wkładem KSOW w identyfikację innowacji i dzielenie się innowacjami (opcjonalnie)			
Zintensyfikowano działania promocyjne, informacyjne i komunikacyjne, które dotyczą innowacji i są prowadzone przez KSOW w ramach PROW.	Liczba działań promocyjnych, informacyjnych i komunikacyjnych dotyczących innowacji i prowadzonych przez KSOW.	Liczba działań promocyjnych, informacyjnych i komunikacyjnych według tematów.	<p>Monitorowanie i samoocena KSOW.</p> <p>Wywiady.</p> <p>Publikacje KSOW.</p>

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
Dodatkowe elementy ewaluacji powiązane z wkładem KSOW w zdolność do wprowadzania innowacji (opcjonalnie)			
Zintensyfikowano działania KSOW dotyczące szkolenia i tworzenia sieci kontaktów w odniesieniu do: a) doradców i służb wsparcia innowacji lub b) LGD.	Liczba działań KSOW dotyczących szkolenia i tworzenia sieci kontaktów w odniesieniu do: a) doradców i służb wsparcia innowacji lub b) LGD.	Liczba działań dotyczących szkolenia i tworzenia sieci kontaktów według grupy docelowej.	KSOW (monitorowanie, samoocena, wywiady, publikacje). LGD (wywiady, badania, grupy dyskusyjne).
Dzięki działaniom KSOWZ zwiększono zdolność doradców i służb wsparcia innowacji w obszarze ułatwiania tworzenia GO.	Liczba GO, które zostały utworzone przy wsparciu doradców/służb wsparcia innowacji, którzy wzięli udział w działaniach KSOW dotyczących szkoleń/tworzenia sieci kontaktów.	Liczba GO utworzonych przy wsparciu doradców/służb wsparcia innowacji. Liczba GO utworzonych przy wsparciu doradców/służb wsparcia innowacji, którzy wzięli udział w działaniach KSOW dotyczących szkoleń/tworzenia sieci kontaktów.	KSOW (monitorowanie, samoocena, wywiady, publikacje). Badania/grupy dyskusyjne z GO. Badania/grupy dyskusyjne z doradcami (służbami wsparcia innowacji).
Dodatkowe elementy ewaluacji powiązane z wkładem KSOW w tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności			
Wzrósł udział KSOW w działaniach ENRD związanych z innowacją.	Liczba działań w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w których uczestniczyła KSOW (O.26), związanych z tematami dotyczącymi innowacji.	Liczba działań w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w których uczestniczyła KSOW (O.26), według tematów.	Tabele monitorowania. KSOW (monitorowanie, samoocena, wywiady, publikacje).
Wzrósł udział KSOW w działaniach EPI.	Liczba i rodzaj wkładów KSOW w EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, z których: Przedstawienie przykładów projektów/dobrych praktyk ukierunkowanych na innowacje. Organizacja spotkań na temat innowacji.	Liczba wkładów KSOW na rzecz EPI według rodzaju, zgodnie z art. 35 ust. 2 lit. a)–f) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013.	KSOW (monitorowanie, samoocena, wywiady, publikacje). Struktura sieci kontaktów na szczeblu państw członkowskich w zakresie służby wsparcia innowacji (jeżeli są one odrębne względem KSOW). Punkt obsługi EPI.

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
	<p>Wydarzenia dotyczące tworzenia sieci kontaktów, w których to wydarzeniach udział biorą zainteresowane strony w dziedzinie innowacji, tj. LGD i GO.</p> <p>Transgraniczne wymiany informacji na temat projektów, inicjatyw badawczych, sieci tematycznych i możliwości finansowania w ramach programu „Horyzont 2020”.</p> <p>Wsparcie działalności służb wsparcia innowacji w kwestii ożywiania innowacyjnych działań i tworzenia GO.</p> <p>Pomoc w poszukiwaniu partnerów.</p>		Badania/grupy dyskusyjne z projektami GO.
Intensywniejsze współpraca, wymiany i tworzenie sieci kontaktów wśród partnerów projektów innowacji.	Liczba dodatkowych sieci/partnerstw/grup współpracy wśród partnerów projektów innowacji, które były wspierane przez KSOW.	Liczba sieci, partnerstw lub grup współpracy wśród partnerów projektów innowacji, które były wspierane przez KSOW.	Baza danych KSOW. Badania/grupy dyskusyjne.

c. Proponowana metoda ewaluacji

Zalecamy zastosowanie następujących etapów w procesie udzielania odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21:

- **ETAP 1:** Od zainteresowanych stron zaangażowanych w działania KSOW, które mają potencjał innowacyjny, **należy zebrać informacje w celu zidentyfikowania wkładu KSOW we wspieranie innowacji**. Można to osiągnąć dzięki wykorzystaniu kryteriów oceny i wskaźników oraz wdrożeniu metod uwzględnionych w tabeli 6 poniżej.
- **ETAP 2:** **Należy określić ilościowo wskaźniki produktu oraz wskaźniki właściwe dla KSOW związane z innowacją** poprzez wykorzystanie danych z monitorowania działalności KSOW uzyskanych z bazy danych operacji PROW i systemu monitorowania KSOW.
- **ETAP 3:** **Należy zastosować teorię zmiany w celu porównania ustaleń w odniesieniu do potencjału innowacyjnego działań KSOW**, które wskazano na początku procesu ewaluacji, z wdrożonymi działaniami KSOW. Obejmuje to opracowanie harmonogramu i opisu – z uwzględnieniem związku przyczynowego – opisujących wyniki działań KSOW w związku ze ścieżkami innowacji i sposobu realizacji tych działań (również z wykorzystaniem informacji pochodzących z systemu monitorowania). **Należy potwierdzić** powyższe podejście, stosując techniki triangulacji.
- **ETAP 4:** **Należy udzielić odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne poprzez przeprowadzenie oceny, w jakim zakresie KSOW przyczyniła się do wspierania innowacji** za pośrednictwem różnych grup działań, wykorzystując skalę Likerta⁶⁵. Ewaluator powinien również ocenić według podobnej pięciopunktowej skali, jaki jest poziom zaufania zainteresowanej strony, która została poddana badaniu lub z którą przeprowadzono wywiad, względem ustaleń. Przedstawione oceny będą musiały zostać uzasadnione.

Przykłady z rocznych sprawozdań z wykonania złożonych w 2017 r.

Czechy – wspomniano o analizach przykładów w oparciu o informacje zebrane od beneficjentów innowacyjnych projektów. Zaproponowano śledzenie danych na temat innowacyjnych projektów dotyczących wskaźników produktu O.24 i O.25 za pośrednictwem bazy danych operacji i wykorzystanie tych danych w ewaluacji w 2019 r.:

- O.24 – Liczba wymian tematycznych i analitycznych między zainteresowanymi stronami zaangażowanymi w rozwój obszarów wiejskich utworzonych przy wsparciu KSOW – wymiany skoncentrowane na doradcach i służbach wsparcia innowacji.
- O.25 – Liczba narzędzi komunikacyjnych KSOW skoncentrowanych na doradcach i służbach wsparcia innowacji.

Słowacja – opisano wywiady z zaangażowanymi podmiotami (KSOW oraz uczestnicy działań KSOW) przeprowadzane w celu gromadzenia danych dotyczących dodatkowych wskaźników: udział (%) innowacyjnych projektów wspieranych w ramach KSOW w całkowitej liczbie innowacyjnych projektów wspieranych z PROW.

Kastylia-Leon (ES) – zaleca się wprowadzenie do systemu monitorowania wskaźnika, który służy pomiarowi liczby uczestników w projektach działania 16.

W wytycznych **dotyczących ewaluacji krajowych sieci obszarów wiejskich na lata 2014-2020**⁶⁶ szczegółowo opisano metody i narzędzia ewaluacji KSOW. Proponuje się w nich podejście mieszane,

⁶⁵Allen i Seaman (2007).

⁶⁶Biuro pomocy ds. ewaluacji, wytyczne dotyczące ewaluacji krajowych sieci obszarów wiejskich na lata 2014–2020, 2016 r., rozdział 3.1.3 i część III. https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-evaluation-national-rural-networks-2014-2020_pl

łącznie metody jakościowe i ilościowe. Metody te obejmują badania, metody oparte na dialogu, metody analityczne i metody diagnostyczne.

W poniższej tabeli przedstawiono krótki przegląd metod udzielania odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21 w odniesieniu do celu KSOW dotyczącego innowacji d). Pełny opis tych metod można znaleźć w wytycznych [dotyczących ewaluacji krajowych sieci obszarów wiejskich na lata 2014–2020](#).

Tabela 6. Metody zalecane w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 21

Metoda	Wskazówki dotyczące wykorzystania każdej z metod przy udzielaniu odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21
Badania	<p>Mogą być wykorzystywane do gromadzenia danych i informacji na temat innowacji, które nie są dostępne w bazach danych z monitorowania – w szczególności w odniesieniu do dodatkowych wskaźników.</p> <p>Badania mogą być skierowane do sieci KSOW, grup operacyjnych EPI, beneficjentów projektów i innych zainteresowanych stron w obszarze innowacji.</p>
Grupy dyskusyjne (metoda oparta na dialogu)	<p>Wykorzystywane jako sposób stosowania metod oceny opartych na dialogu, w odniesieniu do wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 21 mogą być zorganizowane w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanie w ramach struktury dwustopniowej grup dyskusyjnych na różnych poziomach (np. doradców/służb wsparcia innowacji i LGD). Na obu poziomach istnieje możliwość skorzystania w ramach KSOW ze szkoleń i działalności związanej z tworzeniem sieci kontaktów; • skoncentrowane na obszarze tematycznym dotyczącym innowacji (np. utworzenie grup osób o zróżnicowanych perspektywach, aby uzasadnić działania KSOW mające na celu wspieranie innowacji).
Analiza funkcjonalna sieci (metoda diagnostyczna)	<p>Połączenie internetowego badania ankietowego skierowanego do GO (wprowadzając rozróżnienie na te, które otrzymały od KSOW określony rodzaj wsparcia – funkcję pośrednictwa, szkolenia itp., i te, które go nie otrzymały) z serią pogłębionych wywiadów przeprowadzonych z wybranymi GO. Innym rozwiązaniem jest zorganizowanie grupy dyskusyjnej w celu przyjrzenia się wstępnym wynikom internetowego badania ankietowego.</p>
Analiza zainteresowanych stron (metoda diagnostyczna)	<p>Może być skierowana do zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji znajdujących się na różnych poziomach: KSOW lub struktury sieci na poziomie państw członkowskich na potrzeby służb wsparcia innowacji (jeżeli są odrębne względem KSOW); koordynatorów sieci tematycznych, koordynatorów GO, a nawet punktu obsługi EPI.</p> <p>Analiza zainteresowanych stron pomoże w zgromadzeniu informacji na temat tych wskaźników, w przypadku których nie gromadzi się informacji za pośrednictwem bazy danych z monitorowania. Jeżeli chodzi o wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21, jedynie trzy wskaźniki produktu można wyrazić ilościowo za pomocą danych z monitorowania i nawet w ich przypadku dane te mogą być zbyt ogólnie i mogą nie dotyczyć elementów innowacji. Na przykład w bazie danych z monitorowania może być rejestrowana liczba wymian tematycznych i analitycznych zorganizowanych przy wsparciu KSOW (O.24), ale bez określenia, które z tych wymian koncentrowały się na tematach związanych z innowacją.</p>
Analiza sieci społecznych (metoda diagnostyczna)	<p>Analizę sieci społecznych można przeprowadzić w odniesieniu do danego aspektu tematycznego, szczególnie w kwestii wspierania celów KSOW dotyczących innowacji, poprzez badanie obszarów sieci innowacji (np. wskazanie głównych uczestników działań związanych z innowacją w ramach sieci), dokonując oceny ich cech strukturalnych (np. czy zainteresowane strony w dziedzinie innowacji odgrywają kluczowe znaczenie, czy marginalne) i badając</p>

Metoda	Wskaźniki dotyczące wykorzystania każdej z metod przy udzielaniu odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21
	<p>przypadki ich pokrywania się (np. w celu wskazania głównych punktów połączenia), a także omawiając wnioski na forum grupy dyskusyjnej.</p> <p>Analiza sieci społecznych może pomóc w zmierzeniu poziomu zaangażowania zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji w działalność KSOW i przeprowadzeniu oceny skuteczności produktów związanych z innowacją (np. wymian tematycznych i analitycznych w dziedzinie innowacji, działań związanych ze szkoleniem i tworzeniem sieci kontaktów w dziedzinie innowacji oraz gromadzenia przykładów projektów powiązanych z innowacją).</p>
Analizy przykładów:	<p>Analizy przykładów można dostosować i wykorzystać w każdej ewaluacji. Pozwalają na łączenie różnych metod i zostały opracowane w sposób bardzo elastyczny. Jeżeli chodzi o wspólne pytanie ewaluacyjne nr 21, proponuje się konstruowanie analiz przykładów w oparciu o następujące kwestie/kryteria związane z innowacją:</p> <p>A. analiza roli KSOW w tworzeniu grup operacyjnych, a tym samym wspierania innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich;</p> <p>B. analiza wkładu KSOW w promowanie doradców i służb wsparcia innowacji jako trenerów w ramach interaktywnych procesów wprowadzania innowacji (np. gromadzenie rozwiązań praktycznych, pełnienie roli pośredników, koordynatorów oraz rozpowszechnianie nowej wiedzy);</p> <p>C. analiza roli KSOW w ramach sieci tematycznych, które łączą grupy operacyjne, a co za tym idzie – ocena powiązań z programem „Horyzont 2020”.</p>

d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania

Rodzaje ryzyka	Rozwiązania
<p>Dane dotyczące trzech wspólnych wskaźników produktu powinny być dostępne, ale najprawdopodobniej nie są ukierunkowane na innowacje. Na przykład dane dotyczące wymian tematycznych i analitycznych mogą nie być gromadzone według tematów, a dokładniej pod kątem tematu innowacji. Również dane dotyczące narzędzi komunikacyjnych mogą nie być zdezagregowane według tematów (np. informowanie o wynikach związanych z innowacją).</p>	<p>Instytucje zarządzające mogą uwzględnić w bazach danych z monitorowania element innowacji dotyczący trzech wspólnych wskaźników produktu⁶⁷.</p>
<p>W odniesieniu do wszystkich innych proponowanych wskaźników dane nie byłyby gromadzone do celów monitorowania, chyba że instytucja zarządzająca/KSOW zdecydują o ich zebraniu w uzupełnieniu do zwykłych pozycji danych.</p>	<p>KSOW powinny na wczesnym etapie wdrażania oznaczyć swoje działania, które są ukierunkowane na wspieranie innowacji (np. szkolenia zainteresowanych stron w dziedzinie innowacji, wymiany tematyczne dotyczące innowacji, gromadzenie dobrych praktyk</p>

⁶⁷ Przykłady z włoskiej KSOW. <http://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/16281>

	w dziedzinie innowacji, wspieranie tworzenia grup operacyjnych itp.).
Efektom polegania na tylko jednej metodzie (jakościowej lub ilościowej) analizy danych może być niska wiarygodność ustaleń.	Należy stosować kombinację metod ewaluacji, w ramach których gromadzi się informacje w sposób ciągły lub <i>ex-post</i> , takich jak metody zaproponowane powyżej (badania, grupy dyskusyjne, metody diagnostyczne, analizy przykładów), i umożliwić ich triangulację w celu uzyskania pewniejszych ustaleń.

e. Wnioski i zalecenia

Wnioski i zalecenia powinny dotyczyć:

- **Wkładu KSOW we wspieranie innowacji** w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich;
- **Głównych czynników i warunków**, które sprawiają, że KSOW są kluczowymi graczami w interaktywnych procesach wprowadzania innowacji;
- **Roli KSOW w systemie innowacyjności:** 1) wskazywania innowacji poprzez gromadzenie i rozpowszechnianie dobrych praktyk; 2) budowania zdolności w zakresie wprowadzania innowacji poprzez szkolenia, tworzenie sieci kontaktów, wymiany tematyczne i analityczne; 3) tworzenia środowiska sprzyjającego innowacyjności poprzez wspieranie i ożywanie działalności grup operacyjnych w ramach EPI.

Dodatkowe informacje

Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji (2016). Wytyczne „[Ocena wyników PROW: Jak przygotować się do prowadzenia sprawozdawczości z ewaluacji w 2017 r.?](#)”, załącznik 11

ENRD (2014). [Podręcznik KSOW](#). Luksemburg: Urząd Publikacji

Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji (2016), wytyczne [dotyczące ewaluacji krajowych sieci obszarów wiejskich na lata 2014-2020](#)

Komisja Europejska, DG AGRI (2014). [„Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability”](#)

Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji (2014). „Intervention logic and evaluation framework for 2014-2020 National Rural Networks” (Logika interwencji i ramy ewaluacji na lata 2014–2020 w odniesieniu do krajowej sieci obszarów wiejskich). Dokument referencyjny przedstawiony w trakcie [warsztatów dobrych praktyk „National Rural Networks: How to show their benefits”](#) (Krajowe sieci obszarów wiejskich: jak pokazać płynące z nich korzyści), Rzym (Włochy), dnia 10 i 11 kwietnia 2014 r.

2.4.4 Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23: „W jakim stopniu PROW przyczynia się do osiągnięcia zasadniczego celu strategii „Europa 2020” polegającego na inwestowaniu 3% unijnego PKB w badania i rozwój oraz w innowacje?”

Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego

To wspólne pytanie ewaluacyjne odnosi się do jednego z pięciu zasadniczych celów strategii „Europa 2020”: „na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii”. Aby zrozumieć to pytanie, należy wziąć pod uwagę kontekst i sposób pomiaru zasadniczego celu, a przede wszystkim to, że jest on ukierunkowany na poprawę warunków działalności badawczej, rozwojowej i innowacyjnej z wykorzystaniem kombinacji finansowania publicznego i prywatnego.

Ten zasadniczy cel jest powiązany z priorytetami strategii „Europa 2020” na rzecz opartego na wiedzy i innowacjach inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Skoncentrowano tu uwagę na fakcie, że zarówno sektor publiczny, jak i prywatny powinny inwestować w badania i rozwój, ale kładzie się nacisk przede wszystkim na **wkład, a nie na skutki**⁶⁸. Bez wątpienia należy poprawić warunki prywatnej działalności badawczo-rozwojowej w UE i temu właśnie służy wiele środków zaproponowanych w ramach niniejszej strategii. Jasne jest również, że tworząc spójne podejście do działalności badawczo-rozwojowej i innowacji, mielibyśmy do dyspozycji większy zakres środków, co miałyby większe przełożenie na działania biznesowe i czynniki pobudzające wydajność. Komisja proponuje, aby utrzymać cel 3%, a jednocześnie pracuje nad wskaźnikiem, który odzwierciedlały intensywność działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.

Ten zasadniczy cel został przełożony w państwach członkowskich na cele krajowe odzwierciedlające różne sytuacje i warunki w taki sposób, aby każde państwo członkowskie mogło śledzić swoje postępy w osiągnięciu celów strategii „Europa 2020”⁶⁹.

Szczególne wyzwania

- **Zarządzanie danymi w celu zebrania wysokiej jakości danych dotyczących działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej:** Eurostat regularnie publikuje kompleksowe sprawozdania z postępu prac na temat wskaźnika celu zasadniczego⁷⁰. Dane gromadzi się zgodnie z Podręcznikiem Frascati (OECD)⁷¹ i szczegółowymi rozporządzeniami unijnymi⁷². Podręcznik Frascati stanowi również podstawę, jeżeli chodzi o gromadzenie danych na potrzeby wskaźnika zastępczego wskaźnika celu zasadniczego „wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD)”, które to gromadzenie jest prowadzone przez Eurostat⁷³. Obejmuje on wydatki przeznaczane na badania i rozwój przez przedsiębiorstwa, instytucje szkolnictwa wyższego, jak również państwowe i prywatne organizacje non-profit. Eurostat przedstawia wskaźnik „wydatki krajowe brutto na badania i rozwój” na poziomach NUTS 1 i NUTS 2. Wskaźnik „% całkowitych wydatków krajowych brutto na badania i rozwój” pokazuje względny udział różnych źródeł finansowania w obszarze badań i rozwoju: przemysłu, rządu, sektora szkolnictwa wyższego i prywatnego sektora non-profit. Piątym wskazanym źródłem finansowania są wydatki krajowe brutto na badania i rozwój finansowane z zagranicy. „% całkowitych wydatków krajowych brutto na badania i rozwój” podaje się dla poziomu NUTS 1. Chociaż Eurostat publikuje najbardziej

⁶⁸EUROPA 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC2020>

⁶⁹https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_pl

⁷⁰ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure

⁷¹ <http://www.oecd.org/publications/frascati-manual-2015-9789264239012-en.htm>

⁷² Decyzja nr 1608/2003/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, rozporządzenie (WE) nr 753/2004 i rozporządzenie (UE) nr 995/2012.

⁷³[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Gross_domestic_expenditure_on_R_%26_D_\(GERD\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Gross_domestic_expenditure_on_R_%26_D_(GERD))

aktualne dane, istnieje 2–3 letnie opóźnienie. Eurostat nie przedstawia danych dotyczących wskaźnika „wydatki krajowe brutto na badania i rozwój” ani wskaźnika „% całkowitych wydatków krajowych brutto na badania i rozwój” według sektorów gospodarki (np. w odniesieniu do przemysłu spożywczego, rolnictwa). Chociaż dane statystyczne wyraźnie odnoszą się do wydatków na badania i rozwój, w rzeczywistości obejmują również w pewnym stopniu **wydatki na innowacyjność**, zgodnie ze strategią „Europa 2020”. W kwestii programów finansowania, za pomocą których promuje się innowacyjność, punktem odniesienia jest Podręcznik Frascati. W ramach tego podręcznika mierzona jest działalność naukowa, technologiczna i innowacyjna, chociaż nie zawsze można wyraźnie określić granicę między działalnością badawczo-rozwojową a innowacyjną.

- **Ocena wkładu PROW w zasadniczy cel:** Wyzwaniem jest adekwatne i realistyczne odzwierciedlenie wkładu PROW w dążenie do osiągnięcia zasadniczego celu przy jednoczesnym uwzględnieniu faktu ukierunkowania programów na strategię „Europa 2020”. W ramach tego zadania związanego z oceną należy również wziąć pod uwagę charakter interwencji w ramach EFRROW oraz specyfikę obszarów wiejskich i sektorów, w których funkcjonują. Ponieważ obszary wiejskie są zazwyczaj słabsze pod względem strukturalnym niż obszary miejskie, a strategia „Europa 2020” jest oparta na inwestycjach w obszary i sektory wzrostu, można się spodziewać stosunkowo niższego wkładu PROW niż w przypadku innych programów operacyjnych⁷⁴. To, co może wydawać się mniej ważne dla gospodarek krajowych, może mieć wysoką wartość dla PKB wytwarzanego na obszarach wiejskich i dla przyszłego rozwoju tych obszarów. W związku z tym należy obliczyć zasadniczy cel w odniesieniu do wkładów PROW i udzielić odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne.

Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23

a. Logika interwencji

Wszystkie działania/podziały w ramach PROW, które przyczyniają się do wspierania innowacji na obszarach wiejskich za pomocą trzech ścieżek, jak określono w trakcie analizy ich potencjału innowacyjnego (zob. [rozdział 2.2](#)), powinny zostać wzięte pod uwagę jako element logiki interwencji związanej ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 23. Wykracza to poza działania, które uznaje się przede wszystkim za wspierające innowację – M1, M2 i M16 – i może również obejmować inne działania dotyczące inwestycji, marketingu lub dotyczące konkretnego obszaru, których realizacja może stanowić wsparcie dla innowacji (np. poprzez kryteria wyboru projektów związane z innowacyjnością). Operacje realizowane w ramach tych działań i poddziałań są uwzględniane przy obliczaniu wydatków na badania i rozwój oraz innowacje, a ocena zasadniczego celu lub jego wskaźnika zastępczego (wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD)) i dodatkowe wskaźniki są wykorzystywane do udzielania odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23 (jak określono w trakcie analizy potencjału innowacyjnego – zob. [rozdział 2.2](#)).

⁷⁴ W przeprowadzonym w Niemczech badaniu na temat ocen ex ante, w którym (podobnie jak w innych badaniach) przeanalizowano znaczenie PROW dla osiągania celów strategii „Europa 2020”, wykazano, że wkład PROW do zasadniczego celu wynoszącego 3% jest oceniany jako bardzo niski. W szeregu krajów związkowych wydatki będą stanowiły jedynie nieznaczny wkład w wydatki na badania i rozwój.

b. Elementy ewaluacji powiązane ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 23

W dokumencie roboczym *Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020* proponuje się dwa kryteria oceny (inwestycje w badania i rozwój wzrosły i wspierano innowacyjność), dwa wspólne wskaźniki wspólnego systemu monitorowania i ewaluacji (T1 – wydatki związane z art. 14 i 35 oraz T2 – całkowita liczba operacji współpracy wspieranych w ramach działania dotyczącego współpracy) i jeden dodatkowy wskaźnik (wydatki w ramach PROW na badania i rozwój jako % PKB) na potrzeby udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23. Te elementy nie mogą dać pełnego obrazu wkładu PROW na rzecz osiągnięcia zasadniczego celu.

Dlatego też w niniejszych wytycznych proponuje się dodatkowe elementy ewaluacji w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23 (zob. *tabela 7*).

Tabela 7. Kryteria oceny, wskaźniki i dane wymagane do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 23

Kryteria oceny	Wskaźniki	Wymagane dane	Źródła danych
Wspólne elementy ewaluacji (wspólny system monitorowania i ewaluacji i elementy proponowane w dokumencie roboczym „Wspólne pytania ewaluacyjne na lata 2014–2020”)			
<p>Inwestycje w badania, rozwój i innowacje wzrosły⁷⁵.</p> <p>Wspierano innowacyjność.</p>	<p>T1: % wydatków w ramach art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW</p> <p>T2: łączna liczba operacji dotyczących projektów współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe).</p> <p><u>Dodatkowy wskaźnik:</u></p> <p>Wydatki poniesione w ramach PROW na badania i rozwój jako % PKB (wskaźnik wydatków krajowych brutto na badania i rozwój – „rozwój obszarów wiejskich”).</p>	<p>Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje ponoszonych w ramach PROW.</p> <p>Dane dotyczące całkowitych wydatków ponoszonych w ramach PROW.</p> <p>Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje w przypadku państwa członkowskiego/regionu.</p> <p>Dane dotyczące PKB w przypadku państwa członkowskiego/regionu.</p>	<p>System monitorowania PROW.</p> <p>Eurostat.</p> <p>Statystyki krajowe/regionalne.</p>
Dodatkowe elementy ewaluacji (opcjonalne)			

⁷⁵Dokument roboczy „Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020”, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/working-document-common-evaluation-questions-rural-development-programmes_en

<p>Inwestycje w badania, rozwój i innowacje oraz innowacyjność wzrosły.</p>	<p><u>Wskaźniki dodatkowe:</u></p> <p>Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD) w odniesieniu do produktu krajowego brutto (PKB).</p> <p>Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % całkowitych wydatków poniesionych w ramach PROW.</p> <p>Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % wydatków krajowych brutto na badania, rozwój i innowacje.</p>	<p>Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje zgodne z Podręcznikiem Frascati.</p> <p>Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje ponoszonych w ramach PROW w podziale na rodzaje beneficjenta.</p> <p>Dane dotyczące całkowitych wydatków ponoszonych w ramach PROW.</p> <p>Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje w przypadku państwa członkowskiego/regionu.</p> <p>Dane dotyczące PKB w przypadku państwa członkowskiego/regionu.</p>	<p>System monitorowania PROW.</p> <p>Eurostat.</p> <p>Statystyki krajowe/regionalne.</p>
---	--	--	--

c. Proponowana metoda ewaluacji

Dane dotyczące wskaźnika celu zasadniczego są gromadzone przez Eurostat oraz w ramach statystyk krajowych; wskaźnik ten odnosi się do wydatków krajowych brutto na badania i rozwój (GERD) jako wskaźnik zastępczy względem PKB, zwany również intensywnością badań i rozwoju. W danych statystycznych zestawia się wydatki na badania i rozwój w odniesieniu do czterech sektorów: 1) sektora przedsiębiorstw; 2) sektora publicznego; 3) sektora szkolnictwa wyższego; 4) prywatnego sektora non-profit. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące obliczania każdego ze wskaźników przedstawiono w tabeli 8.

- Dane dotyczące wspólnych wskaźników T1 i T2 są gromadzone bezpośrednio z systemu monitorowania PROW (baza danych operacji).
- Dane dotyczące zasadniczego celu „Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD) w odniesieniu do produktu krajowego brutto (PKB)” mogą być gromadzone z Eurostat z poziomów NUTS 1 i NUTS 2.
- Dodatkowy wskaźnik „Wydatki poniesione w ramach PROW na badania i rozwój jako % PKB” (zwany w niniejszym dokumencie „wskaźnikiem wydatków krajowych brutto na badania i rozwój – »rozwoj obszarów wiejskich«, GERDRD) wskazuje wydatki poniesione w ramach PROW na badania i rozwój za pomocą działań/poddziałów w odniesieniu do PKB:
 - Dane dotyczące PKB są gromadzone w ramach opracowywania statystyk krajowych i są również dostępne w źródłach unijnych (Eurostat).
 - Dane dotyczące wydatków na badania, rozwój i innowacje ponoszonych w ramach PROW można uzyskać z systemu monitorowania PROW poprzez zsumowanie wydatków związanych z operacjami o potencjale innowacyjnym (jak określono w ramach analizy potencjału innowacyjnego – zob. [rozdział 2.2](#)) i podzielonych według beneficjentów przypisanych do sektorów, zgodnie z Podręcznikiem Frascati.
- Dodatkowy wskaźnik „Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % całkowitych wydatków poniesionych w ramach PROW” pokazuje rozmiar budżetu PROW przeznaczonego na wspieranie badań, rozwoju i innowacji. Dane dotyczące tego wskaźnika można również pobrać z systemu monitorowania PROW, jeżeli baza danych operacji jest przystosowana do śledzenia również informacji dotyczących projektów o wysokim potencjale innowacyjnym, które określono w trakcie analizy poprzedzającej ewaluację.
- Dodatkowy wskaźnik „Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % wydatków krajowych brutto na badania, rozwój i innowacje” pokazuje stosunek pomiędzy inwestycjami w badania, rozwój i innowacje w ramach PROW i krajowymi wydatkami brutto na badania i rozwój. Dane można pobrać z systemu monitorowania PROW, z krajowych i regionalnych baz danych statystycznych, a także z Eurostatu.

Wartości potrzebne do określenia wskaźników mogą być obliczone *ex ante* (zaplanowane wkłady) i w czasie przeprowadzania ewaluacji dotyczących RSR złożonych w 2019 r. oraz oceny *ex post* (faktyczny wkład w czasie przeprowadzania ewaluacji), co następnie umożliwi porównanie wkładów planowanych z wkładami faktycznymi. W ramach przykładu w tabeli 8 przedstawiono wartości planowane i faktyczne wspólnych i dodatkowych wskaźników:

Tabela 8. Przykład planowanych i faktycznych wartości wspólnych i dodatkowych wskaźników

	Wskaźniki	Wartość planowana	Wartość faktyczna	Obliczenie
Dane wejściowe PROW (baza danych operacji)	Całkowite wydatki ponoszone w ramach PROW (zagregowane).	800 000 000	790 000 000	a
	Wydatki ponoszone w ramach PROW zgodnie z art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 (zagregowane).	40 000 000	30 000 000	b
	Wydatki ponoszone w ramach PROW dotyczące wszystkich działań/poddziałów w ramach PROW, w których inwestuje się w badania i rozwój i które mają zdolność do wspierania innowacji (zagregowane).	120 000 000	140 000 000	c
Dane dotyczące kontekstu	Krajowe/regionalne PKB (według wszystkich sektorów) (rocznie).	200 000 000 000	200 000 000 000	d
	Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD) według wszystkich sektorów (rocznie).	3 000 000 000	3 000 000 000	e
Wartości wspólnych wskaźników docelowych	T1: % wydatków w ramach art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW	5%	4%	f = $b*100/a$
	T2: łączna liczba operacji dotyczących projektów współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe).	30	50	g
Wartości dodatkowych wskaźników rezultatu	Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój (GERD) w odniesieniu do produktu krajowego brutto (PKB).	1,5%	1,5%	h = $e*100/d$
	Wydatki poniesione w ramach PROW na badania i rozwój jako % PKB (wskaźnik wydatków krajowych brutto na badania i rozwój – „rozwój obszarów wiejskich”).	0,06%	0,07%	i = $c*100/d$
	Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % całkowitych wydatków poniesionych w ramach PROW.	15%	17,72%	j = $c*100/a$
	Wydatki poniesione w ramach PROW na badania, rozwój i innowacje jako % wydatków krajowych brutto na badania, rozwój i innowacje.	4,00%	4,67%	k = $c*100/e$

d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania

Ryzyko	Rozwiązanie
Nieprawidłowe oszacowanie potencjału różnych działań w ramach PROW do wspierania innowacji, najczęściej w przypadku działań, które nie należą do grupy typowych „działań związanych z innowacją”, takich jak działania 1, 2, 16, 19 lub 20, które to oszacowanie może doprowadzić do błędów w obliczeniu wydatków ponoszonych w ramach	Ryzyko zaistnienia takiej sytuacji można częściowo wyeliminować, jeżeli przed rozpoczęciem ewaluacji przeprowadzi się gruntowną ocenę potencjału innowacyjnego PROW. Oznaczanie działań w ramach PROW, które mogą posiadać wysoki potencjał innowacyjny, ułatwia ocenę ich faktycznej zdolności innowacyjnej. Na przykład jeśli ewaluatorzy wiedzą, które działania mogą istotnie wpłynąć na

Ryzyko	Rozwiązanie
PROW i związanych z badaniami, rozwojem i innowacjami.	generowanie nowych pomysłów, sprawdzą w trakcie ewaluacji „skuteczność innowacyjną” tych działań i uwzględnią związane z nimi wydatki podczas obliczania odpowiednich wskaźników.
Brak danych lub brak danych o odpowiedniej jakości (w wymaganym formacie) dotyczących badań, rozwoju i innowacji w krajowych i regionalnych danych statystycznych. W przypadku braku danych wysokiej jakości istnieje ryzyko, że ewaluatorzy nie wykorzystają właściwych technik w celu oszacowania wydatków poniesionych w ramach inwestycji w badania i rozwój oraz innowacyjność. Taka sytuacja może uniemożliwić uzyskanie realistycznych wartości proponowanych dodatkowych wskaźników.	Aby uniknąć tego ryzyka, ewaluatorzy muszą mieć odpowiednią zdolność i narzędzia (np. współczynniki) do oszacowania wartości statystycznych na poziomie krajowym/regionalnym.

e. Wnioski i zalecenia

Wnioski i zalecenia związane ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 23 powinny uwzględniać następujące kwestie:

- **Poziom inwestycji w badania i rozwój oraz innowacyjność** wdrażanych w ramach PROW w stosunku do ogólnej sytuacji dotyczącej inwestowania w badania, rozwój i innowacje w danych państwach członkowskich/regionach.
- **Potencjał poszczególnych działań w kwestii inwestowania w badania, rozwój i innowacje** w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Dodatkowe informacje

WE (2010) Strategia „Europa 2020” – [Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu](#)

EUROSTAT (2017) [Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 Strategy \(Inteligentniej, bardziej ekologicznie i w sposób bardziej sprzyjający włączeniu społecznemu? Wskaźniki stanowiące wsparcie strategii „Europa 2020”\)](#)

Dietz S. (2017) „ELER im Kontext der Strategie „Europa 2020”; Prezentacja podczas corocznego wydarzenia MEN-D w 2017 r.

MEN-D (2015) [Monitoring und Evaluierung der ELER-Förderperiode 2014–2020: Auswertung der Methoden und Erfahrungen der Ex-Ante Bewertung.](#)

MEN-D (2017) [EAFRD in the context of the Europe 2020 Strategy - evaluation of contributions and future challenges \(EFRROW w kontekście strategii „Europa 2020” – ocena wkładu i przyszłych wyzwań\).](#)

2.4.5 Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30: „W jakim stopniu interwencje w ramach PROW przyczyniły się do wspierania innowacji?”

Interpretacja wspólnego pytania ewaluacyjnego

Wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 odnosi się do procesu wspierania innowacji. Powoduje to, że pytanie jest bardzo szerokie pod względem koncepcyjnym, ponieważ innowacyjność wyłania się z interakcji podmiotów uczestniczących w systemie innowacyjności. Ocena procesów wymaga czasu, a w związku z tym odpowiedzi na pytanie można udzielić dopiero wtedy, gdy poczyniono już znaczne postępy w przeprowadzaniu interwencji w ramach PROW (w RSR złożonych w 2019 r.), lub ją zakończono (ocena *ex post*).

UE jest zainteresowana wkładem PROW w innowacyjność na dużą skalę, tj. skutecznymi procesami wprowadzania innowacji, które doprowadziły do stosunkowo dużych zmian (np. stosunkowo duża liczba rolników wprowadzająca nową technologię). Punktem wyjścia do udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 jest zatem wskazanie dużych zmian, co do których zakłada się, że PROW się do nich przyczynił, i w przypadku których co najmniej część wkładu pochodziła z działań mających na celu wspieranie innowacji. Można zidentyfikować te duże zmiany w drodze oceny wskaźników oddziaływania i zgromadzenia dalszych informacji (np. w drodze przeglądów dokumentacji i wywiadów z zainteresowanymi stronami po otrzymaniu rezultatów analizy potencjału innowacyjnego, zob. [rozdział 2.2.](#)). Ustalenia zostaną również wykorzystane do udzielenia odpowiedzi na inne wspólne pytania ewaluacyjne niż nr 30 (wspólne pytania ewaluacyjne nr 24–29).

W rozdziale 1.1 przyjęto a priori, że działania/poddziałania w ramach PROW przyczyniają się do **wspierania innowacji** za pośrednictwem trzech wzajemnie powiązanych ścieżek (zob. [rys. 1](#)). Wartość tych trzech ścieżek polega na tym, że pomagają ewaluatorom przeanalizować i lepiej zrozumieć proces wprowadzania innowacji. W związku z tym w niniejszych wytycznych proponuje się trzy pytania cząstkowe wchodzące w skład wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 30, odpowiadające poszczególnym ścieżkom:

- W jakim stopniu PROW wspierał innowacyjność poprzez rozwijanie potencjału innowacyjnego? (ścieżka 1)
- W jakim stopniu PROW wspierał innowacyjność poprzez budowanie zdolności do wprowadzania innowacji? (ścieżka 2)
- W jakim stopniu PROW wspierał innowacyjność poprzez tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności? (ścieżka 3)

Interakcje między ścieżkami również są ważne. W ramach procesu wspólnego rozwijania potencjału innowacyjnego (np. rozwijanie i wprowadzenie nowej technologii) buduje się zdolność zainteresowanych jednostek i organizacji do wprowadzania innowacji, jak również rozwija się sam system innowacyjności. Przy udzielaniu odpowiedzi na trzy pytania cząstkowe i wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 należy uwzględnić interakcję między ścieżkami.

Szczególne wyzwania

- **Rozwijanie dodatkowych elementów ewaluacji** w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 (kryteria oceny i wskaźniki – zarówno jakościowe, jak i ilościowe).
- **Stosowanie metod ewaluacji**, które pozwoliłyby na przypisanie zaobserwowanych zmian we wszystkich trzech ścieżkach systemu innowacyjności na obszarach wiejskich do interwencji w ramach PROW.

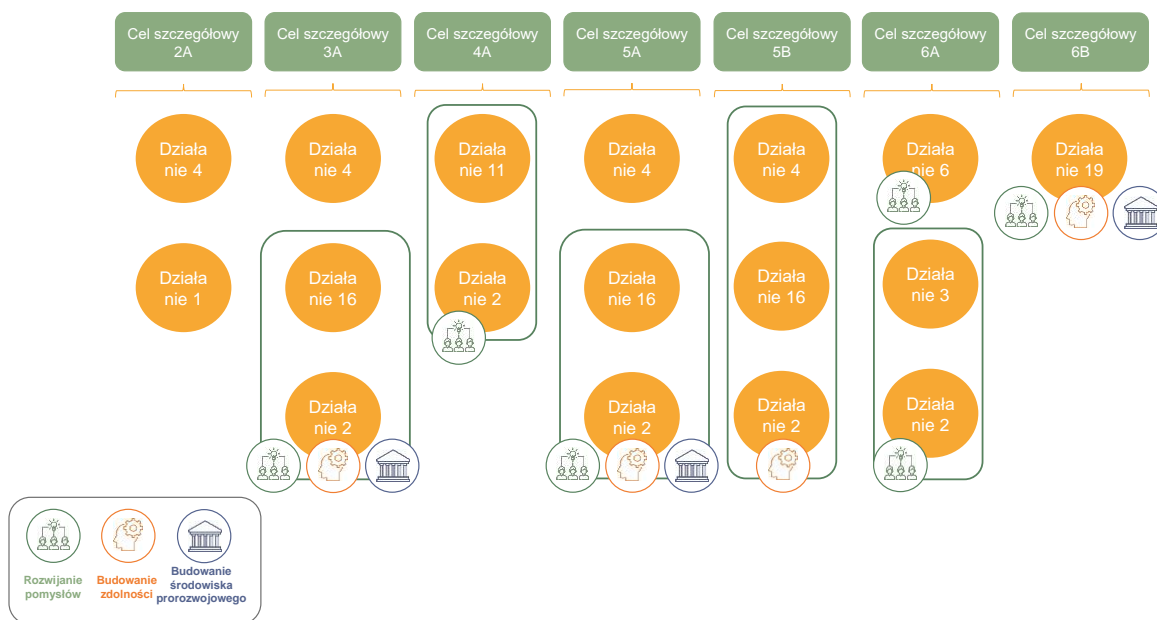
- **Przeprowadzanie oceny zmian**, które zaszły w wyniku innowacji wspieranych w ramach PROW.

Sugerowane podejście w przypadku odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30

a. Logika interwencji

Podejście w ramach PROW do wprowadzania innowacji jest ustalane podczas projektowania programu⁷⁶. W trakcie analizy potencjału innowacyjnego działań/poddziałań w ramach PROW podczas etapu przygotowania ewaluacji analizuje i bada się wszystkie działania/poddziałania (nie tylko M1, M2, M16, M19 i TA), aby określić ich potencjał rozwijania pomysłów, budowania zdolności oraz tworzenia środowiska prorozwojowego. W związku z tym oczekuje się, że **wszystkie działania i poddziałania w ramach PROW, które wykazały znaczny potencjał innowacyjny**, wejdą w skład związanej z innowacją logiki interwencji w ramach PROW, która kieruje wdrażaniem PROW ukierunkowanym na innowację. Ewaluator wykorzystuje tę logikę jako wkład w argumentację ilustrującą, w jaki sposób PROW przyczynił się do wsparcia innowacji (zob. [rys. 11](#)).

Rysunek 11. Przykład logiki interwencji dotyczącej wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 30

Źródło: Europejskie biuro pomocy ds. ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich, 2017 r.

⁷⁶Art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt (v) rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 oraz część I pkt 5 lit. c) i e) załącznika I do rozporządzenia (UE) nr 808/2014.

Na tym rysunku przykładowym przedstawiono działania (koła) przypisane do celów szczegółowych (kwadraty) mające wesprzeć na różne sposoby innowację oddzielnie lub w połączeniu z innymi działaniami (trzy ścieżki przedstawiono jako piktogramy). Na przykład oczekuje się, że działania 16 i 2 zaprogramowane w ramach celu szczegółowego 3A – włączenie producentów produktów pierwotnych do łańcucha dostaw żywności – oraz w ramach celu szczegółowego 5A – efektywna gospodarka wodna – wspólnie wesprą innowację za pośrednictwem wszystkich trzech ścieżek. W innym przypadku – celu szczegółowego 5B – oczekuje się, że oba działania łącznie z działaniem 4 wesprą innowację poprzez wspólne budowanie zdolności.

Oczekuje się, że działania o potencjale innowacyjnym wygenerują produkty, które przyczynią się do uzyskania rezultatów w obszarze wspierania innowacji w ramach trzech ścieżek, a w konsekwencji wpłyną na osiągnięcie celów politycznych.

Ze względu na złożony i wschodzący charakter innowacyjności zakłada się, że oczekiwania wobec potencjału innowacyjnego nie będą w pełni zbieżne z interwencjami w ramach PROW, które wywołały zmiany. W związku z tym zadaniem ewaluatora w trakcie przeprowadzania ewaluacji jest porównanie oczekiwań wobec potencjału innowacyjnego PROW z faktycznym wkładem w wywołanie zmian.

b. Elementy ewaluacji

W dokumencie roboczym „Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020” proponuje się jedno kryterium oceny (wspierano innowacyjność na obszarach wiejskich i w sektorach na obszarach wiejskich) i jeden wspólny wskaźnik (T1 – wydatki związane z art. 14, 15 i 35). Zaleca się również zgromadzenie dodatkowych informacji ilościowych i jakościowych na temat innowacyjności, aby udzielić odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30. Te elementy nie mogą jednak dać pełnego obrazu wkładu PROW we wspieranie innowacji.

Dlatego też w niniejszych wytycznych sugeruje się rozważenie wykorzystania dodatkowych elementów ewaluacji w celu udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 (zob. [tabela 9](#)). W przypadku wspólnego pytania ewaluacyjnego nr 30 elementy ewaluacji są powiązane z trzema pytaniami cząstkowymi odpowiadającymi trzem ścieżkom procesu wprowadzania innowacji. Proponowane kryteria oceny są powiązane z cechami poszczególnych ścieżek. Umożliwia to sprawdzenie, czy podążano według ścieżki podczas wdrażania działań w ramach PROW zgodnie z wynikami analizy potencjału innowacyjnego.

Proponowane elementy, poza wspólnymi wskaźnikami, nie są wiążące i zainteresowane strony w państwach członkowskich mogą opracować własne kryteria oceny oraz dodatkowe wskaźniki.

Tabela 9. Elementy ewaluacji powiązane ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 30

Przedstawione elementy ewaluacji (pytania cząstkowe, kryteria oceny i wskaźniki), które nie zostały skopiowane z dokumentu roboczego: **Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020** zostały wyróżnione kursywą.

Pytania cząstkowe	Kryteria oceny	Wskaźniki rezultatu	Wymagane dane i informacje	Źródła danych
<i>W jakim stopniu PROW wspierał innowacyjność poprzez rozwijanie potencjału innowacyjnego (ścieżka 1)?</i>	<i>Dodatkowe kryterium oceny: Przyjęcie innowacyjnych pomysłów, procesów, modeli lub technologii wprowadzonych w ramach PROW.</i>	T1: % wydatków w ramach art. 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW Liczba wspieranych działań innowacyjnych realizowanych i upowszechnianych przez GO EPI. <i>Dodatkowy wskaźnik rezultatu: Stopień przyjmowania nowych pomysłów, procesów, modeli lub technologii wprowadzonych przez zainteresowane strony.</i>	Dane na temat wydatków dotyczących operacji realizowanych w ramach działania 1, 2 i 16. Dane na temat działań innowacyjnych realizowanych przez GO EPI. Dane i informacje na temat wygenerowanych innowacyjnych pomysłów, modeli, technologii.	System monitorowania PROW. System monitorowania PROW i wywiady. System monitorowania PROW i badanie, wywiady.
<i>W jakim stopniu PROW wsparł innowacyjność poprzez budowanie zdolności do wprowadzania innowacji (ścieżka 2)?</i>	<i>Dodatkowe kryterium oceny: Wzmocniono w ramach PROW funkcjonalne powiązania między różnymi rodzajami podmiotów.</i> <i>Dodatkowe kryterium oceny: Utworzono i wzmocniono platformy uczenia się i inne</i>	<i><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu: Liczba formalnych partnerstw, w zawarciu których pośredniczył PROW, powiązanych ze zmianami w obrębie wspartych przez PROW priorytetów rozwoju obszarów wiejskich.</u></i> % wzrostu w odniesieniu do liczby i rodzajów partnerów zaangażowanych w projekty współpracy (dokument roboczy na temat wspólnych pytań ewaluacyjnych dotyczących PROW na lata 2014–2020).	Informacje na temat formalnych partnerstw. Dane na temat liczby i rodzaju partnerów biorących udział w projektach współpracy. Informacje na temat platform utworzonych w ramach PROW.	Wywiady i grupy dyskusyjne. System monitorowania PROW. Wywiady i grupy dyskusyjne.

Pytania cząstkowe	Kryteria oceny	Wskaźniki rezultatu	Wymagane dane i informacje	Źródła danych
	<p>rodzaje przestrzeni publicznych, które umożliwiają dzielenie się wiedzą, refleksję i uczenie się.</p> <p>Dodatkowe kryterium oceny: Usprawniono przepływ informacji między różnorodnymi podmiotami uczestniczącymi w systemie innowacyjności, w którym zaszła zmiana</p>	<p><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Liczba i jakość platform i „przestrzeni” wspierających innowacyjność, które utworzono lub wzmocniono w ramach PROW, np. wspólnot praktyków, platform na rzecz innowacji, wydarzeń organizowanych w celu refleksji i uczenia się.</p> <p><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Skrócenie średniej długości ścieżki wewnątrz sieci i zmniejszenie różnorodności sieci (działania związane z analizą sieci społecznych).</p>	<p>Informacje na temat sieci.</p>	<p>Informacje uzyskane dzięki analizie sieci społecznych.</p>

Pytania cząstkowe	Kryteria oceny	Wskaźniki rezultatu	Wymagane dane i informacje	Źródła danych
<p><i>W jakim stopniu PROW wspierał innowacyjność poprzez tworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności (ścieżka 3)?</i></p>	<p><i>Dodatkowe kryterium oceny: W ramach PROW wsparto polityki wspierające wprowadzanie zmian, w odniesieniu do których wniesiono wkład w ramach PROW.</i></p> <p><i>Dodatkowe kryterium oceny: W ramach PROW ułatwiono korzystanie z możliwości związanych ze szkoleniem i wymianą innowacyjnych praktyk.</i></p> <p><i>Dodatkowe kryterium oceny: W ramach PROW ułatwiono interakcje między podmiotami (krajowymi/ponadgranicznymi) w celu wspierania innowacji.</i></p> <p><i>Dodatkowe kryterium oceny: W ramach PROW wsparto nowe technologie na obszarach wiejskich.</i></p>	<p><i><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Liczba i rodzaj polityk, na które wpłynęło w ramach PROW na szczeblu zaangażowanych organizacji i szerszego środowiska prorozwojowego.</i></p> <p><i><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Liczba szkoleń i wydarzeń mających na celu wymianę innowacyjnych praktyk oraz ich udział w całkowitej liczbie szkoleń/wydarzeń wspieranych w ramach PROW.</i></p> <p><i><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Liczba wydarzeń ukierunkowanych na nawiązywanie kontaktów między podmiotami działającymi na rzecz innowacji, którym udzielono wsparcia w ramach PROW.</i></p> <p><i><u>Dodatkowy wskaźnik rezultatu:</u> Liczba nowych technologii wspieranych w ramach PROW na obszarach wiejskich w podziale na rodzaje.</i></p>	<p>Informacje na temat polityki.</p> <p>Informacje na temat szkoleń i wydarzeń.</p> <p>Informacje na temat nowych technologii.</p>	<p>Wywiady i grupy dyskusyjne (np. gromadzenie wyników).</p> <p>System monitorowania PROW.</p>

c. Proponowana metoda ewaluacji

Metodą ewaluacji proponowaną do celów udzielenia odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 jest **metoda analizy przykładów**. Zaleca się, aby ewaluatorzy stosowali w przeprowadzaniu oceny następujące etapy:

- **ETAP 1 – Należy wskazać istotną zmianę lub zmiany, co do których można założyć, że PROW się do nich przyczynił poprzez wspieranie innowacji za pośrednictwem co najmniej jednej z trzech ścieżek.** Można to osiągnąć poprzez odniesienie się do odpowiedzi na wspólne pytania ewaluacyjne nr 22–29 (wspólne pytania ewaluacyjne związane ze ogólnymi celami strategii „Europa 2020” i WPR), przeprowadzenie wywiadów z pracownikami lub przegląd dokumentacji projektu. Na przykład podmioty realizujące PROW mogą twierdzić, że PROW przyczynił się do wprowadzenia istotnej zmiany w rentowności gospodarstw rolnych dzięki opracowaniu nowego elementu sprzętu rolniczego, który następnie został powszechnie przyjęty i był stosowany przez rolników. W procesie rozpoznawania istotnych zmian należy wziąć pod uwagę prognozy na temat prawdopodobnego przyjęcia sformułowane w momencie ustalania potencjału innowacyjnego na początku realizacji programu.

Sieć tematyczna dotycząca rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej

W ramach projektu badawczego będącego częścią programu „Horyzont 2020”: „HNV link” zespół badaczy opracował ramy oceny w celu przeanalizowania sytuacji wyjściowej obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej, które potencjalnie mogą skorzystać z innowacji. Ta ocena sytuacji wyjściowej obejmuje analizę szeregu cech dotyczących:

- ekosystemu rolniczego (warunków dotyczących gleby, klimatu i zastępstw);
- systemów rolniczych oraz ich dynamiki wewnątrz systemów rolnych;
- kontekstu wiejskiego i sił napędowych wyższego szczebla (polityka, technologie, zmiany społeczne);
- zagadnień przekrojowych (podmioty i organizacja społeczna).

W celu skonstruowania sytuacji wyjściowej zastosowano połączenie szeregu metod: 1) oceny ekosystemu rolniczego; 2) analizy systemu rolnego i rolniczego; 3) analizy dotyczącej obszarów wiejskich; 4) analizy podmiotów. Ta metoda umożliwia konstruowanie sytuacji alternatywnych, dzięki którym można ocenić zarówno procesy, jak i skutki innowacji wprowadzanych w obszarach o wysokiej wartości przyrodniczej. Przykład zastosowania tej metody można znaleźć pod następującym linkiem:

<http://www.hnmlink.eu/download/D1.3BAcomplete.pdf>

- **ETAP 2 – Należy zgromadzić informacje na temat skuteczności PROW w odniesieniu do kryteriów oceny i wskaźników** (zaproponowanych powyżej w tabeli 9 na temat elementów ewaluacji) w celu udzielenia odpowiedzi na trzy pytania cząstkowe związane ze stopniem, w jakim PROW wpłynął na trzy ścieżki.

- **Ścieżka 1** zawiera kryterium oceny „Przyjęcie innowacyjnych pomysłów, procesów, modeli lub technologii wprowadzonych w ramach PROW”. Można je zmierzyć za pomocą wspólnych i dodatkowych wskaźników, jak zaproponowano w tabeli 9. Dane dotyczące wspólnych wskaźników można zgromadzić za pośrednictwem bazy danych operacji. Dane i informacje dotyczące dodatkowych wskaźników można zgromadzić za pośrednictwem badania zorganizowanego i przeprowadzonego przez ewaluatora (zob. przykład poniżej).

Przyjęcie innowacyjnych pomysłów, procesów, modeli lub technologii wprowadzonych w ramach PROW można ocenić przy wykorzystaniu **badania**, w których dokonuje się pomiaru i zakresu przyjmowania nowości i ustala się ich źródła. Badania powinny:

- uwzględnić podmioty, które przyjęły daną nowość, ale także podmioty, które jej nie przyjęły, i dążyć do: a) zrozumienia powodów braku przyjęcia; oraz b) ustalenia, czy istnieją alternatywne sposoby podejścia do problemu, który dana nowość rozwiązuje;
- zostać przeprowadzone wśród podmiotów, które przyjęły nowe rozwiązanie, i tych, które go nie przyjęły, zarówno w przypadku, gdy stwierdzono przyjęcie nowości, jak i w obszarach, które zidentyfikowano jako obiecujące w trakcie oceny potencjału innowacyjnego (zob. [rozdział 2.2](#)).

- **Ścieżka 2** zawiera trzy kryteria oceny, którym towarzyszą wskaźniki rezultatu:
 - Pierwsze kryterium stanowi intensywniejsza współpraca i dzielenie się wiedzą wśród podmiotów zaangażowanych we wprowadzanie zmian, do których przyczynił się PROW. Obejmuje to identyfikowanie porozumień między partnerami, w zawarciu których pośredniczył PROW, za pomocą dodatkowych wskaźników rezultatu: „Liczba formalnych partnerstw, w zawarciu których pośredniczył PROW, powiązanych ze zmianami w obrębie wspartych przez PROW priorytetów rozwoju obszarów wiejskich” oraz „% wzrost liczby i różnorodności rodzajów partnerów zaangażowanych w projekty współpracy” (zob. dokument roboczy [Wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące PROW na lata 2014–2020](#)). Ewaluatorzy mogą w trakcie ewaluacji zgromadzić dane i informacje dotyczące pierwszego dodatkowego wskaźnika za pomocą wywiadów i grup dyskusyjnych organizowanych z partnerami zaangażowanymi w istniejące partnerstwa. Dane dotyczące drugiego dodatkowego wskaźnika można pobrać bezpośrednio z bazy danych operacji.
 - Drugi wskaźnik jest związany z wkładem w ramach PROW w zintensyfikowane uczenie się, refleksje i dzielenie się wiedzą. Obejmuje to określanie platform (np. wspólnot praktyków), grup i innych form instytucjonalnej „przestrzeni” (np. przeglądy po zakończeniu działań) zarówno wirtualnych jak i bezpośrednich, które umożliwiają uczestnikom procesu wprowadzania innowacji dzielenie się doświadczeniami, refleksję na temat znaczenia tych doświadczeń, uczenie się i podejmowanie dalszych działań. Dodatkowy wskaźnik rezultatu: Proponuje się wykorzystanie wskaźnika „Liczba i jakość platform i »przestrzeni« wspierających innowacyjność, które utworzono lub wzmocniono w ramach PROW” w celu mierzenia skuteczności, zgodnie z tymi kryteriami oceny. Ewaluatorzy gromadzą w trakcie ewaluacji informacje ilościowe i jakościowe (np. wykorzystując wywiady z grupami dyskusyjnymi zorganizowanymi z uczestnikami wyżej wspomnianych platform/przestrzeni).

- Trzeci wskaźnik jest związany z usprawnieniami w przepływie informacji i różnorodnością rodzajów organizacji w systemie innowacyjności, w którym dana zmiana miała miejsce. Dowody można zgromadzić za pomocą dodatkowego wskaźnika rezultatu: „Skrócenie średniego dystansu ścieżki wewnątrz sieci i zmniejszenie różnorodności sieci”. Można to zmierzyć za pomocą analizy sieci społecznych, którą ewaluator przeprowadza w trakcie ewaluacji. **Analiza sieci społecznych**⁷⁷ jest metodą, którą należy zastosować w przypadku gromadzenia dowodów dotyczących powiązanych wskaźników w dwóch różnych datach, obliczając zmiany w średniej długości ścieżki i liczbę różnych rodzajów zaangażowanych podmiotów. Następnie należy powiązać zmiany z daną interwencją w ramach PROW poprzez **wywiady** z kluczowymi informatorami, przeprowadzane z osobami zorientowanymi, ale niezależnymi, które mogą potwierdzić twierdzenia dotyczące związku przyczynowego lub im zaprzeczyć. Najlepiej, jeżeli sytuację wyjściową ustalono w ramach analizy potencjału innowacyjnego przeprowadzanej na początku funkcjonowania PROW.
-

„Gromadzenie wyników”
 jest metodą, w ramach której prosi się podmioty PROW będące katalizatorami zmian (zaangażowane w działania polityczne w ramach PROW) o wskazanie zmian politycznych, do których przyczynił się PROW, a następnie prosi się osoby zorientowane, ale niezależne, o zweryfikowanie tych stwierdzeń.
- **Ścieżka 3** zawiera szereg kryteriów oceny powiązanych z różnymi rodzajami środowisk prorozwojowych, jak opisano w rozdziale 1.1:
 - Pierwszy wskaźnik jest związany ze stopniem, w jakim w ramach PROW wsparto polityki wspierające wprowadzanie zmian, w odniesieniu do których udzielono pomocy w ramach PROW. Wymaga to wskazania polityk, co do których można założyć, że PROW wywarł na nie wpływ, oraz przeprowadzenia procesu zbierania dowodów w celu ustalenia, czy te założenia są wiarygodne. Dowody można zgromadzić w trakcie ewaluacji za pomocą dodatkowego wskaźnika rezultatu „Liczba i rodzaj polityk, na które wpłynęło w ramach PROW na szczeblu zaangażowanych organizacji i szerszego środowiska prorozwojowego”. „Gromadzenie wyników”⁷⁸ jest odpowiednim podejściem do przeprowadzania ewaluacji zaangażowania politycznego w ramach PROW.
 - Drugie kryterium oceny odnosi się do wspieranych w ramach PROW możliwości związanych ze szkoleniem i wymianą innowacyjnych praktyk. Proponowany w celu gromadzenia dowodów dodatkowy wskaźnik rezultatu to „liczba szkoleń i wydarzeń mających na celu wymianę innowacyjnych praktyk oraz ich udział w całkowitej liczbie szkoleń/wydarzeń wspieranych w ramach PROW”. Dane dotyczące tego wskaźnika można zgromadzić przy pomocy bazy danych operacji po powiązaniu informacji na temat działalności szkoleniowej i wydarzeń z innowacyjnością.
 - Trzecie kryterium oceny jest związane z ułatwianiem interakcji między podmiotami działającymi na rzecz innowacji. W celu zmierzenia skuteczności związanej z tym kryterium oceny zaleca się wykorzystanie dodatkowego wskaźnika rezultatu: „liczba zorganizowanych wydarzeń ukierunkowanych na umożliwianie nawiązywania

⁷⁷ <http://www.analytictech.com/networks/whatis.htm>

⁷⁸Wilson-Grau, 2015.

kontaktów między podmiotami działającymi na rzecz innowacji, którym udzielono wsparcia w ramach PROW”. Dane dotyczącego tego wskaźnika można zgromadzić za pośrednictwem bazy danych operacji (np. poprzez uwzględnienie w monitorowaniu wydarzeń informacji na temat podmiotów działających na rzecz innowacyjności, którym udzielono wsparcia w ramach PROW).

- Czwarte kryterium oceny dotyczy tworzenia w ramach PROW środowiska sprzyjającego wprowadzaniu nowych technologii. Można to zmierzyć za pomocą dodatkowego wskaźnika rezultatu „liczba wspieranych w ramach PROW nowych technologii na obszarach wiejskich, w podziale na rodzaje”. Informacje potrzebne do określenia tego wskaźnika można pobrać z bazy danych operacji, jeżeli zostanie ona odpowiednio dostosowana.

- **ETAP 3 – Należy opracować harmonogram i opis** – z uwzględnieniem związku przyczynowego – wskazujące, w jaki sposób doszło do zmiany lub zmian określonych na etapie 1. W opisie przyjmuje się a priori, że zmiana lub zmiany zaistniały za pośrednictwem co najmniej jednej z trzech ścieżek i interakcji między tymi ścieżkami (zob. rys. 1). Harmonogram i opis powinny uwzględniać wszystkie kluczowe zdarzenia i procesy, które doprowadziły do zaistnienia danej zmiany, a nie tylko te, które wynikły z działalności w ramach PROW. To podejście opiera się na metodyce analizy przykładów⁷⁹. Konkretnymi metodami, które mogą okazać się przydatne, są „śledzenie procesu” (ustalanie hipotetycznej ścieżki od rezultatu do jego przyczyn poprzez rozważenie szeregu alternatyw)⁸⁰ oraz budowanie „historii innowacji” (metoda rejestrowania procesu wprowadzania innowacji i refleksji nad nim)⁸¹. Źródłami danych będą poprzednie etapy,

Techniki opracowywania opisu i oceny rezultatów

Opracowując opis, ewaluator może stosować szereg **technik na potrzeby triangulacji i uzasadnienia argumentacji**. Techniki te obejmują: analizę wkładu, w ramach której ewaluator określa konieczny i wystarczający związek przyczynowy umożliwiający wyjaśnienie zmiany⁸²; ustalenie i wykluczenie alternatywnych wyjaśnień przyczynowych⁸³ lub określenie i uzasadnienie kluczowych elementów łańcucha dowodowego powstałego w celu uzasadnienia argumentacji dotyczącej wkładu PROW⁸⁴.

Zakres wkładu PROW należy ocenić według skali Likerta⁸⁵, stosując takie elementy skali, jak czynnik niestanowiący żadnego wkładu, czynnik stanowiący znikomy wkład, czynnik stanowiący pewien wkład, czynnik stanowiący istotny wkład, wyłączny czynnik stanowiący wkład. Ewaluator powinien również ocenić według podobnej pięciopunktowej skali, jaki jest jego poziom zaufania względem ustaleń. Przedstawiona ocena będzie musiała zostać uzasadniona.

przeglądy dokumentacji PROW lub wywiady z kluczowymi informatorami przeprowadzone z pracownikami programu i zainteresowanymi stronami

- **ETAP 4 – Należy porównać potencjał innowacyjny określony przed ewaluacją z wkładem wniesionym w ramach PROW.** Wstępnie zakładamy, że będą występować różnice, które pomogą zaangażowanym osobom w lepszym zrozumieniu innowacyjności jako wschodzącego i nieprzewidywalnego procesu, który mimo wszystko można promować, jeżeli PROW przewiduje mechanizmy uczenia się i zarządzania adaptacyjnego.

d. Rodzaje ryzyka i rozwiązania

Główne ryzyko polega na tym, że jakość wyżej opisanej ewaluacji analizy przykładów może nie być wystarczająca do tego, aby wnioski z niej były przekonujące.

⁷⁹Analiza przykładów jest metodą zdobywania wiedzy na temat złożonego przypadku, opartą na kompleksowym zrozumieniu tego przypadku, które osiągnięto dzięki opracowaniu obszernego opisu i przeprowadzeniu analizy tego przypadku w ujęciu całościowym i przy uwzględnieniu jego kontekstu” (GAO, 1990, s. 15).

⁸⁰Śledzenie procesu to podejście w zakresie wnioskowania przyczynowo-skutkowego oparte na analizie przykładów, które koncentruje się na wykorzystaniu wskazówek w ramach konkretnego przypadku (obserwacje procesu przyczynowego) w celu oceny możliwych alternatywnych wyjaśnień, więcej informacji: <http://www.betterevaluation.org/en/evaluation-options/processtracing>, a także w Collier 2011, zob. literatura.

⁸¹„Przygotowanie »historii innowacji« to metoda rejestrowania i odzwierciedlania procesu wprowadzania innowacji. Osoby, które uczestniczyły we wprowadzaniu innowacji, wspólnie sporządzają szczegółową, pisemną dokumentację (czasem używa się terminu »historia uczenia się«) na podstawie swoich wspomnień i dostępnych dokumentów”. Więcej informacji: http://www.betterevaluation.org/en/resources/tools/innovation_history/innovation_timeline, a także Douthwaite i Ashby, 2005, zob. literatura.

⁸²Mayne, 2012, zob. literatura.

⁸³Hilton, 1996, zob. literatura.

⁸⁴Pawson i in., 2005, zob. literatura.

⁸⁵<http://www.socialresearchmethods.net/kb/scallik.php>, oraz Allen i Seaman (2007)

Z drugiej strony, jeżeli nie zostanie zastosowana analiza przykładów, wówczas ryzyko wiąże się z tym, że ewaluacja na potrzeby odpowiedzi na wspólne pytanie ewaluacyjne nr 30 będzie przebiegać wyłącznie na podstawie kryteriów oceny i wskaźników, przez co ewaluacja zakresu wkładu PROW nie będzie możliwa, a zaangażowane osoby nie będą mogły poznać przebiegu zmiany w złożonych systemach.

e. Wnioski i zalecenia

Wnioski i zalecenia związane ze wspólnym pytaniem ewaluacyjnym nr 30 powinny uwzględniać następujące kwestie:

- konkretne działania (i ich kombinacje), które obejmowały najskuteczniejsze i najwydajniejsze wsparcie innowacji na obszarach wiejskich w ramach PROW;
- sposoby wspierania innowacji w ramach PROW związane z trzema ścieżkami wprowadzania innowacji;
- cele polityki, w przypadku których wspierane innowacje stanowiły największy wkład w ich osiągnięcie;
- zainteresowane strony i beneficjenci PROW najskuteczniej wspierający innowacje.

Dodatkowe informacje

- Allen, I.E. i Seaman, C.A. (2007) [Likert scales and data analyses](#). Quality progress, 40(7), s. 64.
- Collier, D., 2011. „[Understanding process tracing](#).” PS: Political Science & Politics 44.04: s. 823–830.
- Douthwaite, B. i Ashby, J., 2005. Innovation histories: a method from learning from experience. Institutional Learning and Change Initiative. Dostęp w dniu 15 maja ze strony:
http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/52515/2/ILAC_Brief05_Histories.pdf
- GAO (General Accounts Office) (1987) [Case study evaluation. Program Evaluation and Methodology](#). Division, Transfer Paper 9. Washington DC: GAO.
- Hilton, D.J., 1996. [Mental models and causal explanation: Judgments of probable cause and explanatory relevance](#). Thinking & Reasoning, 2(4), s. 273–308.
- Mayne, J., 2012. [Contribution analysis: Coming of age?](#) Evaluation 18.3 (2012): s. 270–280.
- Pawson, R., Greenhalgh, T., Harvey, G. i Walshe, K., 2005. [Realist review—a new method of systematic review designed for complex policy interventions](#). Journal of health services research & policy, 10 (dodatek 1), s. 21–34.
- Wilson-Grau, R. (2015) Outcome Harvesting. Better Evaluation. Retrieved. from http://betterevaluation.org/plan/approach/outcome_harvesting.

3. ZAŁĄCZNIKI

3.1 Glosariusz

Europejskie partnerstwo innowacyjne

W ramach inicjatywy przewodniej „Unia innowacji” partnerstwo to stanowi podejście do badań naukowych i innowacji w UE. Partnerstwo to: odpowiada na wyzwania, działała w całym łańcuchu badań i innowacji, organizuje, upraszcza i lepiej koordynuje istniejące instrumenty i inicjatywy.

Odesłanie: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Projekt przewodni strategii Europa 2020 Unia innowacji (2010)<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0546&qid=1519824266792&from=EN>

Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa)

Uruchomione w 2012 r. przez Komisję Europejską EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa to europejskie partnerstwo innowacyjne koncentrujące się na sektorze rolnictwa i leśnictwa. EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa łączy podmioty działające na rzecz innowacji i tworzy synergie między obowiązującymi strategiami. Partnerstwo ma przede wszystkim wspierać konkurencyjność i zrównoważoność tych sektorów, tym samym przyczyniając się do: zapewnienia stabilnych dostaw żywności, paszy i biomateriałów oraz zrównoważonego gospodarowania podstawowymi surowcami naturalnymi, na których opiera się rolnictwo i leśnictwo, w harmonii ze środowiskiem naturalnym.

Odesłanie: Evaluation study of the implementation of the European Innovation Partnership for Agricultural Productivity and Sustainability
https://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/2016-eip_en

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (2012)<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0079&qid=1519900038273&from=EN>

Grupy operacyjne

Grupy osób (takich jak rolnicy, badacze, doradcy itp.), którzy wspólnie pracują nad projektem wprowadzającym praktyczne innowacje w konkretnych celach.

Odesłanie: EIP-AGRI brochure on innovation support services:

<https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/content/innovation-support-services>

Innowacje społeczne

Innowacje społeczne można zdefiniować jako rozwój i wdrożenie nowych pomysłów (produktów, usług i modeli) w celu zaspokojenia potrzeb społecznych i tworzenia nowych relacji społecznych lub współpracy.

Odesłanie: DG REGIO, DG EMPL, DG AGRI itd. (2013) Guide to Social Innovation.

Interaktywny rozwój innowacji

W interaktywnym (systemie) rozwoju innowacji elementy innowacji mają pochodzić ze środowiska naukowego, ale też z praktyki i od pośredników, w tym od rolników, podmiotów świadczących usługi doradcze, NGO, badaczy itp. jako od podmiotów w procesie oddolnym. Interaktywny rozwój innowacji obejmuje istniejącą (czasami ukrytą) wiedzę, która nie zawsze jest ściśle naukowa.

Odesłanie: „Guidelines on programming for innovation and the implementation of the EIP for agricultural productivity and sustainability” (wytyczne w zakresie programowania na potrzeby innowacyjności i wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa),
http://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-guidelines-july-2014_en.pdf.

Klaster

Zgrupowanie niezależnych przedsiębiorstw, w tym nowych przedsiębiorstw, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw, a także organów doradczych lub organizacji badawczych, założonych z myślą o stymulowaniu działalności gospodarczej/innowacyjnej poprzez promowanie intensywnych interakcji, wspólne korzystanie z urzędzeń i wymianę wiedzy teoretycznej i fachowej, a także poprzez skuteczne przyczynianie się do transferu wiedzy, tworzenia sieci i rozpowszechniania informacji między przedsiębiorstwami w klastrze;

Odesłanie: Wytyczne „Cooperation measure”, listopad 2014 r.: http://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/16_measure_fiche_art_35_co-operation.pdf

Potencjał innowacyjny PROW:

Potencjał innowacyjny PROW to zakres, w jakim szczególne podejście PROW opracowane z myślą o innowacyjności umożliwia wsparcie innowacji i osiągnięcie celów polityki na obszarach wiejskich w danym systemie innowacyjności lub kontekście.

Odesłanie: TWG-4.

Służby wsparcia innowacji

Służby wsparcia innowacji prowadzą działalność, stosując modele dostosowane do lokalnych warunków, i mogą odgrywać istotną rolę w zakresie angażowania w projekty odpowiednich osób, nawiązywania kontaktów między rolnikami i doradcami a badaczami oraz wsparcia w pozyskiwaniu finansowania.

Odesłanie: EIP-AGRI brochure on innovation support services:

<https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/content/innovation-support-services>

System innowacyjności

„Grupy organizacji i osób fizycznych zaangażowane w tworzenie, upowszechnianie, dostosowywanie i stosowanie wiedzy o znaczeniu społeczno-ekonomicznym oraz kontekst instytucjonalny, który reguluje przebieg takich interakcji i procesów”.

Odesłanie: Hall, A., S. Rasheed, N. Clark, i B. Yoganand. 2003. *From measuring impact to learning institutional lessons: an innovation system's perspective on improving the management of international agricultural research*. *Agricultural Systems* 78: s. 213–241.

Ścieżka innowacji

Proces, w ramach którego działania PROW generują produkty, wyniki i skutki, które przyczyniają się do realizacji celów PROW, oddziałujący z wzajemnością na system innowacyjności, którego część stanowi.

Odesłanie: TWG-4, s. 5.

Wymiany tematyczne i analityczne

KSOW mogą promować różnego rodzaju formy wymiany. Najpowszechniejszą formą wymian

tematycznych opracowaną przez KSOW są stałe lub doraźne tematyczne grupy robocze. Tematyczne grupy robocze KSOW zrzeszają różne zainteresowane strony w celu omówienia, przeanalizowania i wymiany informacji na temat wspólnych zagadnień, a wynikiem ich pracy często są zalecenia dotyczące realizacji i programowania PROW.

Odesłanie: Podręcznik KSOW.

http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/app_templates/enrd_assets/pdf/guidebook/nrm_handbook_webversion.pdf

Wyniki prorozwojowe

Wyniki związane z trzema ścieżkami, takimi jak: 1) określenie i promowanie potencjalnych innowacyjnych pomysłów; 2) budowanie zdolności do wprowadzania innowacji; oraz 3) budowanie środowiska sprzyjającego innowacyjności. Takie wyniki mogą być wyrażone jako zmiany stopnia i jakości pojawiających się innowacyjnych pomysłów; zmiany zdolności do wprowadzania innowacji; oraz zmiany środowiska prorozwojowego.

Odesłanie: TWG-4.

Wyniki w zakresie innowacji

Wyniki w zakresie innowacji wpływają z wyników prorozwojowych (np. nowe praktyki, zwiększony dochód, przyjęcie bardziej zrównoważonych praktyk gospodarki rolnej).

Odesłanie: TWG-4, s. 11.

Zdolności do wprowadzania innowacji

„Stala zdolność do łączenia i praktycznego zastosowania różnych dziedzin wiedzy”.

Odesłanie: Chuluunbaatar, D. i LeGrand, S., 2015. *Enabling the capacity to innovate with a system-wide assessment process*. *Occasional Papers in Innovation in Family Farming*. FAO, Rzym. <http://www.fao.org/3/a-i5097e.pdf>

3.2 Identyfikacja potencjału innowacyjnego PROW:

Etapy	Kluczowe pytanie, na które należy odpowiedzieć	Część PROW	Przykłady	Ryzyko na danym etapie	Rozwiązania
Etap 1: Należy określić powiązania między potrzebami związanymi z innowacjami a danym działaniem/poddziałaniem.	Jakie potrzeby związane z innowacjami zostały zidentyfikowane w ocenie potrzeb w związku z danym działaniem/poddziałaniem? W jaki sposób w danym działaniu/poddziałaniu uwzględniono takie potrzeby, biorąc pod uwagę trzy ścieżki innowacyjności?	Sekcja 4 – Analiza SWOT i ocena potrzeb Sekcja 5 – Opis strategii Sekcja 8 – Opis działań i poddziałań	Potrzeba usprawnienia systemu badań, rozwoju i innowacji; potrzeba usprawnienia mechanizmów transferu wiedzy; potrzeba promowania kultury innowacyjności wśród podmiotów w sektorze rolno-spożywczym.	Potrzeby związane z innowacjami nie zostały wyraźnie określone ani w ramach analizy SWOT, ani w ramach oceny potrzeb.	Przegląd analizy SWOT i oceny potrzeb pod kątem potrzeb związanych z innowacjami.
Etap 2: Należy określić związane z innowacjami elementy celów działania/poddziałania.	W jakim stopniu w celach działania/poddziałania uwzględniono potrzeby związane z innowacjami? Jak sformułowano cel(-e) związane z innowacyjnością?	Sekcja 5 – Opis strategii Sekcja 8 – Opis działań i poddziałań	Promowanie nowych technologii w dziedzinie systemów nawadniania; opracowanie nowej wiedzy w dziedzinie ochrony i przetwórstwa roślin; poprawa wyników ekonomicznych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich za sprawą innowacyjności.	Cele związane z innowacyjnością nie wynikają jasno z ogólnego opisu działania i poddziałań.	Należy przeprowadzić przegląd wszystkich poddziałań i ich celów, aby zidentyfikować wszystkie cele związane z innowacjami.
Etap 3: Należy określić związane z innowacjami kryteria wyboru dotyczące działania/poddziałania.	W jakim stopniu w kryteriach wyboru projektów dotyczących danego działania/poddziałania promuje się wspieranie innowacji, biorąc pod uwagę trzy ścieżki innowacyjności? W ramach których konkretnych kryteriów wyboru promuje się projekty wspierające innowacje?	Sekcja 8 – Opis działań i poddziałań Kryteria wyboru opracowane w toku wdrażania (źródło: strona internetowa programu, IZ)	Priorytetowe traktowanie podmiotów posiadających doświadczenie w dziedzinie innowacyjności; priorytetowe traktowanie operacji łączących badania naukowe z praktyką; nacisk na skład partnerstw (w ramach operacji współpracy).	W opisie działań nie określa się kryteriów wyboru projektów związanych z innowacjami lub uwzględnia się jedynie ogólne sformułowanie, takie jak „wybrane projekty są innowacyjne”.	Należy zaproponować kryteria operacyjne, które określałyby warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby projekt został wybrany jako projekt innowacyjny.
Etap 4: W opisie działania/poddziałania należy określić zainteresowane strony w dziedzinie innowacji	Jacy beneficjenci mają wspierać innowacje w ramach trzech ścieżek innowacyjności? Jakie inne zainteresowane strony w dziedzinie innowacji uczestniczą w realizacji działania?	Sekcja 8 – Opis działań i poddziałań	Ośrodki badawczo-rozwojowe Instytuty technologiczne Działy ds. innowacji w instytucjach publicznych	Zainteresowane strony w dziedzinie innowacji mogą nie zostać określone w projekcie działania.	Ewaluator powinien sprawdzić, czy zainteresowane strony w dziedzinie innowacji uczestniczą w realizacji działania i poddziałań.
Etap 5: W opisie działania/poddziałania należy określić działalność, koszty	Jakie kwalifikujące się rodzaje działalności i koszty będą wspierać innowacje? Ile wynosi budżet przeznaczony na działalność i koszty związane ze wsparciem innowacji?	Sekcja 8 – Opis działań i poddziałań Systemy realizacji opracowane w toku wdrażania (źródło: strona internetowa programu, IZ)	Korzystanie z usług brokerów innowacji w zakresie tworzenia grup operacyjnych; ustanowienie grup sterujących w celu monitorowania innowacji; kwestie administracyjne związane	Brak dowodów dotyczących instrumentów i wsparcia w zakresie innowacji.	Należy przeprowadzić analizę dodatkowych informacji na temat realizacji działania i poddziałań przedstawionych w RSR lub przez IZ.

i budżety związane z innowacjami.		Sekcja 10 – Plan finansowy – budżet poszczególnych działań	z interwencjami promującymi innowacje; wydarzenia mające na celu podniesienie świadomości na temat innowacji.		
-----------------------------------	--	--	---	--	--

